

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 8 mars justerades.

§ 2 Anmälan om kompletteringsval

Talmannen meddelade att Sverigedemokraternas partigrupp anmält Sara Gille som suppleant i näringsutskottet.

Talmannen förklarade vald *från och med den 1 april* till

suppleant i näringsutskottet

Sara Gille (SD)

§ 3 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2022/23:269

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:269 Den svenska industrins utveckling
av Lars Isacson (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 21 april 2023.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 27 mars 2023

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ebba Busch (KD)

Enligt uppdrag

Annica Sandberg

Expeditionschef

§ 4 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till justitieutskottet:
RiR 2023:5 Att släcka bränder – Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Proposition
2022/23:97 till konstitutionsutskottet

Skrivelse
2022/23:96 till trafikutskottet

Motioner
2022/23:2353, 2356 och 2357 till justitieutskottet

EU-dokument
COM(2022) 652 till trafikutskottet
COM(2023) 88 till miljö- och jordbruksutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 22 maj*.
COM(2023) 147 till näringsutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 23 maj*.

§ 6 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Trafikutskottets betänkande
2022/23:TU6 Yrkestrafik och taxi

Justitieutskottets betänkanden
2022/23:JuU9 Kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete
2022/23:JuU12 Processrättsliga frågor

Försvarsutskottets betänkande
2022/23:FöU7 Samhällets krisberedskap

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2022/23:MJU12 Jakt och viltvård

§ 7 Möjligheten till tidsbegränsade bygglov för bostäder förlängs

Civilutskottets betänkande 2022/23:CU16

Möjligheten till tidsbegränsade bygglov för bostäder förlängs (prop. 2022/23:56)
föredrogs.

Anf. 1 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V):

Herr talman! I dag debatterar vi civilutskottets betänkande 16 om tidsbegränsade bygglov.

Vänsterpartiet har valt att ställa sig bakom förslaget om att förlänga tidsbegränsade bygglov med fem år, till den 1 maj 2028. Vi kan se nödvändigheten av att göra så, eftersom behovet av fler bostäder fortfarande är mycket stort och tycks svårt att tillgodose genom ordinarie plan- och byggprocesser. Vi har dock valt att lämna ett särskilt yttrande tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet eftersom vi också ser tydliga risker med förslaget.

I utredningen *Ett nytt regelverk för bygglov* från 2021 föreslogs att denna åtgärd skulle göras permanent, något som Vänsterpartiet och många remissinstanser med oss avstyrker. Med tanke på att regeringen än så länge inte har genomfört några som helst reformer på det bostadspolitiska området i syfte att öka byggandet utan i stället har avvecklat de insatser som faktiskt fungerade ser Vänsterpartiet självklart en stor risk för att förlängningarna av de tidsbegränsade byggloven blir regeringens ersättning för ett permanent bostadsbyggande – precis på det sätt som bland annat länsstyrelserna i storstadsregionerna varnade för i sina remissvar.

Länsstyrelsen Stockholm skriver till exempel att efterfrågan på akuta boendelösningar, som ju en gång i tiden var motivet till att bestämmelsen alls infördes, i dag inte är lika stor och tycker därför att åtgärden faktiskt inte alls behövs. Länsstyrelserna i både Stockholm och Skåne vill att kommunerna i stället ska arbeta långsiktigt med sin bostadsförsörjning men menar att de tidsbegränsade byggloven riskerar att leda i helt motsatt riktning. Incitamenten för att långsiktigt planera för bostadsbehovet minskar, helt enkelt. Vänsterpartiet håller helt med om denna analys.

Regeringen motiverar dessutom förlängningen med att det är svårt att bedöma hur lång tid behovet kan komma att kvarstå eftersom situationen på bostadsmarknaden inte har förbättrats nämnvärt. Regeringen skriver sedan att man om fem år ska utvärdera behovet och därefter överväga om åtgärden bör förlängas på nytt eller gälla tills vidare. Det är därför lätt att se den tydliga fara som länsstyrelserna med flera lyfter fram. Och det är lätt att se Vänsterpartiets farhågor att regeringen kan låta denna åtgärd ersätta reformer för ett permanent bostadsbyggande.

Ett mantra som vi har hört från bostadsministern sedan han tillträdde, när han får frågan varför det inte sker några reformer, är ”vi håller ett högt tempo”. Det har vi hört flera gånger.

Jag vet inte om bostadsministern sitter och sover i Regeringskansliet, men detta måste vara det långsammaste höga tempo man har sett – på tal om att skynda långsamt. Det är exakt det vi nu ser. Bostadsministern och regeringen har inte kommit med några som helst reformer, och det påverkar bostadspolitiken. Människor har ingenstans att bo i en situation med hög ränta och inflation. Vi ser många människor, även barnfamiljer, bli

Prot. 2022/23:83

29 mars

*Möjligheten till
tidsbegränsade
bygglov för bostäder
förlängs*

hemlösa. Att i detta läge ha en bostadsminister och en regering som inte lägger fram några som helst långsiktiga planer på bostadsbyggande är djupt oroväckande.

I februari i år redovisade SCB hur byggandet av flerbostadshus redan förra året föll med 20 procent jämfört med 2021. Det var 14 procent färre småhus som påbörjades jämfört med 2021, och när det gäller prognoserna för i år spår Boverket att byggandet kommer att mer än halveras.

Herr talman! De exakta siffrorna är självklart osäkra, men vi vet alla att byggandet rasar i hela Sverige. Varje dag kommer nya rapporter som bekräftar detta. Bostadsbyggandet står stilla i hela landet. I detta läge gör regeringen faktiskt ingenting alls. Inte en enda åtgärd har presenterats som kan leda till ett ökat byggande i dessa svåra tider.

Vänsterpartiet menar att det helt enkelt måste vara tydligt att andra långsiktiga åtgärder bör stå i fokus för att öka byggandet och förbättra situationen på bostadsmarknaden, inte tidsbegränsade bygglov. Bortsett från att en sådan lösning varken är långsiktig eller stabil finns dessutom en risk för att de tidsbegränsade byggloven på sikt leder till sämre boendemiljöer eftersom de ju bara behöver uppfylla något av kraven för ett permanent bygglov, inte alla.

Kort och gott är tidsbegränsade bygglov för bostäder helt enkelt inte lämpade att användas som en permanent åtgärd. Att även Vänsterpartiet nu ger dem fem år till innebär inte att vi anser att regeringen kan fortsätta avsäga sig allt ansvar inom det bostadspolitiska fältet. Tvärtom kan vi inte nog tydligt understryka att det behövs åtskilliga andra åtgärder för att förbättra situationen och att det är hög tid för regeringen att presentera sådana åtgärder.

Anf. 2 MARKUS KALLIFATIDES (S):

Herr talman! Även vi socialdemokrater anser att det i det läge vi befinner oss i, med stor bostadsbrist, är nödvändigt att förlänga möjligheten till tidsbegränsade bygglov. Vi menar också att det är mycket bra att det sätts en borte tidsgräns för det undantag i lagstiftningen som dagens förslag innebär. Det är därför vi har avstått från att väcka följdmotioner med anledning av denna proposition.

Vi vill också understryka att det är av yttersta vikt att tidsbegränsade bygglov inte blir en ersättning för andra långsiktiga bostadspolitiska insatser för att främja en god bostadsförsörjning i landet i enlighet med av riksdagen fastslagna bostadspolitiska mål.

Vi socialdemokrater följer utvecklingen på bostadsmarknaden noga och kommer att driva dessa frågor i alla möjliga sammanhang. Vi uppmanar regeringen att skrida till handling med initiativ för permanent bostadsbyggande i enlighet med befolkningens behov.

Anf. 3 LARRY SÖDER (KD):

Herr talman! Jag har suttit i riksdagen i åtta år, och jag tror att detta är det kortaste betänkande jag någonsin har sett. Det är väldigt tunt. Men den enda riktiga förändringen i detta är faktiskt tidsaspekten. Det ska gälla fram till den 1 maj 2028. Annars är det precis likadant som det som den socialdemokratiska regeringen lade fram. Därför borde det också vara en ganska enkel debatt i denna kammare, tycker jag.

När den särskilda regleringen om tidsbegränsat bygglov för nybyggnation för bostadsändamål infördes motiverades det med att behovet av nya bostäder på kort sikt inte kunde tillgodoses enbart genom ordinarie plan- och byggprocesser. Jag menar att den motiveringen faktiskt håller även i dag.

Vi har väldigt lite byggnation ute i våra kommuner. Om man frågar kommunerna i dag får man veta att det är ganska få som söker bygglov. Det är få planer som kommer igång igen. Det betyder också att vi kommer att ha problem med bostadsbyggandet under fem år framöver, tror jag. Därför är det ganska motiverat att vi har dessa tidsbegränsade bygglov för bostäder och att detta förlängs.

Precis som Malcolm Momodou Jallow har regeringen svårt att bedöma hur bostadsbyggandet kommer att vara under fem år framöver, och det betyder alltså att man gör en ny bedömning om fem år. Det vore inte konstigt om man då hade nya åtgärder på bostadsmarknaden som kanske gör att bostadsbyggandet börjar ta fart igen. Vi är ju i en nedåtgående trend just nu med stigande räntor, ökande produktionskostnader och sjunkande villapriser. Jag tror att detta har vänt om fem år. Då kanske det är vettigt att göra en ny bedömning.

Enligt de nya beräkningar som Boverket gör behövs ungefär 63 000 bostäder i Sverige årligen under 2022–2030. Med tanke på den rådande situationen tror vi att det är svårt att uppnå detta under åren framöver. Det betyder att vi måste vidta åtgärder för att bygga mer bostäder.

Ett tidsbegränsat bygglov för en åtgärd får ges om åtgärden uppfyller något eller några men inte alla förutsättningar för permanent bygglov, sökanden begär det och åtgärden avses att pågå under den begränsade tid som anges. Ett sådant lov ska ges om åtgärden har stöd i en detaljplanebestämmelse om tillfällig användning av byggnad eller mark. Ett tillfälligt bygglov får alltså ges under tio år men kan förlängas i fem år till om det är motiverat.

Detta betyder att det inte är någon permanent åtgärd. Det är en temporär åtgärd. Man kan i slutändan använda marken på annat sätt än vad som statueras i bygglovet för att skapa byggnation, lägenheter och bostäder för människor. Jag tycker att detta är ganska bra. Det är en åtgärd som behövs i dessa tider.

Jag förstår att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte tycker att detta kan vara den enda åtgärden. Jag tycker inte heller att det ska vara den enda åtgärden. Men det är ändå en åtgärd som behövs och som behöver finnas i fem år till. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde David Josefsson (M).

Anf. 4 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Precis som sades här tycker vi att detta är nödvändigt. Det är viktigt att man hittar sätt att bygga bostäder.

Men precis som Larry sa kan detta inte vara den enda åtgärden. Vi kan inte vänta i fem år och sedan utvärdera det innan vi lägger fram något nytt – folk behöver ju någonstans att bo nu!

Eftersom Larry Söders parti, Kristdemokraterna, ingår i regeringen vill jag gärna få veta vilka andra åtgärder ni har tänkt lägga fram. Hittills har vi ju inte sett några som helst åtgärder. När ministern har varit här och svarat på frågor om reformer är det enda som upprepas som ett mantra att man arbetar intensivt. Men vi ser inga åtgärder. Vi ser inga reformer.

Därför undrar jag om ministern sitter och sover eller vad ministern gör. Kanske Larry Söder kan hjälpa mig och svenska folket att förstå vad ministern och regeringen gör för att se till att hitta lösningar på bostadsbristen och den situation som är i dag?

Anf. 5 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Det är klart att detta inte är den enda åtgärd som behöver vidtas för att vi ska öka bostadsbyggandet. Där är nog hela kammaren överens. Vi behöver skaffa möjligheter för dem som vill bygga bostäder att bygga där det är attraktivt och där människor faktiskt vill bo. Men alla åtgärder tar lite längre tid än man kanske önskar i denna kammare.

Jag skulle vilja att Malcolm Momodou Jallow följer med mig på ett tankeexperiment. Låt oss säga att Malcolm Momodou Jallow år 2014 stödde ett regeringsparti som fick bostadsministerposten och fick behålla den under åtta år. Skulle Malcolm Momodou Jallow då kunna tala om för mig hur många reformer som den regeringen under perioden 2014–2022 skulle kunna lägga fram för att öka bostadsbyggandet i Sverige? Är det noll, fem eller tio?

Jag kan hjälpa Malcolm Momodou Jallow. Det finns en reform som den regeringen lade fram, nämligen investeringsstödet. Varje gång vi frågade i denna kammare fick vi höra att investeringsstödet skulle lösa bostadsbyggandet. Jag kan meddela Malcolm Momodou Jallow att investeringsstödet inte är någon reform – det är ett bidrag. Svaret är alltså noll.

Jag tror att den regering som nu sitter under fyra år kommer att göra betydligt fler reformer. Dessutom har man redan startat med till exempel studentbostäder. Man har tillsatt en utredning för att kunna skapa fler studentbostäder, vilket är viktigt för att vi ska kunna få människor att studera och sedermera arbeta och betala skatt. Då måste det finnas bostäder som de kan bo i.

Jag skulle vilja att Malcolm Momodou Jallow följer mitt tankeexperiment och talar om för mig hur många reformer den tidigare regeringen faktiskt genomförde.

Anf. 6 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Väldigt skickligt! Jag följde med i Larry Söders berättelse. Men det felaktiga i den är att Vänsterpartiet faktiskt aldrig har suttit i regeringen. Vi har inte regerat Sverige.

Om man har kritik mot den förra regeringen får man rikta den kritiken dit. Vi har alltid varit i opposition. Därför kan vi inte vara ansvariga för bristande reformer. Om det är något Larry Söder borde ge oss är det att erkänna att Vänsterpartiet har bidragit till det lilla som ändå har gjorts inom bostadspolitiken. Vänsterpartiet har varit väldigt aktivt i den processen.

Här nämndes bland annat investeringsstödet. Ja, vi är väldigt stolta över investeringsstödet. Det har lett till att över 40 000 bostäder har byggts. Det är mycket mer än Larry Söders kollega hittills har kunnat göra.

Inte en enda bostad har kunnat byggas tack vare Kristdemokraterna eller den här regeringen.

Vi har fått rapport efter rapport om att det inte finns något bostadsbyggande längre. Man bygger inte. Fastighetsägarna säger att det är för dyrt. Och i stället för att komma med reformer väljer den här regeringen att ta bort det lilla som finns som faktiskt hjälper byggandet. Det är helt befängt att en regering som ska lägga fram reformer som ska hjälpa människor att få någonstans att bo i stället tar bort det lilla som faktiskt hjälper upp bostadsbyggandet.

Om Larry Söder vill ha lite förslag på åtgärder är jag öppen för det. Vänsterpartiet har en rad olika åtgärder att lägga fram som hjälper just bostadsbyggandet i det här landet. Tiden räcker inte; annars skulle jag ha rabblat upp flera stycken för Larry Söder. Men jag lägger gärna fram dem för dig, så kan du ge dem vidare till ministern.

Anf. 7 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Låt mig konstatera att på frågan om mitt tankeexperiment lyckades Malcolm Momodou Jallow inte svara. Det enda svar som finns är faktiskt noll. Det finns nämligen inga reformer under 2014–2022 som Malcolm Momodou Jallow skulle kunna referera till, förutom investeringsstödet, som jag tog upp i mitt anförande.

Vänsterpartiet stödde en regering under åtta år som hade denna bostadspolitik. Malcolm Momodou Jallow är lika väl medveten som jag om att reformer tar tid. De behöver ta tid. Vi behöver utredningar, och vi behöver fatta beslut i denna kammare.

Jag kan också konstatera att en regering med en bostadsminister från Kristdemokraterna historiskt har gjort väldigt mycket och kommer att göra väldigt mycket under perioden 2022–2026.

Däremot håller jag med Malcolm Momodou Jallow om att vi bygger alldeles för lite i Sverige. Vi behöver hitta reformer för att kunna öka bostadsbyggandet. Men då är det både yttre och inre delar som behöver göras. Vi behöver se till att räntorna sänks. Vi behöver se till att amorteringskravet minskar. Vi behöver se till att villapriserna ökar igen. Och det måste bli nyttigt för en fastighetsägare att äga en fastighet, även med tanke på hyror, presumtionshyror och det som gäller för nybyggnation av hyresrätter i dag, som Högsta domstolen har fastslagit.

Jag vill nog påstå att reformer finns. Reformerna kommer att komma. Men tyvärr är det lite för tidigt för Malcolm Momodou Jallow att ropa efter vargen. Var lugn, Malcolm Momodou Jallow, det kommer!

Anf. 8 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! För eventuellt nytillkomna lyssnare vill jag säga att vi debatterar en proposition om att tidsbegränsat förlänga den tidsbegränsade regleringen om tidsbegränsade bygglov för nybyggnad för bostadsändamål.

Hela utskottet, även vi i Miljöpartiet, står bakom förslaget och tycker till och med att det är ett nödvändigt förslag. Men jag skulle såklart vilja säga några ord om vår inställning till det särskilda yttrande som vi tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har i betänkandet.

Prot. 2022/23:83

29 mars

*Möjligheten till
tidsbegränsade
bygglov för bostäder
förlängs*

Detta är en reglering som infördes 2017, främst för att man snabbt skulle kunna ge tak över huvudet till alla som då kom till Sverige för att få skydd här. De tillfälliga bostäderna får användas i maximalt 15 år och behöver inte uppfylla alla krav för bygglov. Man behöver också kunna visa att marken kan återställas efter att bostäderna har flyttats eller monterats ned.

En förutsättning för att kunna använda sig av de tillfälliga byggloven är att man kan visa att behovet är just tillfälligt. I flera fall har man innan man fått bygglov behövt visa att det även finns en långsiktig plan för bostadsförsörjning och att de tillfälliga bostäderna är just för att lösa situationen tillfälligt.

Det långsiktiga behovet av permanenta bostäder är fortfarande jättestort i Sverige. Boverket räknar med att över 60 000 bostäder per år behöver byggas. År 2021, när vi hade en socialdemokratisk och miljöpartistisk regering, byggstartades mer än 70 000 bostäder. Förra året minskade antalet byggstartar rejält, och i år kan förra årets siffror eventuellt halveras. Att det finns ett stort behov av bostäder i olika delar av Sverige är det dock ingen tvekan om, samtidigt som vi för tillfället ser ett tvärstopp inom byggsektorn, av olika skäl. Att tidigare byggstöd har avvecklats av regeringen hjälper inte situationen.

Det finns i dag fina exempel på hur man kan bygga tillfälligt med hög klimat- och miljöstandard – och exempel på motsatsen. Men så länge husen bara har tillstånd för att finnas på platsen i max 15 år kommer dessa bostäder bara att vara för genomgång. De ger då inte den trygghet som behövs för att man ska kunna känna att det är en bostad. Att vi ordnar tak över huvudet till fler är jättebra, men det finns ett enormt behov av fler permanenta bostäder av god kvalitet – bostäder som kan garantera att de tillfälliga byggloven förblir just tillfälliga och som ger den långsiktiga tryggheten av ett hem. För att man ska kunna bygga dessa bostäder krävs det, precis som vi har hört, breda nya reformer från regeringen. I dagsläget ser vi inte att de reformerna finns.

Herr talman! En bostad är ofta basen för att resten av livet ska fungera. Att se till att det finns tillgängliga bra bostäder av god kvalitet för bostadsökande runt om i Sverige borde vara av hög prioritet för regeringen. Därför håller jag tummarna för att vi snart kommer att se nya reformer på bordet från regeringen och att vi kan ta beslut om dem tillsammans framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 8 Senarelagd anslutning till nationell läkemedelslista

Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU27

Senarelagd anslutning till nationell läkemedelslista (prop. 2022/23:57) föredrogs.

Tal mannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 9 Mottagningsanordningar i hamn för avfall från fartyg

Trafikutskottets betänkande 2022/23:TU8

Mottagningsanordningar i hamn för avfall från fartyg (prop. 2022/23:62) föredrogs.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 10 Bättre möjligheter för Skatteverket att göra dataanalyser och urval i folkbokföringsverksamheten

Skatteutskottets betänkande 2022/23:SkU8

Bättre möjligheter för Skatteverket att göra dataanalyser och urval i folkbokföringsverksamheten (prop. 2022/23:41) föredrogs.

Anf. 9 BORIANA ÅBERG (M):

Herr talman! I dag debatterar vi betänkandet *Bättre möjligheter för Skatteverket att göra dataanalyser och urval i folkbokföringsverksamheten* samt ett antal motioner med anknytning till området folkbokföring.

De föreslagna lagändringarna syftar till att minska antalet fel i folkbokföringsverksamheten. I korthet: Skatteverket ska kunna behandla personuppgifter för att göra dataanalyser och urval med syftet att upptäcka, förhindra och förebygga felaktiga uppgifter i folkbokföringen. För de data som insamlas för analys och urval föreslås en särskild databas skapas, och för att minska det intrång i den personliga integriteten som förslaget kan innebära införs det en rad bestämmelser.

Herr talman! Folkbokföring är ett ämne som engagerar. Att vara folkbokförd på en adress i Sverige är ofta en förutsättning för att få ta del av bidrag och ersättningar från det offentliga. Därför måste det vara ordning och reda i folkbokföringen, och därför behöver Skatteverket vassare verktyg för att bekämpa de utbredda bedrägerierna.

När Skatteverkets generaldirektör Katrin Westling Palm besökte skatteutskottet för något år sedan jämförde hon bristen på befogenheter att göra urval med att leta efter en nål i en höstack.

Uppgifterna om Daishterrorister som åkte till Syrien för att mörda och tortera och samtidigt uppbar bostadsbidrag och barnbidrag samt avslöjandet om Iraks dåvarande försvarsminister al-Shammari, som drygade ut ministerlönen med bidrag från Sverige, har visat hur viktigt det är med korrekt folkbokföring.

Men det finns också en mängd mindre kända fall där folkbokförda i Sverige uppbär garantipensioner och bostadstillägg trots att de i verkligheten har flyttat till sina gamla hemländer. Det finns även fall där mottagaren av garantipensionen har avlidit, men pensionen fortsätter att kvitteras ut av släktingar. Bedrägerier med barnbidrag, flerbarnstillägg, underhållsstöd och föräldrapenning är också mycket omfattande. Personer flyttar utomlands utan att skriva ut sig och fortsätter att kvittera ut bidrag på hundratals kronor.

Prot. 2022/23:83

29 mars

*Bättre möjligheter
för Skatteverket att
göra dataanalyser och
urval i folkbokförings-
verksamheten*

*Bättre möjligheter
för Skatteverket att
göra dataanalyser och
urval i folkbokförings-
verksamheten*

Detta är pengar som i princip är omöjliga att återkräva. Sammanlagt dräneras statskassan på mellan 8 och 20 miljarder kronor årligen – pengar som kunde ha gått till den gemensamma välfärden och gjort nytta för människor som verkligen behöver samhällets stöd.

Men man behöver definitivt inte flytta utomlands för att begå brott med hjälp av felaktig folkbokföring. Uppfinningsrikedomen avseende vad som kan göras på plats här i Sverige är också stor.

Nyligen, på ett seminarium om folkräkning organiserat av Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, berättade en tjänsteman som tidigare varit verksam i Södertälje kommun om olika brottsupplägg som möjliggjorts tack vare felaktig folkbokföring.

Till exempel nämndes det par som skenskiljer sig och får en extra längdenhet från allmännyttan, vilken de hyr ut till människor som finns illegalt i Sverige och som utnyttjas av kriminella ligor för svartarbete, oftast under slavliknande förhållanden.

När sopsituationen utanför bostäderna börjar signalera att det i området bor betydligt fler än det är dimensionerat för, något som leder till att hyresvärdarna reagerar, börjar soporna i stället slängas i den närliggande skogen. Förutom felaktig folkbokföring, illegal andrahandsuthyrning, svartarbete och skattebrott har det i detta fall alltså också medfört ett miljöbrott.

Tjänstemannen berättade också om hur kriminella folkbokför sig på fel adress, där de inte visar några som helst synliga inkomster eller tillhörigheter. Därigenom blir de berättigade till att få såväl hyra som uppehälle betalt. För att inte hamna i arbetsmarknadsåtgärder skaffar de sig läkarintyg från mindre nogräknade läkare. Samtidigt bor dessa kriminella flott någon annanstans, där de själva och deras tillhörigheter är utom räckhåll för såväl polisen som kronofogden.

Herr talman! Felaktig folkbokföring orsakar mycket annat elände. Barn som växer upp på en adress de inte är folkbokförda på måste hålla tyst om var de bor, kan inte ta med kompisar hem och tvingas ibland gå i en skola mycket långt bort från bostaden för att inte väcka misstankar.

De som är felaktigt folkbokförda berättar inte för hyresvärderna när de ser att det pågår knarklangning i tvättstugan eller när andra brott begås. De vågar inte heller vittna av rädsla för att deras identitet och felaktiga folkbokföring ska röjas. Förutom de till den felaktiga folkbokföringen direkt kopplade brotten, som socialförsäkringsbedrägeri, skattebrott, olovlig uthyrning etcetera, leder den felaktiga folkbokföringen alltså till en tystnadskultur och passivitet inför kriminalitet som pågår i omgivningen, vilken därmed underlättas.

Det krävs omfattande insatser för att bekämpa kriminaliteten. Att ge Skatteverket bättre möjligheter att göra analyser och urval i folkbokföringsverksamheten är något som Skatteverket länge har önskat och som är en självklarhet att bejaka. För att kunna arbeta effektivt krävs fungerande och moderna verktyg för att hitta vilka som ska kontrolleras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till propositionen.
(Applåder)

Anf. 10 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Borianas för anförandet.

Den bild av problemen med folkbokföringen som Borianas Åberg delger oss stämmer mycket väl, och här är vi fullständigt eniga. Sverige har

nog varit aningen naivt när det gäller välfärdsbrott. Riksdagen har diskuterat denna fråga många gånger och också fattat relativt många beslut för att komma till rätta med problemen. Det handlar om skärpta regler för samordningsnummer, stärkt kvalitet i folkbokföringen, vilket numera innebär obligatoriskt besök till skattekontoret för utfärdande av samordningsnummer, möjlighet för Skatteverket att göra hembesök, avfärda falska adresser och använda sig av biometriska data. Nu föreslås att Skatteverket ska få göra riktade urval och analyser, vilket är mycket bra, och detta förslag har tagits fram föredömligt fort av regeringen.

För snart ett år sedan fattade riksdagen med en rösts övervikt beslut om ett tillkännagivande till regeringen om en folkräkning. Jag tror att det skulle ha varit tre rösters övervikt nu om samma partier stod bakom det i dag.

Min fråga till Boriana Åberg är: Med tanke på de beslut som redan har fattats i kammaren, är det Moderaternas mening att det fortfarande behövs en nationell folkräkning i enlighet med förra årets tillkännagivande?

Anf. 11 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Herr talman! Låt mig klargöra begreppet folkräkning, för det kan ha två betydelser.

Den ena är att ta fram statistiska och demografiska uppgifter om antal människor, var de bor och så vidare. Detta har gjorts i Sverige vid tidigare folkräkningar genom brev som man har skickat hem och där var och en har fått fylla i uppgifter på heder och samvete.

Nu lever vi i en annan verklighet där internationalisering, digitalisering och okontrollerad migration har försatt Sverige i en situation vi inte kan hantera. De sprängningar och skjutningar som sker i princip varje vecka beror till stor del på brott som har sin grund i felaktig och bristfällig folkbokföring och i att människor befinner sig i Sverige utan att ha rätt till det.

Den andra betydelsen av folkräkning är att genomföra åtgärder som säkerställer en korrekt folkbokföring, och det är detta Tidöpartierna har lovat att genomföra. Regeringen kommer att återkomma med förslag på ett batteri av åtgärder. Man har gett Skatteverket i uppdrag att föreslå på vilket sätt och med vilka kompletterande åtgärder ett säkerställande av korrekt bokföring av alla som finns i landet ska genomföras.

Anf. 12 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Herr talman! Sedan 1990 har det inte genomförts en traditionell folkräkning med enkätbrev på det sätt som ledamoten beskrev. I stället har det efter vissa lagändringar gjorts fördjupade registerbaserade kontroller enligt en modell som används i stora delar av Europa.

Jag ska inte fråga hur en nationell folkräkning ska gå till, för ledamoten säger att regeringen ska återkomma. Men jag dristar mig ändå till att fråga vad det är för uppgifter som Moderaterna och övriga Tidöpartier tycker saknas – med tanke på alla de beslut som fattats i kammaren? Vad är det för ytterligare uppgifter Moderaterna vill ska tas fram för att komma till rätta med de problem som ledamoten helt riktigt beskriver? Vad är det för uppgifter som saknas?

Anf. 13 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Herr talman! Fortfarande vet vi inte hur många människor som finns i Sverige, vilka dessa människor är och hur många som använder sig av felaktig identitet.

Skatteverket har påbörjat en åtgärd som innebär riktade kontroller genom dörrknackning i områden där man misstänker felaktig folkbokföring. Självaste finansministern var med på en sådan kontroll i en etta där flera män var folkbokförda. Det visade sig att en var i Syrien, en annan i Turkiet och en tredje nog inte ens hade rätt att vara i Sverige.

Denna insats ska kompletteras med att människor som har ordnade förhållanden ska godkänna sina uppgifter via bank-id.

Det behövs uppgifter om hur många människor som finns i Sverige, hur många av dem som inte har rätt att vara här och hur många som använder falsk identitet för att tillskansa sig bidrag och förmåner från det offentliga.

Med dessa åtgärder vill vi förhindra stöld av allmänna medel och stävja kriminalitet.

Anf. 14 SOFIE ERIKSSON (S) replik:

Herr talman! Ett stort tack till Boriana Åberg för ett engagerande anförande. Jag tycker att Boriana Åberg på ett mycket förtjänstfullt sätt beskriver de problem som finns, och jag vill verkligen tacka för det.

Jag vill vidare gå in på frågan om folkräkning. Det är intressant att höra den förflyttning som sker i det här rummet just precis nu. Under valrörelsen och den tidigare mandatperioden krävde Moderaterna och andra partier i bröstklang en storskalig nationell folkräkning. I interpellationer, motioner, i allmänna delningsbilder i sociala medier och i vallöften har man krävt detta. Man har också många gånger underkänt den politik som mitt parti har genomfört, det vill säga en kursändring på området som har varit mycket befogad – och det här betänkandet är en fortsättning på detta.

Jag noterar nu att man inte längre pratar om en storskalig nationell folkräkning där man ska räkna varenda illbatting och varenda tandborste i landet. Nu är det en process. Det finns inget slutdatum. Kvaliteten i registren ska stärkas.

Men vi gör redan detta, och det har precis har påbörjats. Vad säger man till alla väljare som har röstat på dessa partier, bland annat för att man tycker att varenda tandborste i landet ska räknas? Vad är anledningen till att man nu har bytt fot?

Anf. 15 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Herr talman! Jag tackar Sofie Eriksson för den mycket emotionella frågan.

Det som Sofie Eriksson benämner bröstklang var vårt vallöfte, det vill säga att få bukt med all kriminalitet – särskilt den som har sin grund i felaktig folkbokföring. Det är inget löfte som vi har backat från. Tvärtom! Vi tänker genomföra alla våra vallöften.

Sedan var det en fråga om att vi har underkänt den socialdemokratiska politiken på området. Ja, det har vi gjort. Den som minns kommer ihåg när Magdalena Andersson gav direktiv om samordningsnummer. Då var hennes direktiv hur man ännu lättare skulle tilldela samordningsnummer till människor som inte kan folkbokföras i Sverige. Det är bland annat mitt

parti som har uppmärksammat att samordningsnummer tilldelas lättvindigt; det räcker att köpa en begagnad bil och skicka en dålig kopia på sitt körkort från utlandet så får man ett samordningsnummer i Sverige. Det finns skäl att vara självkritisk när man ser att vi har underkänt en felaktig politik. För detta har vi haft goda grunder.

Anf. 16 SOFIE ERIKSSON (S) replik:

Herr talman! Jag noterar att ledamoten byter ämne och pratar om samordningsnummer, där vi redan har antagit två nya lagar på området – framlagda på riksdagens bord av den tidigare regeringen.

Det är tydligt att man har bytt åsikt i frågan. Man gick ut till väljarna och sa att det skulle genomföras en storskalig nationell folkräkning. Man skulle ut och knacka dörr och ta reda på varenda en i landet, och man ville inte berätta vad det skulle kosta – men man lovade detta till väljarna.

Frågan är nu vad väljarna tycker om positionsförflyttningen. Vad tycker Sverigedemokraterna, som fortsätter att driva på i frågan? Det verkar ha blivit en sport att säga saker före valet – lova 10 kronor lägre dieselpolis och högkostnadsskydd till vintern – och sedan vifta bort dem lite som man själv vill när man väl har kommit till makten.

Man ska ha klart för sig att det var fråga om en storskalig nationell folkräkning. Det finns en definition på vad det är, nämligen en ögonblicksbild, ett tvärsnitt, av hur befolkningen ser ut. Den senaste registerbaserade folkräkningen genomfördes 2021. Ändå har man sagt att det är fråga om något stort, ett enormt projekt med ett slutdatum för leverans. Men här och nu får vi höra att man inte kommer att göra det. I stället kommer man att fortsätta med den socialdemokratiska politiken att stärka kvaliteten i registren – och det är positivt. Men vi ska vara ärliga med vad som sker i detta nu.

Anf. 17 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Herr talman! Jag vill än en gång understryka att man kommer att genomföra folkräkning i den bemärkelsen att vidta åtgärder för att säkerställa korrekt folkbokföring. I vissa områden kommer det att innebära att knacka dörr, se vilka som bor där, om de har rätt att vistas i Sverige och vilka adresser de i så fall borde ha.

Människor med klanderfri vandell ska kunna verifiera sina uppgifter via bank-id. Den folkräkning som Sofie Eriksson pratar om kommer att genomföras men inte på det sätt som Sofie Eriksson försöker framställa som att räkna tandborstar. Nej, man räknar inte tandborstar, utan man ser till att människor ska vara korrekt bokförda på rätt bostadsadress. De som inte har rätt att vara i Sverige ska få lämna landet. Kriminella som bor på fel ställe eller är folkbokförda på fel ställe ska få sina med kriminell aktivitet tillskansade tillhörigheter beslagtagna av kronofogden. På det sättet ska de kriminella betala alla de skulder till brottsoffer som de har och som de nu undviker att betala, eftersom de är folkbokförda i bostäder där inget av värde finns att hämta.

(Applåder)

Prot. 2022/23:83

29 mars

*Bättre möjligheter
för Skatteverket att
göra dataanalyser och
urval i folkbokförings-
verksamheten*

Anf. 18 SOFIE ERIKSSON (S):

Herr talman! Korrekt folkbokföring är viktig för att samhället ska fungera. Uppgifterna i folkbokföringen ligger till grund för många av våra rättigheter och skyldigheter i Sverige.

Enligt Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi håller svensk folkbokföring hög kvalitet sett i internationell jämförelse, och det är ju positivt att ha bra folkbokföring jämfört med andra länder. Men det har på många sätt blivit tydligt att det också finns problem kopplade till folkbokföringen. Fusk och fel används för att utnyttja system, dölja kriminell verksamhet eller smita undan på andra sätt. Därför har en lång rad åtgärder genomförts.

Den tidigare regeringen genomförde en kursändring när det gäller att stärka kontrollen och kvaliteten i folkbokföringsverksamheten. Skatteverket har fått mer pengar och fler möjligheter att göra hembesök, folkbokföringsbrottet har återinförts och sekreteshinder har brutits för att få bättre informationsutbyte mellan myndigheter. Skatteverket ska få uppgifter från andra myndigheter vid misstanke om fel i folkbokföringen, och en mängd samordningsnummer har avskrivits.

Den tidigare S-regeringen införde också en lag om personlig inställelse och användning av biometriska metoder för att stärka kontrollen av en persons identitet vid inflyttning till Sverige samt två lagar om samordningsnummer. Det är många långa och krångliga begrepp, men det handlar helt enkelt om ändringar som förstärker och förbättrar folkbokföringen.

I dag behandlar vi ännu ett steg i ledet att förbättra kvaliteten och kontrollen, nämligen skatteutskottets betänkande 8 *Bättre möjligheter för Skatteverket att göra dataanalyser och urval i folkbokföringsverksamheten*.

Syftet med det här är att minska mängden fel och fusk i folkbokföringen genom en analys- och urvalsdatabas där myndigheten kan använda uppgifter för att skicka ärenden. Kort sagt ska man kunna lägga mest krut där det bäst behövs. På så sätt kan man förebygga, förhindra och upptäcka felaktigheter bättre än man kan i dag.

Fusk och fel i folkbokföringen är allvarligt, för det leder till spridning av problem i samhället i en bredare bemärkelse. Så blir det eftersom folkbokföringsregistret ju ligger till grund för samhällsplanering och för olika utredningar och beslut hos det allmänna.

Genom att fuska med sin folkbokföringsadress kan man begå bedrägerier och komma över utbetalningar från välfärden som man inte är berättigad till. Det är ett oacceptabelt beteende som urholkar tilliten i samhället och stödet för våra gemensamma system.

Andra exempel har handlat om barn som varit felaktigt folkbokförda, vilket medför allvarliga brister i kontakten med socialtjänst och skola. Det finns fall där barn som uteblivit från skolan inte kan hittas, eftersom de är folkbokförda på fel adress. Det leder till stor osäkerhet och risker för dessa barn ur ett barnperspektiv men såklart också till problem och kostnader för kommunerna som ska göra utredningarna.

Enligt ett pilotprojekt som Skatteverket hade med åtta kommuner i Sverige som har stora problem med de här frågorna har det också förekommit att friskolor givit sken av att barn som flyttat från landet fortfarande studerar vid skolan. På så vis får skolan behålla elevpengen. Det kan

man alltså göra genom att barnet felaktigt fortsätter vara folkbokförd i Sverige.

Det finns många anledningar till att vi har genomfört den här kursändringen och att vi behöver fler åtgärder. Med hjälp av ökad kvalitet och ordning i folkbokföringen kan fusk upptäckas och åtgärdas.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 3. Det finns fler åtgärder som behöver göras för att stärka folkbokföringen, och i den motion som reservationen avser nämns ett antal.

Ett förslag som vi tycker att man borde titta mer på är ett offentligt ägarregister över bostadsrätter.

Ett annat handlar om förtydliganden om att Skatteverket ska kunna anmäla misstanke om fel vid utbetalningar från välfärdssystem även när felet inte gäller den som är felaktigt folkbokförd men där felaktigheten möjliggör för en annan att få utbetalningar. Ett exempel på det är så kallade skenseparationer, där ett par fortsätter leva ihop men på papperet har separerat och därmed får rätt till olika typer av utbetalningar.

Jag skulle också vilja ta en liten stund och reflektera över det som pågår.

Vi har haft en valrörelse där partier som nu ingår i regeringsunderlaget har stått på barriaderna och krävt en storskalig nationell folkräkning. Det har låtit som att det här blir århundradets projekt. Man har beskrivit det som det enda sättet att göra det här, och de som varit lite frågande till vad det ska kosta och vad nyttan egentligen är med en ögonblicksbild har man beskrivit som helt blinda inför problemen.

Nu när man sitter vid makten ändrar man innebörden av begreppet folkräkning. Man påstår att det inte handlar om en ögonblicksbild längre utan säger att det man har lovat är att stärka kvaliteten. Det är inte sant. Man har utlovat en folkräkning, som det finns en etablerad definition av. Nu gör man avsteg från det löftet, och det ska väljarna veta. Det finns alltså en ny punkt på löftessvikalet, och den punkten heter folkräkning.

Sammanfattningsvis: Många folkbokföringsfel är ganska harmlösa; det ska man också komma ihåg. Folk glömmer eller har för lite information. Ibland kan det låta i debatten som om allt står i lågor. Riktigt så är det väl inte. Men de problem som finns och har funnits är i vissa fall så allvarliga att de kan få stora spridningseffekter.

Vi måste ha en folkbokföring som fungerar, håller hög kvalitet och är tillförlitlig. Vi slår vakt om den genom att förstärka den.

(Applåder)

Anf. 19 DAVID LÅNG (SD):

Herr talman! Regeringens proposition syftar till att ge Skatteverket bättre möjligheter att minska mängden fel i folkbokföringsverksamheten, och det är behövligt. Sverigedemokraterna tillstyrker förslaget.

Folkbokföringen är avsedd att tillgodose samhällets behov av basuppgifter om befolkningen i Sverige. Registren är till för att visa var någonstans i landet en person ska beskattas och var personen har rätt att rösta. De fungerar också som underlag för utbetalningar från välfärdssystemen och som underlag för samhällsplanering och forskning.

Av regeringens proposition framgår att den analys av folkbokföringsfelet som Skatteverket gör endast omfattar personer som är eller borde vara folkbokförda i Sverige. Personer som vistas i landet utan laglig rätt ingår

per definition inte i folkbokföringsfelet, och detsamma gäller personer med samordningsnummer som vistas i landet tillfälligt. Analysen omfattar heller inte fel i till exempel namn eller relationer.

Herr talman! Riksrevisionen publicerade en granskningsrapport år 2017 där man konstaterade att ett av problemen med folkbokföringen är minskat incitament att rapportera in korrekta uppgifter till Skatteverket, bland annat på grund av problem på bostadsmarknaden. Andra skäl till felaktigheter i folkbokföringen är flyttar till respektive från Sverige.

Riksrevisionen konstaterar att det saknas kunskap om hur omfattande folkbokföringsfelen är trots att regeringen har begärt att Skatteverket ska göra en bedömning av hur kvaliteten i folkbokföringen ser ut. Riksrevisionens slutsats är att Skatteverkets kvalitetsarbete inte bedrivs på ett effektivt sätt. Skatteverket har uppskattat att cirka 200 000 personer är felaktigt folkbokförda i Sverige, men man medger att det verkliga antalet kan vara mycket högre än så. Ingen vet säkert.

Vi har sett exempel på hur felaktig folkbokföring utnyttjas för välfärdsbedrägerier och för att illegala migranter som inte har rätt att vistas i Sverige ska kunna hålla sig undan.

Vi har sett exempel på hur personer helt plötsligt fått en inneboende som bara skrivit sig på någon annans adress utan dennes vetskap. Det upplevs som ytterst obehagligt av den som drabbas och kan i vissa fall också få negativa praktiska konsekvenser, till exempel uteblivna bidrag av olika slag.

Det finns exempel på att dussintals och ibland hundratals personer är folkbokförda på samma adress. Det förekommer att den som uppbär bidrag felaktigt anger Sverige som sin adress men bor utomlands utan myndigheternas vetskap.

Under ytan döljer sig ett omfattande missbruk av transfereringssystem och bidrag. Den bristande kontrollen underlättar också för ljusskygga verksamheter i allmänhet, vilket indirekt kan bana väg för grövre brottslighet. Det finns luckor i systemet som utnyttjas av kriminella nätverk, vilket utmynnar inte bara i missbruk av transfereringssystemen utan också i att personer som inte har rätt att befinna sig i landet eller har tagit sig in illegalt begår brott eller används som svart arbetskraft.

Det har öppnats upp för en ny bransch inom organiserad brottslighet där man säljer adresser till utlänningar. Bland annat gymnasielagen har bidragit till det.

Herr talman! I regeringens proposition föreslås att Skatteverket ska föra en analys- och urvalsdatas, där personuppgifter ska få behandlas för att tillhandahålla information som behövs för dataanalyser och urval i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga uppgifter i folkbokföringsverksamheten. De uppgifter som i dag får behandlas i folkbokföringsdatabasen ska i huvudsak också få behandlas i analys- och urvalsdatasen.

En bestämmelse i lag ska upplysa om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som får behandlas i analys- och urvalsdatasen.

Det framgår också att det ska finnas sekretess – vissa sökförbud ska gälla, och metoderna för att ta fram urval och sökbegrepp ska dokumenteras så att de kan kontrolleras i efterhand. Dessutom framgår att ytterligare bestämmelser om skyddsåtgärder ska kunna regleras i förordning.

Herr talman! De senaste decenniernas migrationspolitik har inneburit en stor oreda i fråga om vilka som uppehåller sig i Sverige. Dessutom har man haft en administrativ oordning när det gäller tilldelning av samordningsnummer för personer som kommit till Sverige. Flera myndigheter har haft möjligheten att tilldela personer samordningsnummer.

Vi har länge uttryckt kritik mot den oreda som skapats genom detta förfarande. Vi menar att samordningsnummer bara ska gå att få genom att inställa sig personligen hos en och samma myndighet, förslagsvis Skatteverket, och mot uppvisande av godkänd legitimation och registrering av vederbörandes biometriska uppgifter. Detta är för att förhindra att en person kan ha flera samordningsnummer eller att annan oordning i systemet uppstår, till exempel att personer som har fått ett samordningsnummer försvinner ur databasen.

Samordningsnumren bör ha en tidsbegränsning så att de som inte längre används för det ändamål som de ställdes ut för ska kunna gallras bort. För att få ett samordningsnummer ska det alltså krävas personlig inställelse och registrering av biometriska uppgifter. Det behövs därför en total översyn, något som vi har föreslagit sedan en tid.

Herr talman! I det här betänkandet behandlas dels regeringens proposition 41, dels motioner från den allmänna motionstiden. Jag yrkar bifall till reservation 9.
(Applåder)

Anf. 20 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 i detta ärende och därmed avslag på regeringens lagförslag.

Vissa ledamöter har tidigare här varit inne på uppfinningsrikedomen när det gäller folkbokföring. Det är givetvis dåligt. Vänsterpartiet tycker också att det ska vara ordning och reda inom vår folkbokföring.

Tyvärr kan man väl säga att riksdagens ledamöter, och särskilt tidigare ledamöter i skatteutskottet, har visat egna exempel och prov på just denna uppfinningsrikedom och på okunskap om den svåra lagstiftning som detta tydligen är. Det är ändå i sammanhanget lite intressant, tycker jag. Ibland kanske det är så att man känner andra genom sig själv.

Vänsterpartiet anser att det är av stor vikt att vi har ordning och reda inom folkbokföringen. Det är en förutsättning för att våra myndigheter ska kunna fatta korrekta, rättssäkra och effektiva beslut. Det är också en förutsättning för att kunna upprätthålla den samhälleliga tilliten till varandra och förtroendet för vårt gemensamma välfärdssystem.

Inte minst är det särskilt viktigt för att komma till rätta med den organiserade brottslighet som inriktar sig just mot våra välfärdssystem. Tyvärr har flera av de åtgärder som tidigare har vidtagits med syftet att stärka ordningen och kontrollen i folkbokföringssystemet fått väldigt oönskade effekter.

År 2018 skärptes folkbokföringslagen i syfte att komma åt bidragsfusk och organiserad brottslighet. Det blev då straffbart att folkbokföra sig på fel adress. Upp till två års fängelse kan man få. Avsikten med lagändringen uppgavs vara att man ville komma åt just organiserad brottslighet, handel med svartkontrakt och bidragsfusk.

När lagskärpningen genomfördes försäkrade regeringen och det ansvariga statsrådet att personer som saknar uppsåt inte skulle komma att åtalas.

*Bättre möjligheter
för Skatteverket att
göra dataanalyser och
urval i folkbokförings-
verksamheten*

Exempelvis sa ansvarigt statsråd i en intervju att ”när det gäller ringa fall, där det inte finns syfte att utnyttja systemet till exempel, där kommer man inte att åtala”.

Men, herr talman, det var inte så det blev. År 2021 presenterade tidningen Hem & Hyra en granskning av de 123 fall som har gått till åtal sedan lagändringen trädde i kraft. I motsats till vad statsrådet sa och lovade var det främst personer vars syfte inte hade varit att utnyttja systemet som hade åtalats och dömts, personer vars enda brott var att de var hemlösa i bostadsbristens Sverige.

Granskningen visade helt enkelt att folkbokföringslagen saknar den träffsäkerhet som man kan förvänta sig. Hittills är det därför framför allt personer utan ett eget hem som har dragits inför rätta, inte de yrkeskriminella och välfärdsfuskare som man vill komma åt.

Vänsterpartiet föreslog därför genom ett utskottsinitiativ att regeringen skulle ändra folkbokföringslagstiftningen så att hemlösa och andra personer som inte ägnat sig åt välfärdsbrott avkriminaliseras. Tyvärr fick inte vårt förslag stöd av tillräckligt många andra partier.

Sedan dess har problemen med den nya lagstiftningen fortsatt. Exempelvis beslutade riksdagen förra året att ge Skatteverket utökade befogenheter för att göra kontrollbesök och att avskaffa möjligheten att bli folkbokförd utan känd hemvist. Detta är någonting som riskerar att leda till att personer som redan lever i stor utsatthet på grund av hemlöshet kan förlora sin pension eller andra ersättningar från socialförsäkringarna.

Herr talman! Det här är ännu ett förslag från regeringen som syftar till att ge Skatteverket utökade möjligheter. Denna gång handlar det om att kunna använda uppgifter från folkbokföringsdatabasen och uppgifter från andra myndigheter och skapa en analys- och urvalsdatabas.

Syftet att komma till rätta med felaktigheter i folkbokföringen är något som även Vänsterpartiet delar, och vi ser också att Skatteverket kan behöva få fler möjligheter än i dag att göra dataanalyser. Precis som jag redan har sagt är det även för Vänsterpartiet viktigt med ordning och reda i folkbokföringen, särskilt när det gäller att komma åt den organiserade brottsligheten.

Herr talman! Skälet till att Vänsterpartiet ändå, trots att vi också ser att det här är en angelägen fråga, yrkar avslag på regeringens förslag är att det här är ett djupt problematiskt förslag eftersom det inte tydligt reglerar i lag vilka uppgifter som ska behandlas i Skatteverkets databas. Detta innebär att en ofantlig mängd känsliga personuppgifter kommer att behandlas.

Regeringen anser att det är omöjligt att i dag kunna förutse den exakta omfattningen av vilka uppgifter som kommer att behandlas i databasen, medan vi i Vänsterpartiet anser att det måste vara och är nödvändigt att begränsa och specificera vilka uppgifter som ska ingå. Vi menar att förslaget brister i proportionalitet och att det även riskerar att leda till betydande intrång i den personliga integriteten.

Det är heller inte bara Vänsterpartiet som tycker det utan faktiskt en ganska tung remissinstans i just detta sammanhang, nämligen Integritetsskyddsmyndigheten. De avstyrker detta förslag, precis som vi, eftersom regeringens förslag ”saknar en noggrann analys och närmare överväganden avseende hur förslaget rörande analys- och urvalsdatabasen inverkar på enskildas personliga integritet”. Imy konstaterar även att uppgiftssam-

lingen kommer att innehålla en stor mängd uppgifter om ett stort antal personer och att den kommer att innebära en kartläggning av enskilda.

Herr talman! Även Sveriges advokatsamfund är starkt kritiskt, eftersom Skatteverket kommer att få ett mycket stort utrymme att behandla personuppgifter för i princip hela Sveriges befolkning. Advokatsamfundet påpekar att vid all lagstiftning som avser behandling av personuppgifter och känslig information är det viktigt att inte enbart bedöma vad som är ändamålsenligt för olika typer av verksamheter utan också ta hänsyn till hur den föreslagna regleringen påverkar skyddet för den personliga integriteten.

Det här är inte något som jag har hittat på, utan den här rättigheten följer faktiskt av Europakonventionen, EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, vår regeringsform och EU:s dataskyddsförordning. Det är därför av största vikt att man bedömer risken för att personuppgifter och annan känslig information sprids på ett olämpligt sätt till följd av nya lagförslag, eftersom jag tror att vi alla i det här rummet, och även kammaren i övrigt, anser att det grundlagsskyddade integritetsskyddet i vår regeringsform och den enskildes rättssäkerhet behöver kunna upprätthållas.

Vi instämmer därför i dessa remissinstansers kritik, och därför har vi också yrkat på att regeringen bör återkomma med ett förslag till lagstiftning som tydligare klargör vilka slags uppgifter som får behandlas i analys- och urvalsdatabasen.

För Vänsterpartiet är det viktigt att komma till rätta med folkbokföringsproblemen. Med det här förslaget riskerar man dock att göra utsatta personer ännu mer utsatta.

Anf. 21 HELENA VILHELMSSON (C):

Herr talman! Här står vi igen och diskuterar folkbokföring, den här gången ett förslag från regeringen om att Skatteverket ska få göra urval och dataanalyser för att förhindra fusk. Detta har vi som sagt diskuterat många gånger sedan 2018, då jag kom in i den här kammaren.

Betänkandet, som också är ett motionsbetänkande, innehåller många viktiga frågor. Jag tänkte börja med att tala om en av Centerpartiets viktigaste ingångar i detta, nämligen att folkbokföring riskerar att röja personer som lever med någon form av skyddad identitet – läs kvinnor.

Jag brukar ta exemplet med hur vi under coronapandemin var isolerade och begränsade i vardagen. Det diskuterades flitigt och ifrågasattes till och med i den här kammaren om det ens var lagligt och i enlighet med våra grundlagar att fatta beslut om de restriktioner som vi levde under. Och när restriktionerna lättade blev vi lyckliga: Äntligen får vi resa nästan vart vi vill och träffa vilka vi vill!

Herr talman! Detta gäller inte alla medborgare i Sverige. Jag talar om de kvinnor som tvingas leva gömda för att deras liv och hälsa hotas av en man som de har eller har haft en relation med och som lever med dessa restriktioner varje dag, varje timme och varje minut. Dessa kvinnors fundamentala rättigheter åsidosätts medan våldsamma mäns rörelsefrihet ofta väger tyngre än kvinnors och barns trygghet och säkerhet. Det är kvinnorna som måste fly och gömma sig medan män fortfarande har friheten att söka upp eller på annat sätt kontakta kvinnan och därmed fortsätta hoten och trakasserierna.

Prot. 2022/23:83
29 mars

*Bättre möjligheter
för Skatteverket att
göra dataanalyser och
urval i folkbokförings-
verksamheten*

Vad har då det här med folkbokföring att göra? Jo, det finns exempel där kommuner har tvingats lämna information om huruvida en kvinna arbetar inom kommunen eller inte, trots att kvinnan har haft en form av skyddad identitet. Offentlighetsprincipen visar sig väga tyngre än kvinnans rättssäkerhet. Detta är brister som finns i dag och som omnämns i betänkandet, där det faktiskt påstås att det motsatta kommer att råda, nämligen att tystnadsplikten som följer av de nya sekretessbestämmelserna ska ha företräde framför meddelarfriheten. Vi får väl se hur det blir.

Jämställdhetsmyndigheten jobbar med den här frågan och har lämnat en rapport där man diskuterar hur detta har kunnat ske och hur man ska komma åt det, det vill säga att skyddade identiteter har röjts och att kvinnor därmed har utsatts för livsfara. Tills det är löst kommer Centerpartiet att stå på de utsatta kvinnornas sida, och jag yrkar bifall till reservation 8 som handlar om just detta.

Jag skulle också vilja nämna reservation 5 i betänkandet, och det gäller folkbokföring av barn på två adresser. Det är en fråga som Centerpartiet har drivit länge. Det handlar inte nödvändigtvis om att barn ska ha dubbla folkbokföringsadresser. Poängen med reservationen är att myndighetspost per automatik ska skickas till barnets båda vårdnadshavare, som alltså kan vara folkbokförda på olika adresser. I dag skickas sådan post bara till barnets boendeförälder, även om båda föräldrarna är vårdnadshavare. Att myndighetspost – post om hälso- och sjukvård, förskola, skola, med mera – kommer båda föräldrarna till del kan också främja en bättre dialog mellan föräldrarna kring barnet.

Ska det här vara nödvändigt? Ja, om det löser konflikter. Vi vet att det i dag utövas eftervåld, oftast av män gentemot kvinnorna. Om detta kan vara ett sätt att lösa det är det bra. Då är det en viktig åtgärd. De regler som i dag ställs upp inom Skatteverket för hur man ska hantera detta i de fall då föräldrarna inte är överens låter nästan fåniga. Det vore enklare att bara skriva två adresser, eller åtminstone skriva att myndighetspost ska skickas till två adresser.

Ja, jag vet att detta inte rör många exempel, men om det så bara är en enda kvinna som kan slippa det eftervåld som kan bli följden vinner vi på detta, och då är vi beredda att jobba för det. Jag tar mig alltså friheten att även yrka bifall till reservation 5.

Åter till folkbokföringen generellt. Att ha korrekta uppgifter om vilka som bor och befinner sig i Sverige är förstas viktigt ur många aspekter. Och vi vet att det de senaste åren, under många år, har förekommit en ökande kriminalitet kopplad till brister i folkbokföringen. Vi vet att det kan handla om penningtvätt, svartjobb, skattebrott, bedrägerier, fusk med uppehållsrätt i landet och identitetsrelaterade brott. Vi kan nog konstatera att Sverige har varit lite naivt i det här och dåligt rustat för det vi kallar välfärdsbrott, och det är klart att det är jätteviktigt att detta åtgärdas.

Den förra mandatperioden genomfördes flera utredningar och försöksverksamheter för att komma till rätta med dessa brister. Riksrevisionens rapport från 2017 pekade på många brister men också på många erfarenheter inom Skatteverket, inom myndigheterna, som kunde förbättra det här. Det ledde bland annat till ett pilotprojekt, lett av Skatteverket, för att förhindra felaktig folkbokföring som är kopplad till organiserad brottslighet. Detta var en åtgärd inom januariavtalet under den förra mandatperioden. När Skatteverket lämnade en rapport om det här pilotprojektet fram-

kom också många förslag till förbättringar som bland annat ligger till grund för den proposition som vi behandlar i dag.

Dock låg inte folkräkning med som en åtgärd. Jag tycker att regeringen behöver stå upp och svara på de frågor som faktiskt många fler än vi har. Det kanske inte är något som gemene man pratar om på gatan eller på Ica varje dag, men det är en viktig fråga vad man faktiskt vill med en nationell folkräkning. Vad kommer det att kosta? Hur ska den göras? Frågan är om det verkligen är rätt sätt att komma till rätta med de här problemen. Vi har ju redan fattat många beslut, såsom skärpta regler för samordningsnummer och stärkt kvalitet i folkbokföringen, vilket innebär att Skatteverket redan i dag har, eller snart kommer att ha, rätt att göra fältbesök. Vi har också fattat beslut om obligatoriska besök för utfärdande av samordningsnummer, avfärdande av falska adresser, användande av biometriska data och mycket mer. Jag tycker att regeringen får återkomma snarast med vad man menar med en folkräkning, särskilt som det genomdrevs med endast en rösts övertikt. Det var inte direkt en stor majoritet.

Men nu är det dags att ge Skatteverket ännu bättre möjligheter att göra sökningar och urval för att kunna inrikta sin kontroll mot områden med hög risk för fusk och där man kan uppnå bästa möjliga effekt – att göra mer granskning på färre men mer relevanta ärenden. Genom myndighets-samverkan och bra instrument kan man fokusera på de områden där man vet att kriminaliteten är som störst.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 11 Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning

Skatteutskottets utlåtande 2022/23:SkU23

Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning (COM(2022) 707) föredrogs.

Anf. 22 MATHIAS TEGNÉR (S):

Herr talman! Skatteutskottets utlåtande nummer 23 som vi nu ska debattera handlar om subsidiaritetsprövning av rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning. I EU kallas delar av detta arbete för DAC, och det handlar om administrativt samarbete mellan EU:s medlemsstater mot skattebrott.

Detta är ett viktigt arbete för att rätt ska vara rätt, för att alla medborgare och företag ska göra rätt för sig. Det är oerhört viktigt för sammanhållningen i vårt land och i Europa, ja faktiskt för sammanhållningen globalt, helt enkelt för att upprätthålla tillit mellan oss människor. I grunden kommer detta förslag från ett internationellt samarbete, under OECD:s vingar, mot skattefusk.

Förslaget till förändringar som vi debatterar i dag kallas ibland DAC 8 och handlar om administrativt samarbete kopplat till beskattning av kryptotillgångar. Lite byråkratiskt sagt kan ett harmoniserat ramverk och där-

Prot. 2022/23:83
29 mars

*Bättre möjligheter
för Skatteverket att
göra dataanalyser och
urval i folkbokförings-
verksamheten*

*Förslag till rådets
direktiv om ändring av
direktiv 2011/16/EU
om administrativt
samarbete i fråga
om beskattning*

med EU-gemensamma regler om rapporteringsskyldighet och informationsutbyte gällande kryptotillgångar förhindra skatteflykt.

Enklare uttryckt är vi socialdemokrater positiva till att stora digitala plattformar, såsom Google, ska ha skyldighet att rapportera vinster som individer och företag gör i exempelvis bitcoin.

Då detta inte är en behandling av själva direktivet utan en subsidiaritetsprövning är frågan alltså om det är något som EU ska göra eller besluta om.

Vi socialdemokrater menar att arbetet mot skatteflykt och skattefusk är oerhört prioriterat. Redan 2016 fattade den dåvarande regeringen beslut om ett 10-punktsprogram mot skatteflykt. Den S-ledda regeringen arbetade effektivt och intensivt med dessa frågor.

Tyvär har inte den nya högerkonservativa regeringen visat samma vilja att bekämpa skatteflykt. Jag tänker på nedläggningen av exitskatteutredningen, jag tänker på hanteringen av ny kupongskatt och jag tänker på Skatteverkets minskade ram för arbetet mot just skatteflykt.

Utöver detta har regeringen, som alla här i kammaren vet, med kirurgisk precision sänkt skatten för de rikaste och lagt ned andra utredningar som skulle kunna göra Sverige mer rättvist.

Herr talman! Kort sagt är vi socialdemokrater positiva till administrativt samarbete kring skatteflykt. Det är också ett arbete som svårigen kan göras nationellt. Därför är vår subsidiaritetsinvändning enbart partiell, och den gäller alltså sanktionerna enligt direktivet.

Vi är glada över att riksdagens partier är eniga i denna fråga, och det är också glädjande att alla partier i Sveriges riksdag står bakom detta arbete i EU. Det vi har en invändning emot är utformningen av sanktionssystemet för de digitala plattformar som bryter mot informationsplikten. Vi menar att utformningen av sanktionssystemet måste göras på ett sätt som gör att varje medlemsstat kan styra nivåerna, precis som att beskattningsrätten är en nationell kompetens.

Eller som det står i utlåtandet: ”Sammanfattningsvis anser utskottet att medlemsstaten är mer lämpad att avgöra hur sanktionssystemet bör utformas och att det faller inom varje medlemsstats kompetens att utforma de sanktioner som ska vara tillämpliga vid överträdelser av nationella regler som antagits i enlighet med direktivet om administrativt samarbete i fråga om beskattning.”

Den fråga som vi behandlar i dag är alltså inte vår principiella hållning till förslagen i DAC 8 som helhet utan vår partiella invändning mot att EU vill styra sanktionsnivåerna.

Principiellt är vi socialdemokrater positiva till det mycket viktiga direktivet och arbetet mot skatteflykt. Detta arbete framstår som extra viktigt när man spanar ut över världen, där ojämlikheten ökar snabbt och har gjort så i decennier. En busslast av världens rikaste personer äger lika mycket som halva jordens befolkning. I vårt eget land äger fem personer mer än 5 miljoner svenskar.

För Sveriges, för Europas och för världens sammanhållning behöver rätt vara rätt. Rätt måste vara rätt, och här är arbetet mot skatteflykt oerhört viktigt.

Alltså: Det är viktigt, det är riktigt och det är nödvändigt med kraftfullt arbete mot skatteflykt. Därför är vi socialdemokrater positiva till DAC,

administrativt samarbete mot skatteflykt. Däremot ska avgiftsnivåerna, precis som skatterna, beslutas nationellt.

Med detta sagt har vi, tillsammans med resten av utskottet, en partiell subsidiaritetsinvändning. Ergo, herr talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets förslag i utlåtande 23.

(Applåder)

Anf. 23 ERIC WESTROTH (SD):

Herr talman! Det är inte varje dag man får tillfälle att lyfta fram en subsidiaritetsprövning här i kammaren, så det ska bli intressant.

Vad är det då för förslag som ligger på bordet? Benämningen är *Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning*.

Kortfattat och lite förenklat handlar det om att man ska ålägga aktörer som tillhandahåller en handelsplats för kryptotillgångar, eller kryptovalutor som det vanligtvis kallas, att rapportera transaktioner som görs av kunder till aktören som är bosatta i EU så att en korrekt beskattning av dessa tillgångar kan ske i berörda länder.

Reglerna bygger på OECD:s regelverk för rapportering och informationsutbyte för beskattningsändamål avseende kryptotillgångar och är egentligen en utvidgning av rapporteringsskyldigheten till att även omfatta så kallade e-pengar eller kryptovalutor.

Herr talman! Nu har skatteutskottet behandlat detta ärende som en så kallad subsidiaritetsprövning. Detta innebär att vi inte tittar på förslaget i sak utan gör en bedömning av om det beslutas på rätt nivå för att uppnå målet. Huvudregeln är att beslut ska fattas på så låg nivå som möjligt men att målen med förslaget ändå uppnås.

Då handeln med kryptotillgångar inte sällan sker på utländska plattformar finns det fördelar med att ha ett gemensamt regelverk för utbyte av information mellan länder om medborgarnas tillgångar och transaktioner på dessa plattformar. Det är dels att tillgångarna beskattas på ett korrekt sätt, dels att handelsplatserna i konkurrenshänseende får samma skattemässiga förutsättningar och en gemensam standard för informationsutbyte mellan handelsplatsens säte och berörda nationella myndigheter.

Herr talman! Det finns en del i förslaget som skatteutskottet reagerat på. Det handlar om att man ska tillämpa miniminivåer för sanktioner eller ”böter” för de företag som underlåter att rapportera eller då den rapporterade informationen är oriktig, ofullständig eller falsk. Man vill dessutom införa samma typ av miniminivåer för sanktionsavgifter när det gäller tidigare beslutade direktiv.

Självfallet behöver sanktionerna vara så som det föreslås i direktivet, nämligen effektiva, proportionerliga och avskräckande. Dock vänder sig utskottet emot att fasta minimibelopp bestäms för sanktioner på det sätt som föreslås i direktivet. Beslut om beskattning är fortfarande en nationell kompetens, och den behöver värnas. Att på EU-nivå bestämma sanktionsnivåer på liknande sätt riskerar i förlängningen att urholka den nationella suveräniteten inom beskattning.

För att citera regeringsformen 9 kap 1 §: ”Riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten samt om statens budget.” Eller lite mer färgstarkt ur 1809 års regeringsform: Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utövas av riksens ständer allena vid allmän riksdag.

Prot. 2022/23:83

29 mars

Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning

Prot. 2022/23:83
29 mars

*Förslag till rådets
direktiv om ändring av
direktiv 2011/16/EU
om administrativt
samarbete i fråga
om beskattning*

Detta är en princip som vi måste värna i det längsta. Vi ser hur EU:s ambitioner att få in egna medel genom olika typer av beskattning tilltar. Dessutom finns det långtgående planer på att förändra beslutstypen för skatter i EU från enhällighet till kvalificerad majoritet.

Sanktionssystemet behöver enligt skatteutskottet anpassas till de nationella förutsättningar som råder. Samtidigt anser vi att målen kan uppnås utan att man beslutar om gemensamma miniminivåer för detta.

Utskottet anser att sanktioner bäst bestäms på nationell nivå och lämnar därför ett motiverat yttrande till Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande.

I yttrandet pekar vi på vikten av att bekämpa skatteflykt, skatteundandragande och skadlig skattekonkurrens samtidigt som vi vänder oss emot unionsgemensamma miniminivåer på sanktionsavgifter och menar att detta ska vara en nationell kompetens att besluta om och följaktligen att kommissionens förslag i denna del strider mot subsidiaritetsprincipen.

Herr talman! Vi i Sverigedemokraterna ställer oss bakom det motiverade yttrandet och ser positivt på att samtliga övriga partier i riksdagen gör detsamma.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 23.)

*2022 års rapport om
rättsstatsprincipen*

§ 12 2022 års rapport om rättsstatsprincipen

Konstitutionsutskottets utlåtande 2022/23:KU31
2022 års rapport om rättsstatsprincipen (COM(2022) 500)
föredrogs.

Anf. 24 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Herr talman! I konstitutionsutskottet har vi granskat EU-kommissionens tredje rapport om rättsstatsprincipen. Det finns utifrån denna granskning anledning att understryka vikten av respekten för grundläggande rättigheter och rättsstaten som sådan. Utskottet värdesätter EU-kommissionens – får man säga – enträgna arbete med att driva och följa upp dessa frågor. Jag vill yrka bifall till förslaget i utlåtandet från konstitutionsutskottet att lägga rapporten till handlingarna.

Frågorna om rättsstatens principer har varit prioriterade av flera EU-ordförandeskap även tidigare, och de behöver ständigt följas upp och tas på största allvar.

Det som på många sätt kanske varit självklarheter är det inte längre. Auktoritära ledarskap och polariserande retorik har kommit att ställa dessa frågor på sin spets i det europeiska samarbetet.

EU-kommissionens hållning ligger alltså fast. För egen del har jag deltagit vid ett antal seminarier och sammankomster där EU-kommissionären Didier Reynders betonat vikten av att frågorna blir en del av varje medlemslands parlament och att initiativ tas för att stärka tillit och tilltro till demokratiska och samhällsliga institutioner och vikten av en fri press och oberoende domstolar.

Den socialdemokratiskt ledda regeringens EU-minister Hans Dahlgren var pådrivande i frågorna kring den så kallade villkorlighetsförordningen för skydd av unionsbudgeten, och ett av instrumenten för uppföljning är just den årliga granskningen av hur respektive medlemsland lever upp till utgångspunkterna. Det har bland annat resulterat i en del skärpta krav från EU-kommissionen, varav ett av redskapen är att hålla inne EU-medel.

Den 1 januari 2021 trädde förordningen i kraft. Två länder, Ungern och Polen, väckte var sin talan mot EU-domstolen för att få förordningen ogiltigförklarad. I februari 2022 avslog EU-domstolen denna talan i dess helhet, och i april inledde kommissionen ett förfarande mot Ungern enligt förordningen. De korrigerande åtgärder som Ungern föreslagit ansågs inte fullt ut lämpliga för att åtgärda problemen. Ungern får därför återkommande framöver underrätta kommissionen om genomförandet av åtgärderna.

Tidigare ordförandeskap i ministerrådet, såsom Tyskland och Tjeckien, har också bevakat och följt upp dessa frågor. Fortsatt starkt ledarskap på detta område krävs, och det är av vikt att nuvarande och kommande ordförandeskap fortsätter detta arbete. Det svenska ordförandeskapet framhåller demokratiska värden och rättsstatsprincipen – vår grundval – som en av de prioriterade frågorna. Det är välkommet och behöver betonas. Jag noterade också att utrikesminister Tobias Billström – jag tror att det var i går – framhöll detta just i diskussioner utifrån åtgärder mot Ungern.

Den folkliga förankringen, medvetenheten och breda kunskapen om demokrati, mänskliga fri- och rättigheter och jämlikhet är en förutsättning. Det handlar om tillit till och förtroende för våra samhällssystem. Det är av stor vikt att frågorna fortsätter att uppmärksammas och bevakas på detta sätt.

I fokus för rapporten som vi behandlar i dag finns domstolsväsendet, regelverk för korruptionsbekämpning, mediernas mångfald och oberoende samt andra institutionella frågor som rör kontroller och motvikter. Nationella människorättsorganisationer, ombudsmän, jämställdhetsorgan och andra oberoende myndigheter fyller viktiga funktioner.

För svensk del kan institutioner som Riksdagens ombudsmän, JO, samt Lagrådet och även riksdagens kontrollorgan gentemot regeringen, i detta fall konstitutionsutskottet, framhållas.

Kommissionens rapport visar dock att det finns problem inom områdena i flera av medlemsstaterna. I likhet med tidigare år behandlas i rapporten utvecklingen inom fyra grundpelare: domstolsväsendet, regelverk för korruptionsbekämpning, mediernas mångfald och oberoende samt andra institutionella frågor som rör kontroller och motvikter. De exempel som ges är hämtade från bedömningarna i de 27 landskapitlen med tillhörande rekommendationer för respektive land.

Herr talman! Sverige står sig starkt i jämförelserna, även om det självklart också finns områden som särskilt behöver uppmärksammas också i vårt land. I kapitlet om Sverige konstaterar kommissionen att en parlamentariskt sammansatt kommitté är tillsatt med uppgift att arbeta med hur det svenska domstolsväsendets oberoende ytterligare ska kunna stärkas, och i fråga om korruption konstaterar kommissionen att den upplevda korruptionen i Sverige, i likhet med tidigare år, är bland de lägsta i EU. Vissa lagbestämmelser håller också på att ses över inom detta område. Infiltra-

tion av organiserad brottslighet i offentlig förvaltning och den lagliga ekonomin lyfts fram som orosmoment.

Herr talman! EU-kommissionen har tagit fram fyra rekommendationer för svensk del.

Den första är att kommittén som utreder ett stärkt skydd för demokratin och rättsväsendets oberoende bör få fortsätta sitt arbete, med beaktande av europeiska normer.

Den andra rekommendationen tar fasta på omfattningen, effekterna och genomförandet av karantänsregler för personer på ledande befattningar. Det framförs att karantänsregler för personer på ledande befattningar i staten på det hela taget har en begränsad omfattning.

Kommissionen noterar också att lobbingsverksamheten i Sverige alltfjänt är oreglerad. Mutbrott utomlands fortsätter också att vara ett problemområde med endast måttlig nivå av lagföring. Och det finns enligt kommissionen en del att se över i den rättsliga definitionen av fenomenet.

I fråga om mediefrihet och mediemångfald står sig det rättsliga ramverket starkt. Svenska journalister sägs ha de kanske mest gynnsamma arbetsvillkoren i världen. Men det konstateras att trakasserier, hat och hot på nätet, har ökat och att det pågår ett arbete för att ytterligare stärka skyddet inte minst för särskilt utsatta yrkesgrupper – journalister, statstjänstemän och andra i liknande befattningar.

Sammantaget anser utskottet att det är angelägna frågor som tas upp i kommissionens iakttagelser och rekommendationer till Sverige och vill särskilt understryka betydelsen av att förebygga och motverka korruption och otyllåten påverkan.

Att det bland medborgare och i samhället finns ett stort förtroende för de politiska processerna, de beslutande organen och den offentliga förvaltningen är en central fråga för demokratin.

Anf. 25 ULRIK NILSSON (M):

Herr talman! President Putin tycker inte om schack. Dessa ord yttrades av schackvärldsmästaren och regimkritikern Garri Kasparov vid en briefing inför dumavalet i Ryssland 2011. Förklaringen kom strax därefter. I schack har man bestämda regler och ett osäkert resultat som avgörs av spelarnas kompetens, förmåga, tajmning och möjligen en gnuttur. I Putins Ryssland är resultatet bestämt och reglerna osäkra. De avgörs av kompetens, förmåga, tajmning och tur för deltagarna, men de garanterar att regimens resultat uppnås.

I all sin enkelhet pekar detta uttalande kanske precis på det som är avgörande i denna debatt, nämligen betydelsen av rättsstatens principer. Endast i en rättsstat kan nämligen en medborgare utan risk vara kreativ, ta initiativ och bidra till samhällets utveckling. Genom rättsstaten vet man förutsättningarna, och det ger en trygghet. Och då vågar man vara nytänkande. Rättsstaten är därför en väsentlig förutsättning för vårt samhälle.

Det är just frågan om rättsstaten som står i centrum i den rapport som vi nu debatterar med det byråkratiska namnet *Kommissionens meddelande 2022 års rapport om rättsstatsprincipen – Situationen i fråga om rättsstatsprincipen i EU*.

Herr talman! Vad menar vi då med rättsstatsprincipen? Av dokumentet framgår det att EU är och vill vara en värdestyrd union som bygger på demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter – kombinationen

av lagar som garanterar grundläggande rättigheter för medborgare och organisationer och ett rättsväsen som garanterar att lagarna tolkas och tillämpas rättvist och oväldigt. Ingen parts rättigheter förfördelas, och ingen parts intressen sätts framför någon annans intressen. Rättsstatens principer är det som garanterar lika villkor och lika förutsättningar i hela unionen.

I dagarna har vi sett hur det i Israel protesteras mot förändringar i lagarna som förskjuter balansen i rättsstaten. Situationen i Israel påminner oss kanske om att vi ibland tar saker för givna som vi inte ska ta för givna, och därför kan väl protesterna sägas behandla demokratins fundament.

Rapporten syftar inte till att peka ut något land som skyldigt till övergrepp på rättsstaten; därtill finns det andra instrument. Den ska i stället tjäna som en ögonöppnare eller varningssignal om utvecklingen är på väg i fel riktning. Därmed ska den främja en god utveckling och möjligen kunna förebygga den typ av diskussioner som har ägt rum i Israel.

Analysen tar sin utgångspunkt i fyra centrala principer för rättsstatens funktionssätt: domstolsväsendets funktion, regelverk för korruptionsbekämpning, mediernas mångfald och oberoende samt institutionella frågor som rör kontroll och motvikter – eller checks and balances, som det brukar heta i engelskspråkig litteratur.

Herr talman! Det är ganska lätt att stämma in i dessa principer och deras betydelse för en fungerande rättsstat. Jag vill lyfta fram två av de punkter som behandlas i rapporten.

Först kommer bekämpandet av korruption, där rapporten pekar på en skenbar motsättning. Samtidigt som de flesta europeiska länder bedöms vara relativt förskonade från korruption uppfattar nämligen sju av tio medborgare att ländernas politiska system i olika delar och omfattning är föremål för korruption. Det är bra att medborgare är uppmärksamma på korruption, men jag tror att det också leder till en ökad misstänksamhet och därmed möjligen en ökad tro att korruptionen är större än den faktiskt är. Kontrollen hamnar hos vaksamma och misstänksamma medborgare – medborgare som måste åtnjuta såväl åsikts- och yttrandefrihet som tillgång till fria medier.

Den andra punkten som jag vill lyfta fram är detta med checks and balances. Det vill jag kanske mest göra därför att det inte är så vanligt i Sverige att diskutera balanserande punkter – även om vi var tidiga med det när vi inrättade Riksdagens ombudsmän som en särskild funktion för att granska regeringen. 1809 års regeringsform byggde i hög grad på just kontroll och motvikt mellan riksdagen och det som då var konungen och i dag är regeringen. Betydelsen av detta kan knappast överskattas, vare sig historiskt eller i dagens läge.

Herr talman! Kommer då Sverige undan kritik i rapporten? Nja, det riktas ingen kritik, men rekommendationer ges, vilket redan har beskrivits av min utskottskollega här. Det handlar om att vi ska beakta europeiska normer för rättsväsendets oberoende och att vi bör se över karantänsregler för ledande personer i statlig tjänst. Kampen mot mutor i utlandet bör intensifieras, och finansiering av civilsamhällesorganisationer ska inte otillbörligt påverka engagemanget.

Detta är rekommendationer som pekar på en förbättringspotential och som naturligtvis kan stärka demokratin. Det finns all anledning att ta till oss dessa rekommendationer på samma sätt som vi förutsätter att alla medlemsstater tar till sig rekommendationerna i rapporten. Stärks rättsstatens

principer i hela unionen får vi nämligen såväl bättre regler i Sverige som en förstärkt, rättvis och demokratisk europeisk union.

Herr talman! Kasparov lärde oss att detta är viktigt, och vi ska lyssna och lära av rapporten. Det är därför mycket positivt att det är ett enigt utlåtande från KU gällande rapporten om rättsstatens principer. Rättsstaten är en central grund för demokratin i Sverige. Jag yrkar därför bifall till KU:s förslag i utlåtandet *2022 års rapport om rättsstatsprincipen*.

Anf. 26 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! I 2022 års rapport om rättsstatsprincipen och dess landskapitel går kommissionen igenom olika tendenser i EU:s medlemsländer på fyra olika områden, precis som har redogjorts för här.

Som Ulrik Nilsson var inne på är dessa fyra olika områden viktiga för rättsstatsprincipen. Det gäller rättssystemet, regelverket för korruptionsbekämpning, mediernas mångfald och andra institutionella kontroller och motvikter.

Denna gång omfattar rapporten även några nya frågor som är betydelsefulla om man vill slå vakt om rättsstatsprincipen, till exempel public service-medier och att Europadomstolens domar följs. I landskapitlen, som vi i utskottet särskilt välkomnar detta år, finns även landsspecifika rekommendationer till Sverige och andra länder.

Rapporten är enligt EU-kommissionen en del av EU:s bredare arbete med att främja och försvara sina värden, där även handlingsplanen för demokrati i Europa och andra strategier ingår. Rapporten visar att det finns problem på rättsstatsområdet i flera medlemsländer, vilket givetvis är oroväckande. Forskning visar att demokratin är på tillbakagång i världen och har så varit det senaste decenniet. Varken EU eller Europa är något undantag.

Herr talman! I EU-fördragets artikel 2 stadgas de grundläggande värdena för EU: ”Unionen ska bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter. Dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle som kännetecknas av mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män.”

Vad ska man då göra när medlemsländer inte längre lever upp till det de har lovat – när de inskränker domstolarnas oberoende, försvårar journalistisk granskning, inte värnar pressfriheten och begränsar minoriteters fri- och rättigheter? Jag tror faktiskt att det är i precis detta ljus man behöver se den här rapporten: att det verkligen handlar om ett försvar. Dessa grundläggande värden, som det borde vara en självklarhet för alla medlemsländer att ställa upp på, är just grundläggande värden. Det borde vara en självklarhet för alla världens länder, men tyvärr ser utvecklingen i världen inte ut på det sättet.

Det är i många sammanhang givetvis bra att länder kan granskas utifrån, och man kan väl kortfattat säga att rekommendationerna till Sverige är förhållandevis milda. Exempelvis rekommenderades att den grundlagsutredning som i förra veckan överlämnade sitt betänkande – rapporten gäller ju år 2022 – skulle få fortsätta sitt arbete. Andra rekommendationer gäller, som tidigare har nämnts, karantänsregler för personer på ledande

positioner, mutbrott utomlands och ramen för civilsamhällets finansiering och verksamhet.

Slutligen understryker vi i utskottet särskilt betydelsen av att förebygga och motverka korruption och otillåten påverkan. En förutsättning för en livskraftig demokrati är att medborgarna har ett stort förtroende för de politiska processerna, de beslutande organen och den offentliga förvaltningen på alla nivåer inom EU.

Anf. 27 MALIN BJÖRK (C):

Herr talman! Att skydda Europeiska unionens grundläggande värden, däribland rättsstatsprincipen, är något helt centralt i det europeiska projekt som EU utgör. Ja, dessa värden utgör faktiskt själva kärnan i EU-samarbetet.

Det är därför mycket välkommet att vi sedan några år tillbaka kan ta del av en årlig granskning av hur det står till på rättsstatsområdet i samtliga EU-länder, och det är den rapporten som vi debatterar här just nu.

EU:s grundläggande värden finns uttryckta i de så kallade Köpenhamnskriterierna. Några av dessa formuleringar tål att påminnas om, och jag väljer därför att citera dem: ”Unionen ska bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter. Dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle som kännetecknas av mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män.”

Herr talman! Det är oerhört viktigt att vi påminner oss om dessa värderingar och att vi ser till att värna dem. Det jag nyss citerade får aldrig bli tomma ord. Därför är det nödvändigt med sanktionsmekanismer som träder in för den medlemsstat som inte lever upp till kriterierna, och det är bra att vi har sådana på plats inom EU. Vi måste också se till att EU använder sig av detta så kallade demokratilås, alltså den rättsstatsmekanism som gör det möjligt att stoppa utbetalningar av EU-medel till länder som inte respekterar rättsstatsprinciperna fullt ut, för att på så sätt markera mot de länder som inte lever upp till kraven.

Tyvärr har vi ju under de senaste åren sett en del oroväckande tendenser, minst sagt, i flera EU-länder. På vissa håll har vi sett hur domstolars självständighet har kringskurits. Vi har också sett medier som inte tillåts att verka helt oberoende, trots att fria medier är en förutsättning för en livskraftig demokrati. Denna utveckling har varit tydligast i Viktor Orbáns Ungern, vilket under det gångna året har gett konsekvenser för landet då EU har hållit inne medel till Ungern därför att landet faktiskt inte lever upp till kraven på en fullgod rättsstat.

Det är bra att vi sätter press på och kräver konkreta åtgärder av medlemsländer där den årliga granskningen visar på brister. Det arbetet måste fortsätta.

Herr talman! Vi pratar en hel del om länder som har varit sämst i klassen på detta område, men låt oss inte heller blunda för det som finns att kritisera på hemmaplan. Vi ligger bra till på många områden, till exempel vad gäller länder med minst korruption – vi hamnar ofta högt på Transparency Internationals årliga lista, där korruption mäts. Förra året tappade vi

dock ett par placeringar och fick lägre poäng än våra skandinaviska grannländer.

Här i kammaren har vi den senaste månaden haft två särskilda debatter på temat korruption och otillbörlig påverkan på demokratiska institutioner. Jag tycker att det är bra att vi lyfter upp dessa frågor. Som framkommit i dessa debatter finns det definitivt saker att förbättra på det här området.

Vi i konstitutionsutskottet uttalar oss i enighet i detta betänkande om 2022 års rapport om rättsstatsprincipen. Vi passar på att särskilt understryka betydelsen av att förebygga och motverka korruption och otillåten påverkan, som Jessica Wetterling var inne på. Det är bra och viktigt att vi gör det. Att medborgarna har ett högt förtroende för de politiska processerna, de beslutande organen och den offentliga förvaltningen är nämligen helt centralt för demokratin.

Jag tycker att det är bra att vi i KU uttalar oss i enighet. Jag tycker också att det är glädjande att sju partier är representerade här i dag när vi debatterar rapporten om rättsstatens principer. Jag måste dock säga att jag är förvånad över att ett av partierna – det näst största partiet i riksdagen – inte är här i dag. Det partiets ledamöter har varit med och skrivit fram detta i enighet i KU. Jag tycker att rättsstatens principer är en så viktig fråga att alla partier som är representerade i Sveriges riksdag borde stå här och prata om detta. Jag beklagar att så inte är fallet och att Sverigedemokraterna lyser med sin frånvaro i dag.

Herr talman! Jag välkomnar en fördjupad dialog med kommissionen för att utveckla och bibehålla en liberal demokratiordning byggd på solida grundlagar och institutioner. I detta arbete är den årliga rapporten om rättsstatsprincipen viktig. Den här granskningen kan och ska bidra till att öka respekten för rättsstaten inom hela EU. Den kan även peka på svagheter i de olika länderna, vilket kan bidra till att utveckla EU-projektet i rätt riktning.

Anf. 28 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Herr talman! I mitt andra uppdrag, vid sidan om konstitutionsutskottet, är jag ersättare i utrikesutskottet och biståndspolitisk talesperson. Därigenom har jag en både sorglig och upprörande inblick i ett antal länder där rättsstatens principer inte råder, där man inte är lika inför lagen, där vissa kan bli oskyldigt anklagade och dömda, där andra mutar sig förbi rättssystemet och kan fortsätta med brottslig verksamhet, där tjänstemän låter sig mutas för att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter, där beslutsfattare kan sätta sig över rättsväsendet och där åklagare och domare som tagit itu med korruption själva blir anklagade och rätten förvrängs.

Vad kännetecknar då en rättsstat? Med ett cirkelresonemang kan man säga att en rättsstat är en stat där rättssäkerhet råder, där domstolarna är självständiga, där den enskilde skyddas mot övergrepp från staten, där varje enskilt fall hanteras enligt ett etablerat regelverk, utan godtycke, och där en anklagad är oskyldig till dess att motsatsen är bevisad.

Rättsstatens principer är ett av de grundläggande värdena för en demokrati och även för Europeiska unionen. Respekten för rättsstatens principer ligger dessutom till grund för de andra grundläggande värdena inom unionen, däribland frihet, demokrati, jämlikhet och respekt för mänskliga rättigheter. Varje ny medlemsstat måste acceptera och respektera dessa värden innan den blir ny medlem.

Länder som gör inskränkningar i rättsstatens principer och undergräver domstolsväsendets oberoende kan utsättas för ett så kallat artikel 7-förfarande. Man utreder då om landet har brutit mot unionens grundläggande värden – Ungern har ju nämnts några gånger här i dag. Detta kan leda till att EU-medel till landet fryses. Det kan också leda till att olika rättigheter som medlemsstaten har genom sitt EU-medlemskap, till exempel rösträtten i Europeiska unionens råd, kan fråntas medlemsstaten.

Utan denna gemensamma grund för vilka principer som präglar en rättsstat undermineras förutsättningarna för att exempelvis ömsesidigt erkänna domar mellan EU:s medlemsstater. Ur det perspektivet är Europeiska unionens utvärderingar av de olika medlemsstaternas efterlevnad av rättsstatsprincipen oumbärliga för att identifiera brister. Den rapport som vi diskuterar i dag ligger till grund för olika rekommendationer.

Granskningsrapporten är alltså av mycket stor betydelse. Den redovisar fyra olika perspektiv, eller pelare, som man säger: domstolsväsendet, regelverk för korruptionsbekämpning, mediernas mångfald och oberoende samt andra institutionella frågor som rör kontroller och motvikter. Dit hör bland annat författningsdomstolar, nationella människorättsorganisationer, ombudsmän, jämställdhetsorgan och andra oberoende myndigheter och civilsamhällesorganisationer.

EU-domstolens granskning av överträdelser fungerar som väktare över EU-fördragen, och rättsstatsprincipen är en förutsättning för att EU:s medel ska förvaltas på ett betryggande sätt.

Denna rapport innehåller specifika avsnitt, land för land. Den svenska domstolstudering som nyligen överlämnades till riksdagen omnämns här. De förslag som ges i den utredningen gällande stärkt skydd för domstolarnas oberoende ligger väl i tiden. Kommissionen rekommenderar att europeiska normer för rättsväsendets oberoende beaktas.

Korruptionen i Sverige är bland de lägsta i EU, men kommissionen noterar med oro den infiltration av organiserad brottslighet som förekommer i offentlig förvaltning. Man har också synpunkter på karantänsregler för personer i ledande befattning i staten. Här rekommenderar kommissionen att omfattningen, effekterna och genomförandet av karantänsregler för personer i ledande befattning i staten utvärderas.

Mutbrott utomlands är ett annat problemområde där kommissionen noterar brister. Man rekommenderar att kampen mot mutor i utlandet intensifieras, bland annat genom att rättsliga definitioner ändras och genom att förbättringar sker vad gäller åtal och slutliga domar.

Däremot bedömer man att Sverige har ett starkt rättsligt ramverk för att garantera mediefrihet och mediernas mångfald. Man noterar att det inte finns någon specifik lagstiftning vad gäller ägandet av medier, men kommissionen noterar att det finns förslag till ändringar i radio- och tv-lagen.

Kommissionen noterar också den översyn som pågår av civilsamhällets organisationer och deras finansiering. Man noterar de farhågor som uttryckts om hur eventuella begränsningar skulle kunna påverka civilsamhällets engagemang och rekommenderar att finansiering och verksamhet utformas så att de inte otillbörligt påverkar engagemanget i det civila samhället. Det är en väldigt viktig punkt inte minst för mig som kristdemokrat.

Utskottet är som sagt enigt. Vi anser att kommissionens rekommendationer är angelägna. Det pågår olika utredningar för att ta fram konkreta

förslag för att stärka skyddet för demokratin och rättsväsendets oberoende och för att förebygga och motverka korruption och otillbörlig påverkan.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 29 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Konstitutionsutskottet har granskat EU-kommissionens rapport om läget för rättsstatens principer i EU 2022.

Rapporten visar att det finns problem med rättsstaten i flera medlemsländer. Om vi till det lägger de senaste veckornas rapporter från Israel och den senaste rapporten från V-Dem-institutet vid Göteborgs universitet börjar oron gnaga. Allt fler länder i världen klassas som auktoritära, allt färre som demokratiska.

Det är verkligen bara att beklaga att ett riksdagsparti väljer att inte delta i den här diskussionen.

Rapporten innehåller för första gången rekommendationer till de olika medlemsländerna, vilket vi tycker är en klar förbättring.

Kommissionens synpunkter på Sverige handlar bland annat om domstolarnas oberoende, om korruption och om att lobbyverksamheten riktad till exempel mot riksdagen är helt oreglerad. I detta finns även de så kallade svängdörrarna, det vill säga att vi inte har några karantänsregler vad gäller politikernas övergång till rådgivarroller eller lobbyföretag efter avslutad politisk verksamhet.

För jämförelsens skull tänkte jag nämna något om våra grannländer.

I Danmark handlar det också om svängdörrar och finansiering av politiska partier, där anonyma bidrag är en av punkterna. Dessutom tycker kommissionen att arbetet med tillgänglighet till allmänna handlingar kan förbättras och att tillräckligt med resurser behöver sättas av för att säkerställa rättsstatens principer generellt.

För Finlands del rör kommissionens synpunkter arbetet mot korruption och ansträngningarna med att förbättra tillgänglighet för bättre möjligheter att delta i samhället.

I stor utsträckning är det liknande synpunkter som framförs för länderna i Baltikum, Estland, Lettland och Litauen: tillgänglighet, korruption och större transparens vad gäller lobbyister.

Polen däremot har en rad utmaningar att ta itu med, bland annat att tydligt separera funktioner mellan riksåklagare och justitieminister liksom att avveckla en ganska omfattande immunitet bland höga tjänstemän, vilken knappast bidrar till att bekämpa korruption.

Fru talman! Kommissionen har som jag nämnde haft några specifika kommentarer avseende svenska förhållanden. Utöver ett generellt förstärkt skydd för demokratin och rättsväsendets oberoende – med, som det heter, ”beaktande av europeiska normer” – uppmärksammas karantänsregler, korruption och finansiering av organisationer. Detta är frågor som vi från Miljöpartiets sida också tagit upp i olika sammanhang.

Vi beklagar att den korruptionsutredning som den tidigare regeringen tillsatte lades ned. Samtidigt ser vi möjligheter med en ny och uppdaterad utredning, där vi från samtliga partier bör kunna ta oss framåt vad gäller såväl finansiering av politiska partier som otillbörlig påverkan på samhällets organisationer. Det kan innefatta förbud mot anonyma bidrag och att vi som partier och politiker måste bli mer öppna med vem och vilka vi träffar. Vi ser fram emot en inbjudan till samtal med Justitiedepartementet

med en parlamentariskt sammansatt grupp för att utvidga den tidigare nedlagda utredningen om korruption.

Med den förhoppningen om en konstruktiv och angelägen fortsättning yrkar jag bifall till utskottets förslag att riksdagen lägger rapporten till handlingarna, ställer den i någon väl synlig bokhylla och avslutar ärendet.

Anf. 30 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Mina kollegor har väl redogjort för vikten av både rättsstatsprincipen och den rapport som vi har att hantera.

Liberalerna har länge arbetat för att det ska finnas en EU-mekanism för att kontrollera att de grundläggande rättigheterna respekteras och att offentliga rapporter om situationen för rättsstaten och de grundläggande fri- och rättigheterna i varje medlemsland ska tas fram. Det är därför med stort intresse som vi tar del av kommissionens tredje årliga rapport om rättsstatssituationen i EU.

Rapporten är ett värdefullt verktyg i arbetet med att stärka och inte minst försvara – precis som många av kollegorna har varit inne på är det faktiskt vad vi behöver göra i dag – rättsstatsprincipen. Den är också ett viktigt verktyg för att belysa de brister som finns i de olika länderna inom unionen. I en tid då pandemin ställt de nationella systemens motståndskraft under prövning och Rysslands invasion av Ukraina direkt utmanar de värden som EU bygger på känns denna rapport extra viktig.

På plussidan konstateras i rapporten att många medlemsstater har tagit till sig av tidigare års rapporter och genomfört viktiga rättsreformer för att ta itu med utmaningar som identifierats. På minussidan konstateras dock att allvarliga farhågor kvarstår i vissa medlemsstater. Det är därför viktigt att EU har sanktionsmöjligheter, till exempel att EU-stöd inte betalas ut till länder som kränker de grundläggande fri- och rättigheterna eller rättsstatens principer.

Fru talman! Sverige står sig väl i rapporten. Några rekommendationer lyfts fram, och vissa av dessa arbetas det redan med på olika sätt. Exempelvis har kommittén som utreder ett förstärkt skydd för demokratin och rättsväsendets oberoende nyligen presenterat sina förslag, vilka kommer att leda till betydande förbättringar för demokratin i Sverige. Jag ser fram emot att riksdagen kommer att få behandla dessa under mandatperioden.

Ett förslag som inte finns med i grundlagskommitténs betänkande men som kommissionen generellt framhåller som en viktig del i systemet för kontroller och motvikter är författningsdomstolar. Rapporten visar att dessa inte minst under pandemin spelade en viktig roll. Det är ett intressant förslag och något som vi liberaler skulle vilja se inom den svenska modellen för att få ett ytterligare skydd för den svenska demokratin.

Sammanfattningsvis, fru talman, fyller rapporten om rättsstatens principer en viktig funktion för såväl unionen som de enskilda staterna, inte minst i en tid då demokratin prövas på olika sätt. Även om det finns många orosmoln och farhågor menar jag att dessa rapporter, som belyser de problem som finns och också tar upp hur länderna kan ta itu med dem, är precis sådana rapporter som behövs även i framtiden för att utvecklingen ska gå mer åt plushållet än åt minushållet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 23.)

Anf. 31 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! För att tilliten till och respekten för demokratin ska vara förankrade i vardagen är de former som riksdagen arbetar under angelägna att värna, vårda och kontinuerligt se över.

På värdigt sätt firades 100 år av allmän och lika rösträtt 2021. Nu står för dörren, vad jag förstår, ceremonier och uppmärksamhet för 500-årsjubileet av Gustav Vasas på många sätt omvälvande arbete för formandet av den svenska nationen.

Alldeles oavsett hur dessa historiska märkeshändelser uppmärksammas bygger vårt samhälle på att formerna för arbetet i parlamentariska församlingar är väl förankrade och uppdaterade. Så kan stolta och angelägna paroller om statskick och regeringsformer bli goda arbetsredskap att luta sig mot.

Ömsesidig respekt och förståelse mellan folkvalda, ämbetsmän och annan personal är av stor vikt. En del saker kan och bör absolut sättas på pränt och klubbas formellt. Annat handlar om praxis och hur vi som människor är mot varandra.

I konstitutionsutskottets betänkande KU18 *Riksdagens arbetsformer m.m.* behandlas motioner från allmänna motionstiden inom detta område samt, vilket tål att poängteras, ett förslag till lag om ändring i riksdagsordningen. Det ena initiativet avser en lagändring för att rätta till en felaktig hänvisning i en bestämmelse i riksdagsordningen som uppstått på grund av ett förbiseende i ett tidigare lagstiftningsärende. Det andra initiativet avser ett tillkännagivande till riksdagsstyrelsen om att utreda frågan om regeringens samråd med EU-nämnden när det gäller så kallade A-punkter vid möten med Europeiska unionens råd.

Utskottet lägger på eget initiativ fram dels förslaget till lagändring, dels förslaget till tillkännagivande. Något särskilt yttrande från Lagrådet har inte begärts då detta skulle sakna betydelse utifrån frågans beskaffenhet. Det finns inga reservationer inlämnade när det gäller dessa förslag.

Jag vill härmed yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna som behandlas.

Fru talman! När det gäller A-punkterna handlar det, utifrån en kortfattad beskrivning, om att dagordningen vid Europeiska unionens rådssammanträden delas in i två delar. En av delarna avser lagstiftningsöverläggningar, och en del innehåller icke lagstiftande verksamhet. Varje del delas i sin tur in i A- respektive B-punkter. De senare, B-punkterna, kräver mer eller mindre omfattande överläggningar medan A-punkterna är sådana att rådet fattar beslut utan överläggning.

Kriteriet för en A-punkt är att man har konstaterat att ett tillräckligt antal medlemsstater står bakom beslutet och att inget ytterligare behöver tilläggas i frågan. Det har helt enkelt nåtts en överenskommelse genom tidigare förhandlingar och förberedelser.

Som bakgrund kan också nämnas att riksdagen genom en parlamentarisk kommitté i betänkandet *EU-arbetet i riksdagen* anförde att samrådet

om just A-punkterna uppfattades som problematiskt. Kontakterna mellan riksdagen och regeringen i EU-frågor bör enligt kommittén fokuseras på EU-processernas tidiga skeden, medan A-punkterna karakteriseras av att förhandlingarna som sådana i praktiken avslutats. Samrådet om dessa frågor innebär därmed att riksdagen lägger stort fokus på en fas i processen där möjligheten till påverkan och inflytande är liten och på detaljfrågor som avsikten aldrig varit att riksdagen ska behöva ta ställning till.

Kommittén redovisade några alternativa modeller den övervägt för att begränsa hanteringen men insåg att inget av dessa alternativ skulle tillgoda behovet av förenkling och effektivisering. Man stannade därför vid att inte föreslå någon förändring av ordningen för samrådsskyldigheten när det gäller A-punkterna. Kommittén poängterade dock att det borde finnas utrymme för regeringen och EU-nämnden att utveckla formerna för samrådet om dessa A-punkter. Konstitutionsutskottet uttryckte samma uppfattning.

Fru talman! Utifrån detta resonemang vill jag framhålla att konstitutionsutskottet i det ställningstagande vi ska fatta beslut om i dag noterar att regeringens samråd med EU-nämnden om A-punkter övervägdes av riksdagens parlamentariska EU-kommitté. Kommittén övervägde olika modeller för hanteringen men stannade vid att informations- och samrådsskyldigheten i fråga om rådets beslut i A-punkter borde bestå.

Utskottet anser att det nu finns skäl att följa upp denna utveckling och se över frågan på nytt. Med stöd av vår initiativrätt föreslår utskottet mot denna bakgrund att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför och tillkännager det för riksdagsstyrelsen.

Det tål att betonas att Sveriges riksdags behandling av EU-frågorna, som jag ser det och vad jag förstår också enligt många bedömare, är en viktig grund för att det finns ett starkt stöd för Europeiska unionen och ett engagemang i EU-frågorna såväl nationellt som regionalt och lokalt.

Fru talman! I betänkandet har motioner om även sådant som formerna för riksdagens öppnande, placeringen i plenisalen, motionsrätten, Villa Bonnier som talmansbostad, ledamöternas ekonomiska villkor, tecken-språkstolkning och Riksdagsförvaltningens verksamhet behandlats. En del av dessa ska jag kommentera.

Vad gäller frågan om en översyn av riksdagsarbetet i fråga om större flexibilitet utifrån digitaliseringens möjligheter till distansarbete, som också har tagits upp, kan det framhållas att liknande motioner behandlats tidigare. Särskilt intresse ägnades dessa frågor av riksdagens coronakommitté. I sammanhanget kan betonas att utskottet konstaterar att riksdagen enligt regeringsformen sammanträder i Stockholm. Jag vill också understryka det som utskottet tidigare uttalat: att distansdeltagande endast kan vara aktuellt vid extraordinära krissituationer.

Det kan också framhållas att en kommitté om beredskap enligt regeringsformen är tillsatt och arbetar. Där finns bland annat dessa frågor som uppgifter. Arbetet pågår fram till november 2023.

Utskottets ställningstagande bygger på att förtroendevalda ska ges goda förutsättningar att utföra sitt uppdrag. Samtidigt intar riksdagen som folkets främsta företrädare en särställning i styrelseskicket. Förtroendeuppdraget går inte att likställa med andra anställningar eller för den delen andra samhällsuppdrag. Mot denna bakgrund vill jag hänvisa till utskottets

ställningstagande att det inte finns skäl för initiativ till en sådan översyn som motionären efterfrågar. Vi avstyrker motionen.

(Applåder)

Anf. 32 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! En person i min närhet sa nyligen att det inte längre är roligt att besöka mataffären. Jag tror inte att hon är ensam om att känna så. I går gick jag runt i en mataffär. Det kändes nästan som att jag och alla andra i butiken bara gick runt i cirklar, lyfte på varor och granskade pris-lappar. Men det var inte särskilt mycket som hamnade i varukorgen.

I dessa tider med hög inflation, höga priser och höjda räntor är vi nog många som oroas över samhällets utveckling och som behöver fundera en extra gång på vad som ska inhandlas och vad som kan vänta. Nyligen presenterades en rapport från flera stora aktörer inom civilsamhället som slog fast att barnfattigdomen i Sverige är ett akut problem. Särskilt svårt har ensamstående föräldrar att tillgodose sina barns behov. Och i går presenterade SOM-institutet en undersökning som visade att nästan sju av tio anser att utvecklingen i Sverige går åt fel håll. Det rör sig om en rekordpessimism – vem vet, det blir kanske nästa års nyord.

Synen på den personliga ekonomin är också dystert. Ökningen av andelen som anser att privatekonomin har försämrats har aldrig tidigare varit så stor från ett år till ett annat.

Varför pratar jag då om detta när det gäller ett betänkande som handlar om riksdagens arbetsformer, som främst är inåtblickande och där riksdagsledamöter brukar ha motionerat om en massa olika spännande förslag? Man brukar kunna skönja aspirerande talmanskandidaters önskan att få bo i Villa Bonnier eller en önskan om att få lämna in motioner året om.

Jag pratar om det därför att det i betänkandet även ingår förslag om de ekonomiska villkoren för oss riksdagsledamöter. De är minst sagt goda. Nyligen förbättrades de också ännu mer. Eftersom Riksdagens arvodesnämnd höjde arvodet för oss ledamöter med 1 500 kronor är vårt arvode numera 73 000 kronor per månad. Arvodesnämnden gjorde sin höjning med hänvisning till de löneökningar som ägt rum under 2022 och det osäkra ekonomiska läget.

Jag vill inte hänga ut arvodesnämnden, men visst hade det varit bra för svenska folket om de också hade haft en arvodesnämnd som beaktade det osäkra läget och därmed höjde deras inkomster på samma sätt som man gör för oss riksdagsledamöter. Detta är dessutom inte enda gången. Även under pandemin och förra året, då det också var ekonomisk kris, höjdes våra arvoden medan många andra i samhället har fått stå tillbaka.

Dessutom har vi ledamöter för detta år också fått sänkt skatt i och med att man höjde brytpunkten för statlig skatt.

Man hade kunnat önska att vi riksdagsledamöter levde lite närmare verkligheten. Medan andra kämpar på och får sämre möjligheter att klara sin vardag är det några få, som vi riksdagsledamöter som visserligen har väldigt viktiga uppdrag, som har goda ekonomiska villkor – jag säger inget annat än att riksdagsledamöter ska ha det. Men det riskerar att skapa en stor förtroendeklyfta mellan oss folkvalda ledamöter och dem vi representerar.

De senaste 20 åren har riksdagsledamöternas arvoden stigit kraftigt. Dessutom innebär de senaste årens skattesänkningar att vi tjänar tusentals kronor extra per månad.

Vänsterpartiet säger inte att arvodet ska vara jättelågt, för det är givetvis ett jätteviktigt och ansvarsfullt uppdrag att vara riksdagsledamot. Om arvodet vore så lågt att det riskerade att skapa stor korruption hade det också varit problematiskt. Men vi tycker att man borde begränsa arvodets storlek. Det skulle till exempel kunna motsvara ett prisbasbelopp per månad. Det är en modell som vi i Vänsterpartiet under flera år har motionerat om. Det skulle motsvara en lön på ungefär 52 500 kronor. Det är fortfarande en hög lön, betydligt högre än den lön som är genomsnittet i samhället, men den skulle inte vara enormt mycket högre eller väsensskild från medellönen.

Vänsterpartiet har dessutom yrkat på, och anser, att de ersättningar som betalas ut för olika uppdrag kopplade till riksdagsarbetet bör avskaffas. Det gäller till exempel presidieuppdrag i utskott. Vi anser att partierna i stället bör fördela sitt arbete inom partigruppen så att ingen behöver få extra arvode för att den har en tyngre arbetsbelastning. Jag vill därför yrka bifall till reservation 1.

Anf. 33 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Betänkandet som handlar om riksdagens arbetsformer är, som nämnts tidigare, kanske ganska introvert. Många av de saker vi behandlar i riksdagen handlar om omvärlden, men det här är ett av de få betänkanden som handlar om riksdagen. Det kan ju funderas över hur viktigt det är att vi ägnar oss åt det och tar upp kammartid, men i transparensens namn är det viktigt att det finns en inblick från allmänheten i hur vi arbetar i det här huset.

Riksdagen är en fantastisk plats – den svenska demokratins högborg. Det är viktigt att det arbete vi gör här uppnår önskat resultat. I den här kammaren sitter 349 ledamöter som alla har fått väljarnas förtroende att företräda dem. Med våra egna politiska ambitioner och målsättningar, med vallöften och långsiktiga utfästelser klev vi alla in i den här kammaren med ett syfte – inte att sitta här och vänta på att det ska bli val igen om några år, utan att arbeta med att genomföra och utföra saker som vi har lovat väljarna och som är till gagn för hela Sverige.

Riksdagens arbetsformer är i den kontexten en väldigt viktig del av funktionen i vårt demokratiska arbete. Att arbetsformerna fungerar väl är avgörande för att vi sedan ska kunna komma till väljarna och säga att vi har gjort vårt bästa. I den bästa av världar skulle vi inte behöva lägga mycket tid på våra egna arbetsformer; de skulle bara fungera. Men det finns alltid saker att förbättra, även på denna fantastiska plats på jorden som är Sveriges riksdag. En sådan sak är det som nämnts tidigare om arbetet med A-punkter i EU-nämnden, som KU nu tillkännager för riksdagsstyrelsen att man kan behöva titta över hur samrådet ser ut kring i syfte att vi i riksdagen ska kunna ägna verksamheten åt och lägga vår energi på det som är viktigast.

Precis som kollegan från Socialdemokraterna redogjorde för är ju A-punkter i mångt och mycket redan färdigförhandlade, och möjligheten att påverka innehållet i dem är mycket begränsad. Men det finns ändå tillfällen då det finns en demokratisk poäng med att följa upp hur regeringen

väljer att hantera dem. Det fanns en ordning innan den nuvarande där man fokuserade på A-punkter av vad jag tror att man kallade ”större vikt” eller av mer principiell beskaffenhet, och lade sin energi där. Men i den rådande ordningen tittar man på och samråder om alla A-punkter, trots att många av dem redan är färdigförhandlade och okomplicerade. Det läggs alltså statliga resurser på att i princip klarera och expediera dem. Det kan vara klokt att se över, och det kan finnas många anledningar till detta.

Fru talman! Det är som sagt avgörande att det här huset fungerar på ett så bra sätt som möjligt. Konstitutionsutskottet har flera viktiga uppgifter i detta. Vi är beredande utskott för frågorna och bereder också budgeten för riksdagen och Riksdagsförvaltningen.

Det är av förklarliga skäl så att även om regeringen lägger budgetpropositionen skriver de inte in några politiska ambitioner för Riksdagsförvaltningen. Det skulle ju vara en märklig ordning om regeringen, som är avhängig riksdagens stöd, skulle börja ge pekpinna till Riksdagsförvaltningen. Om det ska ske och om man på något sätt ska ha en politisk ambition för Riksdagsförvaltningens arbete finns det några olika ställen där man kan göra det – riksdagsstyrelsen är såklart ett, men det är en myndighetsstyrelse som inte har en parlamentariskt adekvat sammansättning. Men KU, där budgeten bereds, är ett annat.

Jag vill väcka en tanke hos konstitutionsutskottets ledamöter, kollegorna och allmänheten. Vi borde kanske skänka mer tid och större omsorg i kommande budgetprocesser åt vilka politiska signaler vi i det parlamentariskt väl sammansatta och mycket väl sammansvetsade konstitutionsutskottet, där vi söker enighet och konsensus, skickar till Riksdagsförvaltningen. Hur kan Riksdagsförvaltningens arbete med att stödja ledamöterna och de politiska processerna utvecklas och bli ännu bättre? Det är en framåtblickande tanke som vi kanske tillsammans behöver ta oss an. Med det, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 34 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Vi debatterar nu betänkandet *Riksdagens arbetsformer*, och jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 3 under punkt 10. Jag vill samtidigt passa på att understryka att denna reservation kommer från en motion som faktiskt inte bara rör arbetet här i riksdagen, utan den rör arbetet i politiska församlingar på alla nivåer.

Vi som arbetar politiskt har en hel del regler att hålla oss till. Men efter ett val, när ett nytt styre utses, när majoritet och opposition bildas och när den politiska vardagen sedan tar vid, utgår en stor del av det politiska arbetet från praxis. Det gäller oavsett politisk nivå, såväl när arbetet sker på kommunal som på regional eller nationell nivå. Det innebär att vi såväl här i riksdagen som i kommuner och regioner runt om i landet delar upp ordförändeposter mellan oss och även fördelar andra former av inflytande mellan oss enligt oskrivna regler. Det sker oftast med respekt för de politiska motståndarna.

Att det mesta i det politiska livet bestäms genom praxis är på många sätt beundransvärt och ger en värdefull flexibilitet till våra demokratiska institutioner, men det finns också risker med att förlita sig för mycket på praxis. Efter valet i höstas har jag nåtts av oroande signaler från flera håll i landet. Det är signaler om att förtroendevalda som hamnat i oppositionsställning på kommunal eller regional nivå inte får möjlighet till den insyn

som krävs för att verka aktivt och granskande i sin roll. Det är högst bekymmersamt, och man kan undra om det inte finns skäl att överväga om det regelverk som styr det politiska arbetet räcker till för att garantera sådant som en livskraftig opposition, något som ju i sin tur är en förutsättning för en livskraftig demokrati.

Vi i Centerpartiet tycker att det är hög tid att fundera över detta och se över regelverken. Vi vill att en parlamentarisk kommitté tittar på hur beslut fattas i riksdagen för att se hur praxis kan formaliseras och på så sätt genom lagstiftning skydda bland annat oppositionens roll. På liknande sätt vill vi se en utredning som i nära samråd med regioner och kommuner undersöker om behovet också finns på regional och lokal nivå, och hur det behovet ser ut, så att vi kan hitta lämpliga regelverk som man är tvungen att hålla sig till.

Fru talman! En annan sak jag önskar lyfta upp är det dagliga arbetet här i riksdagen och hur vi i praktiken utför det. Arbetet styrs av att vi riksdagsledamöter regelbundet sammanträder på plats i Stockholm, något som även Per-Arne Håkansson uppehöll sig vid. Men arbetet i den egna valkretsen, som för flera ligger långt härifrån, utgör en stor och viktig del av riksdagsuppdraget. I det arbetet fångar ledamoten upp frågor på hemmaplan för att kunna omvandla dem till frågor och förslag i riksdagen. En riksdagsledamot har en hel del förväntningar på sig hemifrån om att företräda valkretsens väljare och lyfta det lokala och regionala perspektivet.

Dialogen med medborgare i den egna valkretsen är en viktig del av riksdagsuppdraget, och den demokratiska legitimiteten för vårt valsystem bygger på att det finns ledamöter från hela landet och att de inte bara representerar sitt parti utan även sin landsända.

Under pandemin blev riksdagen tvungen att tänka om vad gäller hur arbetet i praktiken skulle utföras. Anpassningen till rådande omständigheter var ju inte unik för riksdagen utan gällde i många sektorer. Det pandemin visade var att det går att ha fler möten och utföra fler uppgifter på distans än vad vi nog tidigare hade föreställt oss.

Om det gavs större möjligheter att få utföra mer av sitt riksdagsuppdrag på distans skulle detta uppmuntra och underlätta för fler att söka sig till uppdraget. Man behöver kunna kombinera det liv man har på hemorten och de förväntningar man har därifrån med det arbete som ska utföras på plats här i Stockholm. Vi i Centerpartiet vill därför att det görs en översyn av riksdagens arbetssätt för att se hur man kan förbättra möjligheterna för det.

Anf. 35 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Konstitutionsutskottet ansvarar bland annat för frågor som berör Sveriges grundlag, men just i dag är vi också inne på en av kristdemokratins grundprinciper, nämligen insikten om människans ofullkomlighet. Det hör till människans natur att ibland göra fel, även om man har kunskap om det rätta. Men då har man också rätt till en andra chans så att man kan ställa det till rätta som först blev fel.

Det är just vad som hände när riksdagen i juni förra året beslutade om en ändring i regeringsformen och en redaktionell ändring i riksdagsordningen. I höstas antog sedan riksdagen slutligt de vilande lagförslagen. Det var bara det att delar av bestämmelsen flyttades till en ny paragraf, fastän den beslutade ändringen rätteligen borde ha lagts under en annan paragraf.

Prot. 2022/23:83
29 mars

*Riksdagens arbets-
former m.m.*

Nu har lyckligtvis riksdagens utskott initiativrätt, och därför använder vi nu denna rätt för att justera beslutet från i höstas så att texten hamnar på rätt ställe.

Ytterligare ett utskottsinitiativ tas upp i betänkandet. Det handlar om hanteringen av A- respektive B-punkter i samband med regeringens samråd med EU-nämnden, vilket flera talare har varit inne på tidigare. Det låter ganska kryptiskt för oss som inte jobbar i EU-nämnden, men B-punkterna kräver mer eller mindre omfattande överläggningar i rådet. A-punkterna är däremot ärenden där rådet fattar beslut utan överläggning, då man konstaterat att tillräckligt många medlemsstater står bakom beslutet och inget mer behöver sägas. Förhandlingarna har avslutats och man har kommit överens i rådet.

Riksdagens parlamentariska EU-kommitté framförde i betänkande 2017/18:URF1 att samrådet om A-punkter tar för stort fokus i en fas i beslutsprocessen där möjligheten till påverkan är mycket liten och där det handlar om detaljfrågor som det aldrig varit avsikt att riksdagen skulle behöva ta ställning till. Samrådet om A-punkter är omfattande och genomförs inom väldigt snäva tidsramar, vilket medför extra belastning på både Regeringskansliet och EU-nämndens ledamöter.

Det har därför diskuterats i vad mån regeringen ändå ska ha skyldighet att samråda med riksdagen om A-punkterna. Utskottet anser att det finns skäl att följa upp kommitténs synpunkter från 2017/18 och gör i och med detta därför ett tillkännagivande till riksdagsstyrelsen om att en utredning bör se över frågan om regeringens samråd med EU-nämnden när det gäller A-punkter.

Jag yrkar med detta bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på motionerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

*Allmänna helgdagar
m.m.*

§ 14 Allmänna helgdagar m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU19
Allmänna helgdagar m.m.
föredrogs.

Anf. 36 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! De allmänna helgdagarna och flaggdagar har en god folklig förankring och bygger på tradition och sedvänjor. De är fasta punkter att hålla sig till såväl för var och en av oss medborgare som för samhällelig planering, och de bidrar även till god gemenskap.

I konstitutionsutskottets betänkande KU19 behandlas sju yrkanden i motioner från allmänna motionstiden. De handlar om frågor som första maj, flaggregler, utmärkelser för utlandssvenskar, skånska flaggans status med mera. Jag vill yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionsyrkandena.

I lagen om allmänna helgdagar anges att ”med allmän helgdag avses i lag eller annan författning söndagar, däribland påskdagen och pingstdagen, nyårsdagen, trettondedag jul, första maj, juldagen och annandag jul, även när de inte infaller på en söndag, långfredagen, annandag påsk, Kristi himmelfärdsdag, nationaldagen, midsommardagen och alla helgons dag”.

Att ändra helgdagar och flaggdagar utifrån trender eller mer eller mindre tillfälliga opinionsyttringar låter sig inte göras. Senast en ändring genomfördes var när nationaldagen, svenska flaggans dag den 6 juni, blev allmän helgdag 2005. Det innebar samtidigt att annandag pingst upphörde att vara helgdag. Om en ny helgdag läggs till får man utifrån samhällsekonomiska perspektiv vara beredd att se över om en annan får stryka på foten.

I en kommittémotion från Sverigedemokraterna anförs att lagen om Sveriges flagga ska innehålla mer detaljerade regler för officiella flaggdagar, regionala flaggor och att påbud ska gå ut till samtliga myndigheter om att följa ceremonier och flagga på officiella flaggdagar.

För egen del vill jag i denna typ av frågor framhålla fenomen som folklig förankring, engagemang och frivillighet. Det har visat sig hålla i längden i den svenska modellen.

Dessutom kan framhållas att i befintlig lag om Sveriges flagga regleras svenska flaggans utseende. Vilka dagar som är allmänna flaggdagar regleras i förordningen om allmänna flaggdagar. Så sent som i februari i år beslutade regeringen om en ändring i förordningen som träder i kraft om några dagar, närmare bestämt den 1 april.

När det gäller statliga myndigheters och institutioners flaggning har utskottet vid tidigare tillfällen behandlat denna fråga och framhåller vikten av att detta ska avgöras av myndigheterna själva.

Jag vill gärna framhålla det som Stiftelsen Sveriges Nationaldag lyfter fram avseende svenska flaggan, nämligen att svenska flaggan tillhör oss alla som bor i Sverige och att som nationalsymbol ska flaggan behandlas med respekt. Det betonas att flaggan inte får användas i kommersiellt syfte. Det framhålls också, vilket det kan finnas anledning att betona, att var och en har sina privata flaggdagar. Vi kan alla flagga vid privata ceremonier, i glädje eller i sorg. Föreningsliv, idrott och kultur använder dessutom flaggan flitigt, vilket är värt att välkomna.

Fru talman! I en annan kommittémotion från Sverigedemokraterna föreslås att första maj ska tas bort som allmän helgdag och ersättas med någon annan med, som man uttrycker det, ”koppling till det svenska arvet”. Man försöker så på olika sätt hitta motiveringar till det hela, inte utan något slags nationalistisk anknytning som utgångspunkt.

Konstitutionsutskottet har flera gånger tidigare behandlat motioner om första maj, senast 2022, och då har det blivit avslag. Första maj har, liksom många andra helgdagar, en stark förankring i det svenska samhället sedan århundraden tillbaka. Sedan 1938 har första maj varit en helgdag.

Det kan i sammanhanget betonas att arbetarrörelsens insatser – arbetarrörelsen firar ju första maj – för att bygga det svenska folkhemmet och införa exempelvis åtta timmars arbetsdag, semesterrättigheter, organisations- och föreningsfrihet, jämställdhetsreformer, barnbidrag och studiebidrag, vilket varit viktiga förstamajparoller genom åren, är en betydande del av vår gemensamma historia och den svenska samhällsmodellen. De är, som jag ser det, väl värda att värna och försvara, och jag är övertygad om att många står bakom dem.

Alla är välkomna att fira första maj. Det handlar inte om vissa utan om alla. Det är också en av få helgdagar som inte har vare sig kunglig eller religiös anknytning. Den folkliga förankringen är själva poängen.

För den som inte vill kännas vid arbetarrörelsens aktiviteter aktuell dag kan jag hänvisa till Nordiska museets historiska redogörelse för första maj i Sverige. Första maj sågs i bondesamhället som den första sommardagen, en dag när djuren släpptes på bete. Det var en dag värd att fira och uppmärksamma. Redan under den katolska medeltiden var dagen förknippad med lek och upptåg. ”Sköna maj välkommen” är till exempel en fin devis som jag tror att de flesta känner samhörighet med oberoende av politisk hemvist.

I Nordiska museets skrifter finns också beskrivet hur man på första maj i det förindustriella samhället höll gille och fest. Byalaget valde älderman, och gemensamt tog man ansvar för räkenskaper och gjorde översyn av gårdsgårdar och inhägnader. Under 1500-talet gick dåtidens studenter, djäknarna, så kallad sockengång och uppförde sång och gyckelspel på första maj. Det framgår att första maj firades som helgdag i kalendern fram till 1772 men att traditioner och festligheter därefter fortsatte. Det dröjde så fram till 1938 innan första maj åter infördes som helgdag i kalendern, och så har vi det alltjämt.

Detta var en utvikning ur Nordiska museets arkiv. I sammanhanget kan också nämnas den partipolitiskt obundna och oegennyttiga insats som fru Beda Hallberg, engagerad i den frivilliga fattigvården i Göteborg, drog igång 1907 genom Majblomman med insamling för att stödja barn i utsatta situationer. Det är en insats med fokus just på första maj som än i dag genomförs genom den riksomfattande majblommekommittén och med frivilligt engagemang i olika delar av landet.

Det finns alltså anledning att betona första maj som en stark svensk tradition och fortsatt helgdag. Utskottets ställningstagande bygger på att de allmänna helgdagarna inte bör ändras. Utskottet är inte berett att förorda att första maj utgår som helgdag eller att någon ny helgdag införs.

(Applåder)

Anf. 37 LARS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag yrkar bifall endast till reservation 2, men vi sverigedemokrater står bakom samtliga av våra reservationer i betänkandet.

Konstitutionsutskottets betänkande KU19, *Allmänna helgdagar m.m.*, belyser ett antal frågor som är viktiga för det svenska samhället i allmänhet, alltifrån helgdagar och flaggning till Sveriges nationalsång, symboler, minnesdagar och högtider. Det är områden som kan leda till reflektioner runt vår svenska identitet, vår historia, vår stolthet och vår nationella uppskattning – saker som förenar oss i gemenskap och sammanhållning. Detta är en möjlighet att med eftertanke uppskatta vad Sveriges rike står för och representerar, inte bara i nutid utan även historiskt, och hur vi nått denna punkt. Det ger också en fingervisning om vart vi är på väg när vi går in i framtiden. Samtliga punkter i ärendet kan förhoppningsvis bidra till förskaffandet av en nationell identitet som vi alla kan vara stolta över.

Den kanske allra främsta symbolen för vårt land är vår vackra blågula fana med sin långa historia, som sträcker sig ända bort till mitten av 1500-talet. Det som tidigare kallades svenska flaggens dag kallar vi i dag Sveriges nationaldag. Det är en dag som har firats bland annat på Skansen allt-

sedan 1893. Det är en dag full av pompa och ståt, musik och högtidstal, alltid i sällskap av vår kungafamilj, som för traditionerna vidare.

I dag finns inga tydliga föreskrifter som reglerar flaggandet, även om det finns vissa riktlinjer och rekommendationer man kan förhålla sig till. Utan ett konkretiserat regelverk händer det att vissa myndigheter flaggar med andra flaggor än den svenska även om vissa flaggor kan uppfattas representera politiska eller ideologiska organisationer. Detta är något som Sverigedemokraterna finner olyckligt, då icke-officiella flaggor på offentliga byggnader kan uppfattas som att dessa myndigheter gör ett politiskt eller ideologiskt ställningstagande.

Den svenska flaggan är en symbol för vårt land och som sådan även applicerbar på våra myndigheter runt om i landet. Mot den bakgrunden föreslår vi sverigedemokrater att regelverket för flaggning samlas i en mer konkret flagglag som gäller alltifrån flaggans standardstorlek och utseende till vilka dagar den ska vaja. Flagglagen bör även fastställa vilka andra flaggor som kan tänkas ingå, exempelvis FN-flaggan, EU-flaggan och inom en snar framtid förhoppningsvis även Natoflaggan. I tillägg rör det sig självklart också om utländska flaggor i samband med exempelvis internationella besök samt vissa myndighetsspecifika och regionala flaggor. Flagglagen är naturligtvis tänkt att endast omfatta det offentliga och officiella användandet, medan privat flaggning kanske kan uppmuntras men på intet sätt ska påtvingas.

Anf. 38 SUSANNE NORDSTRÖM (M):

Fru talman! Det är bra när man får lära sig nya ord. Det gjorde jag häromdagen när jag förberedde mig inför den här debatten om flaggor och helgdagar. Ordet jag lärde mig var vexillofil. Det är en person som är en allmän beundrare av flaggor eller har flaggor som hobby. Jag vill vara tydlig med att vexillologi, läran om flaggor, är något man ska ta på allvar. Ordet kommer från latinets vexillum – en kvadratisk fana som användes av det romerska kavalleriet under antiken.

Med det sagt vet vi alla att flaggor har anor och är kopplade till historien, som vi hört i debatten. En flagga har ofta både geografisk och personlig betydelse. En flagga kan visa tillhörighet och stolthet, men också erövring eller kanske månlandning. Det finns något beundransvärt hos dem som vill visa tillhörighet till en flagga, tycker jag. Vi ser det överallt: på fotbollsmatcher, i pridetåg, hos företag med mera.

Fru talman! En känd svensk flagga är den skånska. Det är Sveriges vanligast förekommande regionala flagga. Den används främst av privatpersoner i Skåne, med egen flaggstång eller som fasadflagga. Den används även i turistsammanhang, i idrottssammanhang och av butiker som kanske vill marknadsföra skånska produkter. Även viss kommunal användning förekommer.

Statsheraldikern menar att den rödgula skånska korsflaggan inte har officiell status. Det är endast staten som kan erkänna en officiell flagga, antingen genom lagstiftning eller en regeringsförordning.

Flaggor kan bli mer eller mindre kända beroende på omständigheter eller kanske en smart marknadsföring. Hur en flagga blir känd spelar inte så stor roll. Det viktiga är att de som gillar flaggan och har den hissad vet och känner tillhörigheten, och även kan visa sin tillhörighet för andra med flaggan. Alla privatpersoner får nämligen ha och flagga med sin flagga.

Prot. 2022/23:83

29 mars

Allmänna helgdagar

m.m.

Prot. 2022/23:83
29 mars

*Allmänna helgdagar
m.m.*

Vår svenska flagga som är officiell får man flagga med när man känner för det. Det gäller exempelvis vid högtidsdagar eller bröllop, förutsatt såklart att man har en flaggstång. Sedan har vi de allmänna flaggdagarna, som redogjorts för här. Det har nyligen gjorts en genomgång av dessa flaggdagar. De nya kommer att träda i kraft den 1 april 2023.

Fru talman! Jag tycker att det är en bra blandning av både helgdagar och flaggdagar. Jag yrkar därmed bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

*Offentlighet, sekretess
och integritet*

§ 15 Offentlighet, sekretess och integritet

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU25
Offentlighet, sekretess och integritet
föredrogs.

Anf. 39 SUSANNE NORDSTRÖM (M):

Fru talman! Det betänkande från konstitutionsutskottet som debatteras i dag handlar om det offentliga, dess sekretess och den personliga integriteten. Det är viktiga ämnen som kräver både eftertanke och förnuft.

De flesta människor har en bestämd uppfattning om vad personlig integritet innebär för deras egen del. Personlig integritet handlar primärt inte om att dölja något. Det handlar snarare om att själv ha makt och kontroll över sin egen person och sin privata sfär.

Hur stor den privata sfären är kan variera beroende på kulturell, etnisk, religiös eller social bakgrund. Den kan också med klokskap ändras över tid. Den rättspolitiska knäckfrågan är hur man kan hålla balansen mellan behovet av att bekämpa brott och skyddet för den personliga integriteten.

Hur kan vi bevara både tryggheten och det öppna samhället? Det finns några saker som man ska ha med sig i det här. Det gäller balansen. Hur säkerställer vi balansen mellan personlig integritet och brottsbekämpning?

Det gäller respekten för lag och ordning. Hur upprätthåller vi den? Vad händer med ett samhälle när rättsväsendet inte fyller sin funktion? Öppnar det för civilgarden och gated communities?

Fru talman! Jag ska inte sticka under stol med att jag tycker att de här frågorna är svåra. Men även om det är svårt är det politikens uppgift att hitta lösningar. Det gör att jag återkommer till det här med balansen mellan integritet och brottsbekämpning. Den kan inte nog poängteras.

Frågan som man måste ställa sig är: Vilka åtgärder mot brottslighet gör störst nytta? Det gäller för oss bor här, för Sverige anseende, för företagare, för landets ekonomi och för rekryteringar. Då menar jag inte rekryteringar till kriminella nätverk, utan jag menar rekryteringar till skolor, rättsväsen och polis, för att ta några exempel.

Balansen är viktig. Jag tjuvar om det. Det kan inte nog understrykas. Om vi säger nej till effektiva brottsbekämpande verktyg kommer det troligen att innebära en minskad trygghet för våra invånare, och som följd av det säkerligen fler döda eller skadade.

Utgångspunkten måste vara att samhället inte får kontrollera medborgarna mer än nödvändigt. De här frågorna engagerar. Det märks inte minst på de motioner som har skrivits, och där håller jag med flera av motionärerna.

Flera utredningar är på gång inom många områden som rör de mest angelägna motionsyrkandena. Ett exempel på det gäller anonymiteten i brottsbekämpningen. Uppgifter i offentliga handlingar om beslutsfattare hos polis och andra myndigheter ska i ökad utsträckning kunna anonymiseras.

Poliser och andra utsatta yrkeskategorier, i synnerhet sådana som hanterar ärenden med koppling till organiserad kriminalitet, och som utsätts för olämplig påverkan ska kunna erhålla skyddade uppgifter för sig själva och även för sin familj.

Vidare har en särskild utredare fått i uppgift att lämna förslag på förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter.

Ett annat förslag, som finns med i Tidöavtalet, är att bidragsbrottslagen ska skärpas och även omfatta stöd till företag.

Vidare kan jag nämna att lagstiftning om angrepp mot poliser eller annan brottslighet som hotar rättsstatens och samhällets fundament ska skärpas.

Gällande just brott som hotar rättsstatens och samhällets fundament finns slutsatserna från Utredningen om ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor. Jag tror att den är från 2020 eller 2021. Det tycker vi är en bra utgångspunkt. Men det bör kompletteras med brott som riktas mot lokaler, exempelvis socialtjänstkontor, skolor och avhopparverksamhet.

Fru talman! För att hitta en balans mellan brott och integritet är det nödvändigt med ett starkt rättssystem som straffar kriminellt beteende och säkerställer att de som ägnar sig åt illegal verksamhet ställs till svars för sina handlingar.

Det kan uppnås genom en rad åtgärder, inklusive brottsbekämpning, domstolar och fängelse. Men det är också viktigt att inse att ett upprätthållande av integritet kräver mer än bara straff för dem som ägnar sig åt kriminellt beteende.

Det kräver ett engagemang för etiska och moraliska principer som återspeglas i individens och institutioners beteende. Det inkluderar transparens, ärlighet och ansvarsskyldighet. Det är avgörande för att bygga ett förtroende i samhället.

Fru talman! Att fundera, tänka och formulera tar tid. Det kräver också att man har tagit del av vad andra funderat, tänkt och formulerat. Med det vill jag säga att vi i Sverige ska slå fast att vi ska vara stolta över vår offentlighetsprincip. Det är en hörnsten i vår demokrati. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i sin helhet.

Anf. 40 PETER HEDBERG (S):

Fru talman! Jag kan inleda med att säga att när jag har debatter tillsammans med konstitutionsutskottet inser jag att ens anföranden kanske ska ha lite högre ambitioner om man ser till de historiska och faktiska fortbildningar som vi får vara med om.

Jag uppskattar verkligen det. Mina kollegor i utskottet redogör väldigt förtjänstfullt för varför vi har olika typer av inställningar och tar på ett bra sätt in historiska och kulturella aspekter.

Nu behandlar vi KU:s betänkande 25 om offentlighet, sekretess och integritet. Jag yrkar inledningsvis bifall till reservation 1.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen tillsatte i april 2022 en utredning för att möjliggöra förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter och vissa andra statliga och kommunala myndigheter. Ett huvudsyfte med det var att möjliggöra ett mer effektivt brottsbekämpande arbete och att det förebyggande arbetet skulle kunna bli bättre.

Den nya regeringen under ledning av Ulf Kristersson beslutade i januari 2023 om tilläggsdirektiv till utredningen om en ny huvudregel i OSL för att underlätta arbetet med att förebygga och bekämpa brott. Det är ett rimligt tillägg, och vi ser fram emot det som utredaren presenterar i höst.

Det är ofrånkomligen så att det i tider när den organiserade brottsligheten flyttar fram positionerna i stora delar av vårt samhälle behövs en bred samling i riksdagen för att möta detta. Möjligheten till informationsutbyte mellan myndigheter är en viktig sådan fråga. Vi ska naturligtvis värna den enskildes integritet, men samhällsutvecklingen de senaste åren ställer stora krav på oss politiker att agera.

Jag vet själv som gymnasielärare, innan jag kom in i riksdagen, hur frustrerande det ofta kunde vara att möta ett regelverk som i många fall gjorde det svårare att komma till rätta med ungdomars problem. Det är problem som, om det offentliga inte agerar, exempelvis kan leda till aktivt deltagande i kriminell verksamhet eller till att man hamnar i miljöer där man utsätts för sådan. Jag är övertygad om att det inom polisen, socialtjänsten och skolan finns en stor vilja att agera, men de berömda stuprören gör sig alltför ofta påmind.

Det är därför bra att en utredare ser över sekretesslagstiftningen, men vi socialdemokrater vill vidga perspektivet och se även andra områden där en mer omfattande utredning skulle kunna bidra. Detta gäller exempelvis frågan om arbetslivskriminalitet och möjligheten till informationsutbyte där.

Mot bakgrund av detta, fru talman, yrkar jag återigen bifall till reservation 1. Om någon talare drog över talartiden i en av de tidigare debatterna hoppas jag att jag har balanserat detta nu.

Anf. 41 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Offentlighetsprincipen är en omistlig del av vår demokrati. Den utgör en garanti för rättssäkerhet, rättvis förvaltning och effektivt folkstyre genom att den möjliggör för allmänheten att få insyn i och därmed kunna kontrollera den offentliga verksamheten. Offentlighetsprincipen kommer till uttryck på olika sätt i våra grundlagar, till exempel i rätten till yttrandefrihet, meddelarfriheten för tjänstemän och allmänna handlingars offentlighet.

Att vi som medborgare, invånare och medier har tillgång till information från myndigheterna och kan begära ut handlingar är grundläggande för att upprätthålla tilltron till myndigheterna. Det är en viktig del för att kunna granska myndigheterna i landet. Samtidigt ska också människors integritet självklart skyddas.

Det innebär att det alltid blir en balansgång mellan offentligheten och den personliga integriteten, men huvudregeln i Sverige har under lång tid varit att allmänna handlingar är offentliga och att man har en självklar rätt att ta del av dem. Det finns också olika typer av sekretesskydd just för att man ska kunna klara denna balansgång och skydda den personliga integriteten. Vi i Vänsterpartiet värnar givetvis båda delarna.

Fru talman! Samtidigt är de flesta av oss väldigt digitala i dag. Genom internet handlar vi allt möjligt, håller kontakten med vänner, proklamerar åsikter och söker svar på våra små och stora frågor. Vi tar del av andras liv och delar med oss av våra egna; det är lite av poängen med teknikplattformarna och de sociala medierna.

Varje gång vi gör något på internet lämnar vi dock ett digitalt fotspår. Vem har inte godkänt cookies av slentrian? Och visst är det ändå lite bekvämt när datorn sparar våra inloggningsuppgifter så att vi slipper komma ihåg, och skriva in, lösenordet varje gång? Men alla dessa fotspår och data om vad vi gör på internet samlas in av olika aktörer som håller koll på vad vi gör. Det kan vara ägaren av hemsidan vi besöker, din internetleverantör, polisen eller utomstående hackare som håller koll på vad du gör på nätet.

En allt större del av våra privata data, sådant du egentligen kanske vill hålla för dig själv, ligger nu för tiden på servrar hos enorma företag eftersom du har valt att uppge dem i olika sammanhang, särskilt på sociala medier och de största plattformarna.

Det ligger i de sociala mediernas natur att du delar med dig av ditt privatliv. Det är själva kärnan. Du deltar öppet på Facebook och Twitter om allt från världspolitik till lustiga händelser. Du delar kanske med dig av dina bilder, visar upp ett resultat från någon joggingsrunda – om du håller på med sådant – eller hittar gamla vänner tack vare de sociala mediernas räckvidd. Generellt sett är ju detta positiva inslag, som berikar våra liv. Men saken är att all den information du delar med dig av sparas på tjänsternas servrar. Flera stora sociala medietjänster, däribland Facebook, sparar inte bara det du aktivt skriver utan loggar också vad du ”gillar” genom att spåra hur du använder dig av deras tjänster.

Baksidan av detta är just det faktum att massor av privat information om dig och hur du använder internet och sociala medier ligger lagrat hos dessa leverantörer. Det får följder. Därmed har vi kanske utan att vi riktigt visste om det lämnat bort stora delar av våra privata data – helt frivilligt. Just nu förs debatten kanske främst om plattformen Tiktok, som har kopplingar till den kinesiska staten. Men vi måste inse att alla appar vi använder sparar data med information som kan vara känslig. Kanske behöver vi tillsammans öka medvetenheten om de data vi delar med oss av och till vem.

Fru talman! Förra året lämnade Integritetsskyddsmyndigheten för första gången en redovisning som gäller integritet och ny teknik på it-området, och myndigheten kommer att fortsätta att göra det vart fjärde år. Detta är något som vi i Vänsterpartiet värdesätter, för det är viktigt att dessa frågor bevakas noggrant.

Det är tydligt att ny teknik gör att datainsamlingen om var och en av oss är mer omfattande än vad vi kan föreställa oss. Vi har kanske vant oss vid personanpassad marknadsföring, och även om den skapar en olustkänsla för en del har den blivit en del av vår digitala vardag. Men Imy, Integritetsskyddsmyndigheten, påpekade i sin rapport förra året att även

om vi har vant oss vid att vara föremål för omfattande spårning på nätet betyder inte det att databehandlingen är laglig.

Flera europeiska myndigheter har också kommit till slutsatsen att en stor del av den handel med data som sker just i den digitala annonsindustrin är problematisk. Flera myndigheter, i Sverige och i andra EU-länder, har i granskningar av den digitala annonsindustrin visat på det stora antal aktörer som våra personuppgifter sprids till.

Hur många av oss vet egentligen att ett besök på en webbplats eller nedladdning av en app många gånger leder till att våra personuppgifter delas med 10–30 andra aktörer och företag, utan att vi har någon relation till dem eller någon aning om det? Den brittiska dataskyddsmyndigheten ICO har konstaterat att datahantering som strider mot dataskyddsreglerna genomsyrar hela branschen.

Fru talman! Detta område präglas av problem som politiken kommer att behöva bevaka och hantera framöver, eftersom det är svårt även för verksamheterna själva att överblicka vem det är som tar del av våra data. Att säkerställa tillräckliga säkerhetsåtgärder är därmed problematiskt, speciellt när känsliga eller särskilt integritetskänsliga personuppgifter involveras. Det finns en stor okunskap om detta.

Det finns tydliga tecken på att negativa konsekvenser av den omfattande datainsamling som sker på nätet har blivit en allt viktigare fråga för människor i Sverige under de senaste åren. Allt fler känner oro för hur deras personuppgifter hanteras, och allt fler vidtar åtgärder för att skydda sina personuppgifter eller avstår helt från att använda vissa tjänster som upplevs som osäkra.

Ändå är konsekvenserna av den hittills genomförda, men framför allt av den pågående och kommande, datainsamlingen svåra att kontrollera och överblicka. De senaste åren har detta område uppmärksammats genom skandaler, exempelvis den när flera apotekskunders köphistorik delades till Facebook. Ungefär 1 miljon kunder berördes av detta.

Denna gång har Vänsterpartiet inga egna motioner eller reservationer, men från Vänsterpartiets sida kommer vi noggrant att följa utvecklingen när det gäller dessa frågor.

Fru talman! Jag gör en heldag här i kammaren. Tidigare i dag debatterade jag ett ärende i skatteutskottet som handlade just om inrättandet av en ny analys- och urvalsdatabas, där Skatteverket ska kunna ta del av fler uppgifter om oss för att kunna säkerställa att man kommer till rätta med felaktigheter i folkbokföringen. Det är något bra, som även Vänsterpartiet stöder.

Men problemet med det förslag jag debatterade tidigare i dag var just att både Imy och Sveriges advokatsamfund, två ganska starka remissinstanser på detta område, konstaterade – tyvärr inte bara i detta fall – att det från regeringens sida inte gjorts någon avvägning kring proportionalitet och vikten av att bevara den personliga integriteten. Jag gissar därför att vi kommer att få återkomma till dessa frågor många fler gånger.

Anf. 42 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 2.

Vi lever just nu i en tid som ter sig mycket osäker på flera olika sätt. Det finns flera hotbilder mot vårt land. Det finns hot utifrån, från främmande makt, men även hot inom landet, mot tryggheten i människors vardag,

i form av en grov organiserad brottslighet som på senare år tyvärr tagit kliv framåt.

I sådana oroliga tider behöver vi vidta flera kraftfulla åtgärder för att öka vår säkerhet och vår trygghet. Men när sådana åtgärder diskuteras är det angeläget att ha i åtanke vad som ligger i den andra vågskålen. När vi diskuterar behov av mer övervakning och kontroll för att få bukt med grov brottslighet måste samtidigt behoven av integritet, frihet och öppenhet beaktas. Denna balans är, som den moderata ledamoten inledningsvis var inne på, viktig och svår, och vi måste göra politiska ställningstaganden kring detta.

Offentlighetsprincipen är en av hörnstenarna i vårt demokratiska statskick – att enskilda, opinionsbildare och granskande journalister inte bara kan begära ut utan även har rätt att få ut allmänna handlingar. Den rättigheten gör att medborgare kan få insyn i den offentliga maktutövningen och kan kontrollera hur makten utövas. Denna offentlighetsprincip brukar vi svenskar lyfta fram med stolthet och det med rätta, för den lägger grunden för en fri åsiktsbildning och en fri debatt i många olika samhällsfrågor.

Principen får bara begränsas om det finns motstående intressen och behovet av att skydda vissa uppgifter väger tyngre. Bara om uppgifter anses så skyddsvärda att de kräver sekretess får intresset av allmänhetens rätt till insyn ge vika. Detta ämne debatterade vi här i KU så sent som i januari i år när vi behandlade propositionen från regeringen om elstöd och det som regeringen valde att göra, nämligen sekretessbelägga uppgifter om elstödet. Detta var något vi i Centerpartiet vände oss emot.

Fru talman! Offentlighetsprincipen är som sagt viktig, liksom behovet av att skydda känsliga uppgifter. Men faktum är att dagens lagstiftning många gånger hindrar myndigheter från att arbeta effektivt i exempelvis brottsförebyggande och brottsbekämpande syfte, som den socialdemokratiska ledamoten var inne på, grundat på erfarenheter från sitt arbete som lärare. Lagstiftningen tillåter nämligen inte myndigheter att dela relevant information med varandra. Dagens lagstiftning är helt enkelt inte anpassad efter dagens förhållanden.

Som jag sa nyss gäller normalt sett en långtgående insyn för varje medborgare, som har rätt att ta del av uppgifter från olika myndigheter. Där emot gäller ibland närmast motsatsen för myndigheterna själva, som många gånger har högst begränsade möjligheter att ta del av varandras information. Detta är inte alls ändamålsenligt. Därför är vi i Centerpartiet för ett större informationsutbyte mellan myndigheter, inte minst för att det behövs för att kunna bekämpa den grova brottslighet vi ser i dag.

Ökat informationsutbyte mellan myndigheter och utvecklingen på teknik- och informationsområdet aktualiserar samtidigt frågan om integritet. Integritetskänslig information måste hanteras rättssäkert och med respekt för den enskildes rätt till privatliv. Det är inte alltid en lätt uppgift att slå vakt om den enskildes rättssäkerhet och integritet och samtidigt värna säkerhet och motverka hot och brott. Vi i Centerpartiet anser att det bör tilläggas en utredning som tittar på frågan om hur vi kan göra en ändamålsenlig avvägning mellan intressena när det gäller brottsbekämpning, informationshantering och integritet, för att på så sätt skapa ett regelverk som är anpassat efter dagens förhållanden och samtidigt är rättssäkert.

Prot. 2022/23:83

29 mars

*Offentlighet, sekretess
och integritet*

Fru talman! Den teknologiska utvecklingen har inneburit genomgripande förändringar i vårt samhälle och medfört att det på rätt enkla sätt går att kartlägga de flesta av oss genom de digitala spår vi dagligen lämnar efter oss. Den vänsterpartistiska ledamoten Jessica Wetterling pratade mycket om detta. Vi delar nämligen frikostigt med oss av information om våra göranden och låtanden. Det gör vi genom att dagligen använda olika appar, som får del av högst personlig information om våra rutiner, och genom att, när vi betalar för olika tjänster, använda kontokort som vi drar i tunnelbanespärren, i kvarterets Icabutik eller på Systembolaget. Det går då att spåra var vi är och vad vi gör. Dessa digitala spår samlas många gånger in av privata företag.

Det är, menar jag liksom min vänsterpartistiska kollega i KU, angeläget att vi ökar medvetenheten om detta. Hur många av oss läser noggrant de inte sällan omfattande användarvillkor som vi ska godkänna för att använda en app eller gå in på någon sajt?

Fru talman! Slutligen tänkte jag nämna en nyhet som nyss dök upp. Jag tycker att den är intressant när vi i dag pratar om personlig integritet. Jag såg nämligen att Integritetsskyddsmyndigheten nu ska granska Moderaternas behandling av personuppgifter inför valet och har inlett ett tillsyns-ärendet med anledning av detta. Moderaterna samlade in personuppgifter och skickade sedan personliga hälsningar till enskilda. Det kom tydligen videohälsningar till privata telefoner, fick jag höra i min bekantskapskrets, direkt från Ulf med förnamnstilltal. Jag nåddes inte av detta, tack och lov – jag skulle ha tyckt att det var lite påträngande att få ett sådant sms. Jag vet att det fanns de som tyckte att detta inte kändes helt bekvämt. Jag tycker i alla fall att det är intressant att Integritetsskyddsmyndigheten tittar på detta.

Anf. 43 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Offentlighet, sekretess och integritet är några av de grundlagsskyddade fri- och rättigheter som vi har att hantera i konstitutionsutskottet. I dagens betänkande ligger ett antal motioner men också allmänna skrivningar som redogör för gällande rätt och pågående utredningar inom området. Jag vill särskilt lyfta fram vår rätt enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen att i skrift och i radio, tv och liknande medier uttrycka våra tankar och åsikter och lämna uppgifter.

Det finns dock begränsningar med hänsyn till skyddet för enskilds personliga och ekonomiska förhållanden. Som motvikt ligger offentlighets- och sekretesslagen om rätten att ta del av allmänna handlingar. Balanspunkten ligger, som några har varit inne på tidigare under debatten, i verkandet för demokrati och värnandet om den enskildes privatliv och familjeliv.

Var och en är skyddad mot intrång i den personliga integriteten som sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av personliga förhållanden. Undantag görs bara för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig innebära hot mot den fria åsiktsbildningen. Begränsningar får inte införas på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan åskådning. Åsiktsregistrering är förbjuden.

För oss kristdemokrater är det därför viktigt att se över olika söktjänsters publicering av personuppgifter. Söktjänsternas publicering av personuppgifter är ett smörgåsbord för kriminella som riktar in sig på bedrägerier

mot äldre och andra utsatta grupper. Uppgifter om vilka som är över 70 år och bor ensamma är bara ett knapptryck bort.

Offentlighetsprincipen, att alla ska ha rätt att ta del av allmänna handlingar som inte är sekretessbelagda, är en bärande del av den svenska demokratin. Men stor försiktighet och respekt måste också omgärda människors integritet vid hantering av personuppgifter.

Fru talman! Detta rimmar illa med den stora mängd personuppgifter som samlas in, sammanställs och publiceras i databaser hos söktjänster som Mrkoll och Ratsit. Här behöver mer göras för att begränsa olika söktjänsters publicering av personuppgifter. En sådan begränsning kan knappast utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen men skyddar den enskilda människan.

Europakonventionen finns som skydd för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, och var och en har rätt att få tillgång till insamlade uppgifter som berör en själv och få dem rättade. Man har också rätten att bli glömd.

Svensk tillsynsmyndighet är Integritetsskyddsmyndigheten, som har nämnts här tidigare också.

Genom digitaliseringen har en ny marknad uppstått, där integritetskänsliga uppgifter via digitala marknadsplatser som webbplatser, sociala medieplattformar och sökmotorer har blivit internationell handelsvara. Inom det området pågår nu en utredning om en inre marknad för digitala tjänster.

Andra viktiga områden som tas upp i betänkandet är datalagring, sekretessbrytande bestämmelser mellan myndigheter inom hälso- och sjukvård och informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter, liksom en utredning om en utbetalningsmyndighet som ska förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det är något som det är oerhört viktigt att komma till rätta med. Det uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december i år för att myndigheten ska kunna inleda sitt arbete under nästa år.

Betänkandet innehåller väldigt många och viktiga grundläggande delar, där balansen mellan offentlighetsprincipen och skyddet av den personliga integriteten är något som vi hela tiden måste hålla i minnet.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 44 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Betänkandet KU25 om offentlighet, sekretess och integritet innehåller en rad överväganden, och många av mina kollegor har tagit upp en hel del av dem. Jag tänkte framför allt lyfta fram en del förslag i anslutning till den snabba utvecklingen av artificiell intelligens, AI, som särskilt handlar om att skydda människors integritet i det digitala samhället.

Artificiell intelligens är en utveckling som innebär mycket stora möjligheter men också risker. AI kommer att vara ett viktigt verktyg för att stärka välfärden och möta klimatutmaningen. Genom sin kapacitet att snabbt analysera stora datamängder förväntas AI också kunna förbättra och effektivisera sjukvård och offentlig förvaltning på helt nya sätt.

Redan i dag kan en hel del beslut i offentlig förvaltning, inklusive myndighetsbeslut, tas genom automatiserade rutiner, även om de ofta är baserade på att det också finns en interaktion med en handläggare. Vad gäller

rättssäkerheten kan man säga att den ökar i och med att allt fler ärenden behandlas precis likadant. Men samtidigt påpekade Riksrevisionen i en rapport 2020 att den dokumentation som i vissa fall följer med beslutsprocessen kan vara svårtillgänglig och därmed bidra till en sämre rättssäkerhet.

EU-kommissionen publicerade i februari 2020 en så kallad vitbok om åtgärder för att främja utveckling av AI och samtidigt begränsa de eventuella negativa aspekterna av en ökad användning. Mycket har hänt på de tre år som gått sedan kommissionen och vår egen riksrevision publicerade dessa rapporter. Bland annat har kommissionen pekat på behovet av ett ramverk med etiska riktlinjer för den fortsatta utvecklingen där olika sårbara gruppers intressen tas till vara.

Miljöpartiet har i en motion föreslagit att ett internationellt etiskt regelverk för AI ska tas fram. Regelverket skulle baseras på FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och på EU:s grundläggande rättigheter och gemensamma värderingar. Det behövs dessutom nationella riktlinjer för hur vi i Sverige ska tillämpa och utveckla AI på ett etiskt sätt.

För att skapa en robust samordning tycker vi att det också behövs ett offentligt organ med övergripande ansvar för att följa utvecklingen av AI och mänskliga rättigheter i samverkan med relevanta myndigheter och aktörer i näringsliv och samhälle.

Diskriminering måste förebyggas och motverkas. Det behövs satsningar dels på högkvalitativ utbildning för barn och unga om hur AI ska utvecklas och användas på ett etiskt och jämlikt sätt, dels på lättillgänglig och begriplig information om detta för alla medborgare med särskilt fokus på äldre, minoritetsgrupper och personer med funktionsnedsättningar.

Vi vill också ställa krav på transparens kring data som används i träningen av AI, hur AI-systemet är uppbyggt och hur det fungerar och att det redovisas hur och när AI används. Det behövs dessutom en juridisk översyn av lagstiftningen gällande ansvarsfrågan när AI används som beslutsstöd.

Inom kort kommer vi också att ta ställning till om den teknik som existerar är tillräcklig för att skydda barn mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp online utan att den personliga integriteten går förlorad. Det är detta som motståndare till den föreslagna EU-förordningen kallar child control. Vi återkommer till det.

Fru talman! AI kommer att forma framtiden, och därför behöver vi styra utvecklingen av AI genom att se till att ett etiskt regelverk tillämpas för all AI som upphandlas med skattepengar men också genom att förbjuda den absolut sämsta användningen av AI. Autonoma vapen är ett sådant exempel. Därför är det viktigt att Sverige inom ramen för konventionen om vissa konventionella vapen fortsätter att driva på för ett effektivt internationellt förbud mot dödliga autonoma vapensystem, som är oförenliga med folkrättens krav. Det är bra att en gemensam europeisk hållning för säker och ansvarsfull utveckling av AI tas fram.

EU-kommissionens förslag innebär en tredelad strategi där man vill öka de offentliga och privata investeringarna, förbereda inför samhällsförändringar som AI kommer att medverka till och garantera ett lämpligt etiskt och rättsligt ramverk. Vi behöver alltså skapa ett ekosystem av förtroende genom ett regelverk och EU:s vitbok, som pekar ut grundstenarna:

att AI ska vara förenlig med lagstiftningen och att AI ska uppfylla etiska principer och vara robust och tillförlitlig.

AI kommer inte att fatta besluten åt oss politiker, såvitt vi vet, men AI kan komma att höja kvaliteten i besluten. Medborgare kommer aldrig att respektera politiker som skyller ifrån sig på AI om en enskild medborgare drabbas på grund av felaktiga beslut.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 5 under punkt 7 om artificiell intelligens och integritet.

Anf. 45 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Offentlighet, sekretess och integritet är viktiga principer i en demokrati eftersom de bidrar till att upprätthålla öppenhet och utkräva ansvar och är ett skydd för individens rättigheter och friheter.

Frågor om sekretess och integritet är ständigt levande i den offentliga debatten. Det är svåra frågor med svåra avvägningar. Är det rätt att genom söka allas kommunikation på en plattform i jakt på ett fåtal som begår avskyvärda pornografibrott, eller riskerar vi då att kränka oskyldigas rätt till privatliv? Behöver vi stå upp för barnets rätt till integritet?

Var går gränsen för vilka personliga data som någon genom en enkel sökning ska kunna få tillgång till, och hur gör en enskild individ som inte vill att den personliga informationen ska vara tillgänglig bara ett par knapptryckningar bort? Kan polis och socialtjänst samverka för att hindra unga människor från att hamna i klorna på gängkriminella, eller hindras de av sekretess att utbyta nödvändig information?

Framför allt den senare frågan har fått stort utrymme i debatten under senare år. Många utredningar har också startats. Utredningar där samarbetet mellan myndigheter för att exempelvis värna den enskildes rättssäkerhet och hälsa eller möjligheten att bekämpa brott behöver vägas mot skyddet för den personliga integriteten. Från Liberalernas sida har vi varit pådrivande för att få dessa utredningar till stånd. Det behövs ett förändrat synsätt när det gäller sekretess när det handlar om unga i riskzon för att socialtjänst och polis ska kunna samverka och allra helst samhandla för att motverka den oroväckande trend vi ser där vuxna kriminella rekryterar och tvingar mycket unga personer att begå grova våldsdåd. Att inte kunna agera på grund av sekretess är ett svek mot dessa ungdomar.

Fru talman! Den organiserade brottsligheten utmanar inte bara vår syn på sekretess och samverkan mellan polis, skola och socialtjänst. Den utmanar även synen på sekretess i välfärdssystemen och andra offentliga stödsystem, då vi ser att dessa utnyttjas av den organiserade brottsligheten för att finansiera dess verksamhet. Kraven på myndigheters tillgång till information och möjlighet att utbyta information om enskilda personer och företag för att minska felaktiga utbetalningar ökar.

Frågan om individens integritet behöver ständigt bevakas när nya verktyg införs. Likaväl som röster höjs i debatten för att privata företag har en mer omfattande tillgång till personlig information än tidigare, mycket tack vare den digitala tekniken, och att det finns risker med det, exempelvis risk för bedrägerier, kan det föreligga risk för omotiverad övervakning eller missbruk av personlig information även från myndigheters sida.

Integritetsskyddsmyndigheten, Imy, konstaterar i en rapport som släpptes nyligen att de flesta svenskar känner sig trygga med hur myndigheter använder personuppgifterna medan en tredjedel oroar sig för hur företag använder personuppgifterna samt att hälften avstår från digitala tjänster för att de är osäkra på hur personuppgifterna ska användas. Imy konstaterar även att få har kännedom om hur dataskyddsförordningen fungerar och om hur man som enskild faktiskt kan skydda sina personuppgifter. Här krävs, som flera andra har varit inne på, ett informationsarbete, inte minst bland de grupper som är särskilt utsatta när det gäller bedrägerier, exempelvis äldre eller personer med funktionsnedsättning.

Fru talman! I ett öppet och fritt samhälle krävs transparens och skydd för den personliga integriteten likaväl som verktyg för att upprätthålla lag och ordning. Det är därför av yttersta vikt att diskussionen om sekretess, integritet och offentlighet ständigt är pågående och att varje förändring vägs och balanseras utifrån alla perspektiv. Detta är frågor som berör oss dagligen i vår vardag, och det kan påverka vår tillit till samhället ifall vi inte lyckas hitta den rätta balansen.

Jag yrkar med detta bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 16 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU27
Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor
föredrogs.

Anf. 46 SUSANNE NORDSTRÖM (M):

Fru talman! Låt mig få börja med att säga att yttrandefriheten är fundamental för vårt samhälle. Alla våra fri- och rättigheter vilar på den. Ett samhälle som är fyllt av människors rädsla för att uttala sig eller skriva sitt hjärtas mening eller åsikt är för oss helt otänkbart.

Jag kom att tänka på den lilla pojken i forna Östtyskland som i en skoluppsats riktade svidande kritik mot det östtyska bilmärket Trabant – östtyskarnas folkbil. För en ny Trabant fick man betala 20 000 mark. Pojken skrev: Det är rent oförskämt att begära ett sådant överpris för en så dålig, primitiv och ful bil. Han tillade att även den minsta och enklaste modellen av det västtyska märket Volkswagen Polo var både vackrare och komfortablare än något av bilmärkena från Östtyskland.

När elevens magister läste dessa ord insåg han att det rörde sig om statsfientlig verksamhet och överlämnade därför pojakens uppsats till rektorn. Rektorn, skolchef som han var, tog sitt samhällsansvar och översände uppsatsen till säkerhetspolisen Stasi för granskning. Det blev ett polis-ärende, och pojken och hans föräldrar sattes under bevakning och kallades till förhör.

Denna uppsats finns i sin helhet att läsa på ett museum i Leipzig.

Jag kan ta ett mer närliggande exempel. I söndags läste jag i tidningen om en sjätteklass i en skola i Jefremov, cirka 30 mil söder om Moskva. De hade bildlektion och skulle måla teckningar till stöd för den ryska militä-

ren. Tolvåriga Masja målade en kvinna och ett barn bredvid en ukrainsk flagga. På flaggan står det: Leve Ukraina. Och kvinnan på teckningen håller upp en hand mot projektiler som skjuts mot dem från en rysk flagga. På den flaggan står det: Nej till krig.

Polisen kallades till skolan, och säkerhetstjänsten gjorde hembesök. Nu, nästan ett år senare, pågår ett rättsfall där pappan kan bli av med vårdnaden om sin lilla dotter.

Fru talman! Dessa händelser är såklart mycket magstarka i en svensk kontext – det förstår nog alla. Min poäng är dock att man inte ska behöva fundera på om man får säga, skriva eller uttala något, då detta är reglerat i vår grundlag. Yttrandefriheten innebär att staten inte får hindra ditt yttrande. Detta innebär också att man inte har någon skyldighet att lyssna, till exempel på vad jag säger. Om någon försöker hindra ditt yttrande med våld har staten en skyldighet att försvara din rätt att yttra dig.

George Orwell lär ha sagt: Yttrandefriheten ger mig rätt att säga det du inte vill höra. Fast han sa det på engelska och inte på östgötska.

Det är upplyftande att läsa motioner som är kopplade till detta betänkande och se att vi är flera som vill förbättra. Utrednings- och beredningsarbete pågår, och på så sätt är vissa av motionernas syften omhändertagna.

Utredningen, som jag nämnde i mitt förra debattinlägg, om ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor gör bland annat bedömningen att det behövs ett starkare straffrättsligt skydd för den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik och föreslår att det införs en särskild straffskärpningsgrund i brottsbalken.

Fru talman! Regeringen beslutade den 9 mars 2023 om en lagrådsremiss med namnet *Skärpt syn på brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner*.

Det handlar om brott som begås mot en person på grund av dennes journalistiska utövande eller, för den delen, mot en person som i sitt arbete utför en samhällsviktig funktion, exempelvis en medarbetare i socialtjänsten. Han eller hon ska kunna utföra sitt viktiga arbete utan att vara rädd för hot eller våld. Med denna skärpning får medarbetarna bättre möjligheter att till exempel fokusera på arbetet med att stödja och skydda barn och andra utsatta människor.

Det kan också gälla dem som i sitt yrke inte kan välja bort kontakter med människor och som utsätts för hat eller hot. Man kommer inte åt problematiken genom arbetsmiljömässiga åtgärder. Det är också svårt att förebygga. Detta gör att det också är motiverat med ett stärkt straffrättsligt skydd för utbildningspersonal inom skolväsendet.

Det jag just beskrivit är inte bara brott mot den som utför sitt arbete utan även mot vår demokrati och mot vårt samhälle.

Dessa lagändringar föreslås träda i kraft den 1 augusti 2023.

Jag skulle också vilja säga några ord om hatbrott och andra brott som hotar vår demokrati.

Polismyndigheten ska fortsätta att utveckla och förbättra arbetet med att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Det uppdraget har myndigheten fått, och det har delredovisats i mars 2022 och nu i mars 2023. Och det ska slutredovisas i december 2023.

Vi har hört andra talare här prata om det digitaliserade samhälle som vi lever i och om att det förekommer hat, hot och nätkränkningar. År 2021 hade var tionde gymnasieelev utsatts för näthat och kränkningar.

Även det svenska samhällets infrastruktur har blivit mer sårbar. Förekomsten av exempelvis cyberbrott, som attacker mot både myndigheters och kommuners hemsidor, ser ut att öka. Och på arbetsplatser har det skett en ökning av påverkansförsök och påverkansbrott gentemot tjänstemän i offentlig verksamhet, förtroendevalda, journalister och opinionsbildare men även gentemot andra yrkesgrupper, som exempelvis forskare.

Fru talman! Det är trots förekommande missbruk vanskligt att göra inskränkningar i grundlagsfästa rättigheter i syfte att komma till rätta med avarter i vårt samhälle. Yttrandefriheten är grundbulten i hela vår samhällsbyggnad, och den måste skyddas både principiellt och i praktiken.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i sin helhet.

Anf. 47 PETER HEDBERG (S):

Fru talman! Vi behandlar nu konstitutionsutskottets betänkande 27 om tryck- och yttrandefrihet och massmediefrågor.

Som tidigare talare varit inne på är det en spännande tid att diskutera dessa frågor eftersom särskilt yttrandefriheten och medievärlden är satt under olika former av press.

Fru talman! För någon vecka eller två sedan mejlade Tidningsutgivarna till oss riksdagsledamöter inför pressfrihetens dag den 3 maj. I mejlet ombads vi svara på frågan: Varför är pressfrihet viktigt? Svaret är kanske självklart för många, men det var en utmaning för oss eftersom vi skulle hålla det väldigt kort. Om jag minns rätt gällde det två meningar och max 200 tecken. För många förtroendevalda politiker är det en jätteutmaning att begränsa sig så.

Jag valde att svara följande: ”Pressfriheten möjliggör rapportering om och granskning av maktavares beslut och ageranden. Som förtroendevald ser jag det som avgörande för demokratin och välinformerade medborgare.”

Det kanske inte är så att man som förtroendevald alla gånger är helt tillfreds med den granskning och rapportering som återfinns i medierna. Men det är inte det som är syftet och poängen med pressfrihet. Syftet är i stället det jag svarade: att möjliggöra för medborgarna att ta del av viktig information om maktavares beslut och ageranden. Detta gäller både nationellt, regionalt och lokalt.

Det är därför vi som politiker måste agera när fri press och journalister utsätts för attacker som hotar demokratin, och det gäller både i vårt eget land och i omvärlden.

Fru talman! Vi socialdemokrater har därför i en reservation betonat vikten av en ny, samlad strategi för att motverka hat och hot mot journalister.

Det pågår ett antal åtgärder och uppdrag gällande detta som är positiva, bland annat en lagrådsremiss om att stärka det straffrättsliga skyddet för journalister. Det rör också olika former av uppdrag till polisen och Brottsoffermyndigheten och en del forskning, till exempel vid Linnéuniversitetet.

Utifrån dagens situation menar dock Socialdemokraterna att det är viktigt att regeringen verkar samlat och koordinerar detta arbete inom ramen för en ny och samlad strategi.

Fru talman! Socialdemokraterna har också en reservation tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet som rör sökbarheten gällande vissa personuppgifter. Det handlar om uppgifter kopplade till exempelvis brottsregistret och psykisk tvångsvård. Det handlar om allvarliga ingrepp i enskildas personliga integritet som måste åtgärdas.

Senast i november debatterades ämnet i kammaren, och då lyftes även den kritik som EU riktat mot Sverige i denna fråga upp. Det fanns då meningsskiljaktigheter i hur en lagreglering skulle kunna formuleras, men jag uppfattade ändå en enighet om frågans dignitet. Vi hoppas givetvis att regeringen återkommer med lagförslag i ärendet.

Vi har också en reservation kopplat till mediestödet. Vi ser gärna en parlamentarisk utredning om framtidens mediestöd. Det har kommit en mediestödsutredning, som vi socialdemokrater anser har väl avvägda förslag. Men i och med att medielandskapet förändras så snabbt är det också viktigt att en parlamentarisk utredning tittar på detta långsiktigt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 8.

Anf. 48 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Voltaire har tillskrivits denna fras: Jag ogillar vad du säger, men jag är beredd att ge mitt liv för din rättighet att säga det. I själva verket var det hans biografiförfattare, Evelyn Beatrice Hall, som formulerade frasen som en sammanfattning av Voltaires uppfattning.

Vår svenska demokrati är värd att både hyllas och skyddas. Den bygger på fri åsiktsbildning. Yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen reglerar rätten och skyddet för var och en att fritt uttrycka sina tankar, åsikter och känslor. Motsvarande frihet finns att yttra sig i radio, tv eller liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas, filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar. Ett särskilt starkt skydd finns för tryckta skrifter och vissa andra medieformer. Principerna om censurförbud, etableringsfrihet, ensamansvar, meddelarskydd, en särskild brottskatalog och en särskild rättegångsordning råder inom detta område.

Det är dock straffbart med olaga hot, kränkningar, ofredande, förtal eller förolämpning. Den som gör intrång i någons privatliv genom spridning av vissa slag av bilder eller andra uppgifter kan dömas för olaga integritetsintrång enligt brottsbalken om spridningen är ämnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör.

Likaså är det förenat med höga straffvärden att begå olaga tvång eller olaga hot med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen eller inkräkta på handlingsfriheten inom en politisk organisation eller en yrkes- eller näringsammanslutning och därigenom sätta yttrande-, församlings- eller föreningsfriheten i fara. En försvårande omständighet är om brottet begås mot en person, eller dennes närstående, som har eller har haft uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europa-parlamentet. Det gäller alltså inte minst oss riksdagsledamöter.

För att skydda åsikts- och föreningsfriheten finns statsbidrag för att höja säkerheten till organisationer i civilsamhället vars verksamhet påver-

kas av rädsla för hot, våld och trakasserier. Ett sådant exempel är judiska synagogor.

Fru talman! Angrepp mot journalister är ett allvarligt problem. Så sent som den 9 mars beslutade regeringen om lagrådsremissen *Skärpt syn på brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner*. Regeringen föreslår där en särskild straffskärpningsgrund för brott som har begåtts mot en person eller dennes närstående på grund av yrkesmässig nyhetsförmedling eller annan journalistik.

Polismyndigheten har ett särskilt uppdrag att förbättra arbetet för att bekämpa hatbrott och andra hot mot demokratin. Det handlar bland annat om strukturerad dialog gentemot grupper som utsätts för hatbrott och andra brott som hotar demokratin.

Brottsoffermyndigheten har tagit fram förslag på hur en informationsinsats skulle kunna utföras, exempelvis för personer som utsatts för näthat på grund av rasism, könsrelaterat hat, sexism och liknande.

För mig som är invald för Kalmar län är det särskilt intressant att läsa om Linnéuniversitetets uppdrag med arbetsnamnet Demokratijouren. Det går ut på att identifiera, utveckla och genomföra kompetens- och kapacitetsutvecklande insatser till journalister och redaktioner för att förebygga och hantera utsatthet för hot och hat. Detta genomförs av medieinstitutet Fojo som fortbildar journalister och hör till Linnéuniversitetet.

Verksamma journalister och mediechefer kan där söka råd och kunskap om hur de ska hantera hat och hot. Fojo har också en bemannad helpdesk där utsatta journalister och redaktionsledare kan söka råd och stöd. Man bedriver också en mycket uppskattad fortbildningsverksamhet för journalister, inte minst från repressiva miljöer där det kan vara förenat med livsfara att bedriva fri och oberoende journalistik. Detta är helt outhärligt i länder där man kan klassas som terrorist bara genom att sakligt redovisa rättsövergrepp som begås av en auktoritär regim.

Detta är också en allvarlig påminnelse om hur viktigt det är att skydda och värna den yttrandefrihet och tryckfrihet som vi här i Sverige alltför ofta tar för givna.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 49 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Det är av goda skäl som medierna har benämnts som den tredje statsmakten sedan mitten av 1800-talet. Betydelsen av granskande journalistik går inte att understryka nog; de tidiga tidningarna spelade exempelvis en helt avgörande roll för utvecklingen av demokratin i Sverige. Under lång tid har medierna granskat makthavare, uppmärksammat individer som fallit mellan stolarna och avslöjat hur företag exempelvis har fuskat med sitt miljöarbete. Medierna behöver goda förutsättningar att fortsätta med detta.

Men det finns de som vill inskränka yttrandefriheten och pressfriheten. Det handlar om personer som uttrycker hat och hot mot våra folkvalda eller mot journalister och som försöker hindra det fria ordet. Det är upp till oss att se till att tryck- och yttrandefriheten värnas och skyddas och att en mångfald av medier kan verka fritt.

Som en del i försvaret av tryck- och yttrandefriheten ingår ett ansvar för att förebygga och förhindra hot, trakasserier och våld som både enskilda och grupper riktar mot journalister och även offentligt anställda. För

några veckor sedan beslutades det om en lagrådsremiss i vilken det föreslås en förstärkning av det straffrättsliga skyddet för båda dessa grupper. Brott som begås mot en person på grund av att hen har bedrivit journalistik eller mot en person med en samhällsnyttig funktion i hens tjänsteutövning är ett angrepp inte bara mot den som utsätts för brottet utan i förlängningen även mot demokratin och samhället som sådant. Allvaret i en sådan överträdelse ska självklart återspeglas i påföljden, vilket nu föreslås. Även inom EU pågår ett arbete för att stärka skyddet för journalister och medie-redaktioner, vilket är mycket välkommet.

Fru talman! För att bibehålla en fri och levande journalistik över hela landet behöver vi också värna det mediala ekosystemet. Om dagstidningarna och den lokala nyhetsjournalistiken ska överleva kommer de att behöva stöd även i framtiden. Det gäller särskilt i och med den utmaning som digitaliseringen innebär. En ny mediestödslagstiftning är på gång och möter många av de utmaningar som medierna står inför, vilket vi välkomnar.

Fru talman! Slutligen vill jag särskilt lyfta upp en del i utskottets ställningstagande som gäller det frivilliga grundlagsskyddet för databaser. Redan när detta infördes varnade utskottet för att det skulle kunna uppstå konflikter mellan skyddet för den personliga integriteten och att grundlagsskyddet i värsta fall skulle kunna omfatta databaser som är rena personregister. Utskottet har också framhållit att söktjänster som tillhandahåller personuppgifter om lagöverträdelser med mera utgör ett allvarligt ingrepp i den enskildes personliga integritet. Det är viktigt att grundlagarnas tillämpningsområde är tydligt avgränsat.

Utvecklingen har tyvärr gått i den riktning som utskottet befarade. Utskottet anser att det finns behov av ändringar i nu gällande regler för att uppnå ett ändamålsenligt skydd mot integritetskränkningar och förutsätter att regeringen arbetar vidare med frågan i syfte att återkomma med nödvändiga förändringar. Det här är viktigt.

Den personliga integriteten, inte minst på nätet, är en ständigt aktuell fråga. Den digitala utvecklingen gör att det som man tidigare behövde höra av sig till en myndighet om och ha en relativt omständlig process för, nu finns med en enkel sökning på nätet. Och dessutom får du ibland tillgång till uppgifter som du inte ens har efterfrågat. Det kan vara personliga uppgifter som du inte visste att du ville ha eller ens vill ha.

Precis som jag har lyft upp i ett tidigare anförande här i dag visar undersökningar att en tredjedel av svenskarna oroar sig för hur företag använder personuppgifter och att hälften avstår från digitala tjänster för att de är osäkra på hur personuppgifterna används. Det här gäller såklart även de frivilligt grundlagsskyddade databaserna.

Här har vi ett stort ansvar att hitta en bättre balans mellan å ena sidan offentlighetsprincipen och yttrandefriheten och å andra sidan rätten till privatliv och personlig integritet, inte minst när det gäller de frivilligt grundlagsskyddade databaserna.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 50 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 2.

En fri press är en förutsättning för en vital demokrati. Historiskt sett kan vi se att ett samhälle där fri press frodats har lett till ett ökat inflytande för samtliga medborgare, inte bara dem med ekonomisk eller politisk

makt. Det har också lett till större möjligheter att hålla makthavare ansvariga för sina förehavanden – tvärtemot vad som går att bevitna i ett auktoritärt samhälle, där maktinnehavet är det överordnade målet. I sådana stater ser regimen ofta till att tysta maktens granskare genom trakasserier eller genom mer eller mindre öppna hot.

Oberoende journalister tillika granskare av makten tillhör de första offren för en regim som är på väg mot ett auktoritärt styre. Många är de namn som skulle kunna nämnas här, personer som värnat det fria ordet och som offrat sin frihet, ibland till och med fått sätta livet till, för att de stått upp för denna yttrandefrihet. Men min talartid tillåter inte att jag lyfter fram mer än ett par av dem.

En av de tappra jag lyssnade på i förra veckan vid Svenska Akademiens heldagsseminarium om demokrati och yttrandefrihet var Yirgalem Fisseha Mebrahtu från Eritrea, en kvinna som suttit fängslad i sex år i Eritrea, utan föregående rättsprocess, av en auktoritär regim som velat tysta henne när hon stått upp för det fria ordet.

En annan kvinna och journalist som brann för det fria ordet var Anna Politkovskaja. Hon var tidigt ute och varnade för Vladimir Putin och hans auktoritära metoder och anspråk. Efter att hon hade mottagit flera allvarliga hot hittades hon i oktober 2006 ihjälskjuten i sin trappuppgång i centrala Moskva.

Fru talman! Vi lever inte i Putins Ryssland – tack och lov. Men tyvärr är inte heller journalister som verkar i Sverige fredade från trakasserier och direkta hot. Det har flera av mina kollegor i konstitutionsutskottet varit inne på. Centerpartiet anser att det här är en grupp som är oerhört viktig att skydda och värna så att de maktar med att fullgöra sitt viktiga uppdrag. Därför menar vi att den gruppen behöver ett stärkt skydd. Vi välkomnar att regeringen har remitterat det betänkande som presenterades förra våren i vilket det föreslås en särskild straffskärpningsgrund för brott som riktar sig mot journalister i deras yrkesutövning.

Centerpartiet vill också stärka kapaciteten hos de enheter inom polisen som arbetar med demokratifrågor. Vi vill ge Brottsförebyggande rådet ett tydligare uppdrag att utbilda och stötta arbetsgivare, fackföreningar och personer som arbetar inom medier i hur de bör hantera och anmäla hot och trakasserier. Vi vill även att brottsofferjouren får ett ökat stöd för sitt viktiga arbete med att stötta utsatta journalister. Dessutom vill vi införa ett offentligt stöd, likt det som finns för trossamfund, som nyhetsredaktioner och andra kan använda sig av för att investera i säkerhetsåtgärder, alltifrån investeringar i fysisk säkerhet till säkerhetsutbildningar och it-säkerhet. Det är inte minst viktigt för små företag som saknar de stora mediehusens resurser och kunskap på området.

Fru talman! Pressen och medierna kallas med fog för den tredje statsmakten. De utgör en av de viktigaste institutionerna i en stark liberal demokrati eftersom en sådan kräver medier som granskar makten, informerar medborgarna och belyser samhällsproblem. För att den tredje statsmakten ska lyckas med sitt uppdrag fullt ut krävs att medierna är verksamma i hela landet, från norr till söder, från den lilla kommunen i Norrlands inland till det folktäta Stockholms innerstad.

Centerpartiet ser allvarligt på de vita fläckar i bevakningen som uppstått till följd av nedläggningar och nedskärningar inom lokalmedier på framför allt mindre orter. Adekvata åtgärder för att säkerställa tillgången

till allsidig och oberoende nyhetsbevakning och opinionsbildning i hela landet är helt nödvändiga eftersom det fortsätter ske stora och snabba förändringar inom medieområdet, och vi måste se till att alla medborgare, oavsett var i landet man bor, har tillgång till allsidig och oberoende nyhetsbevakning och opinionsbildning. Vi måste se till att områden i landet där nyhetsbevakning saknas helt eller där det inte finns daglig bevakning får detta.

Mediestödsutredningen, som tillsattes hösten 2021, lämnade förra sommaren sitt förslag i en promemoria. Förslaget har varit ute på remiss och bereds för närvarande i Regeringskansliet. En proposition förväntas till sommaren.

Centerpartiet kommer att följa det här arbetet noggrant och se vilka förslag som läggs fram och även fortsättningsvis verka för en mediepolitik som möjliggör en livskraftig press i hela landet.

Anf. 51 JAN RIISE (MP):

Fru talman! KU:s betänkande om tryck- och yttrandefrihet och massmediefrågor spänner över ett ganska stort område med många olika aspekter.

Till att börja med: Det är förstas helt oacceptabelt att journalister, redaktioner och andra opinionsbildare ska utsättas för hot och trakasserier för det de skriver och säger. Det är utskottet helt enigt om. Det är, tycker vi, av stor betydelse att undanröja sådana problem som hot och trakasserier eftersom det påverkar människors möjligheter till politiskt engagemang. Hot, hat och våld mot förtroendevalda får omedelbara konsekvenser för individen men hotar också det demokratiska systemet i stort.

Tyvär är det vanligt förekommande i Sverige. Brottsförebyggande rådet rapporterade att var fjärde politiker utsattes för trakasserier, hot eller våld under 2020. En av fyra politiker uppger att de har påverkats i sitt förtroendeuppdrag på grund av utsatthet eller oro för att utsättas, kvinnor i större utsträckning än män. Hot och hat är också ett stort hinder för journalister, föreningslivet och enskilda opinionsbildare, som undviker att göra sin röst hörd på grund av risken att utsättas.

Det behövs ett samlat strategiskt arbete som kombinerar ett stärkt rättssystem och stöd till det civila samhället med satsningar på medie- och informationskunskap, insatser mot desinformation och krav på de globala plattformsföretagen.

Handlingsplanen Till det fria ordets försvar bör uppdateras, och i samband med det behöver den aktuella hotbilden mot civilsamhället kartläggas och konkreta åtgärder tas fram för att värna och vidga det demokratiska utrymmet.

Miljöpartiet har i en motion hävdats att det är rimligt att all verksamhet som finansieras av skattemedel omfattas av samma krav. Meddelarskydd bör därför införas också för anställda i statliga bolag och för anställda i företag som utför tjänster som har upphandlats av statliga myndigheter.

Fru talman! Det finns databaser som är tillgängliga via internet och som publicerar omfattande och känsliga personuppgifter om enskilda, exempelvis uppgifter om förekomst i brottsregister eller om psykisk tvångsvård. Webbplatserna utgör på det viset mycket allvarliga ingrepp i enskildas personliga integritet och kan användas av kriminella för att kartlägga

individer. Innehållet på de aktuella webbplatserna skyddas av grundlag, oftast genom att de har ett så kallat utgivningsbevis för verksamheten.

Den föregående regeringen agerade för att skapa en bättre balans mellan integritetsskyddet och yttrandefriheten genom att föreslå begränsningar i grundlagsskyddet för de mest integritetskänsliga söktjänsterna, men det förslaget stoppades i riksdagen.

Vi förutsätter att regeringen agerar så att den personliga integriteten kan upprätthållas och vill därför att det tas fram en ny lagstiftning som kommer till rätta med problemet.

Fru talman! En grundläggande förutsättning för demokratin är att hela befolkningen har goda förutsättningar att delta i samhällsdebatten och att följa samhällets och politikens utveckling på lokal, regional och nationell nivå. Genom att modernisera och utöka mediestöden för att skapa bättre förutsättningar för oberoende granskande journalistik och en mångfald av medier över hela landet stärks även lands- och glesbygden. Jag är positiv till Mediestödsutredningens förslag om att utgångspunkten för utformningen av det nya mediestödet är att det ska finnas nyhetsmedier i hela landet.

Samtidigt är det oroande att mediemångfalden på nationell nivå kan komma att tappa mark eftersom mindre företag riskerar att möta en tuff ekonomisk situation. Det är därför viktigt att säkerställa ett bra stöd till dessa medier och att det finns tillräckligt med medel för att övergången till ett nytt system ska fungera.

Vidare bör det snarast tillsättas en utredning med uppdrag att se över stödet till tidskrifter. Därutöver kan ett undantag från mervärdesskatt för tidningar och tidskrifter vara ett välbehövligt komplement till mediestödet.

Vi har reservationer från Miljöpartiets sida om skyddet för journalister, om det utökade meddelarskyddet och om mediestödet. Vi har också en gemensam reservation med S och V om att begränsa sökbarheten för webbtjänsterna jag pratade om.

Jag yrkar bifall till reservation nummer 8.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 17 Kommunala och regionala frågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU29
Kommunala och regionala frågor
föredrogs.

Anf. 52 PETER HEDBERG (S):

Fru talman! Vi närmar oss slutet på KU:s kanske inte halvdag men stund i rampljuset för den här gången.

Nu har vi kommit till kommunala och regionala frågor, någonting som jag tror ligger många i den här kammaren varmt om hjärtat. Många av oss har förtroendeuppdrag också inom kommuner och regioner som vi värdesätter som en viktig länk när vi arbetar i riksdagen.

Jag vill inledningsvis yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Den kommunala demokratin är den som många gånger är närmast medborgarna. Det är i de kommunala beslutsförsamlingarna som många av de avgörande besluten rörande skola, omsorg om äldre och funktionshindrade, avloppstaxan och fritidsmöjligheter fattas.

I vårt land har vi en tradition av starka kommuner med omfattande befogenheter. Vi har, som säkerligen de flesta här inne vet, till och med valt att betona detta i inledningen av regeringsformen: ”Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse.”

I den del som rör de demokratiska förutsättningarna för kommuner att verka bör vi som lagstiftare noga överväga hur vi reglerar dessa. En alltför långtgående detaljreglering av till exempel fullmäktige men också nämnder och styrelser riskerar att kringskära den kommunala självstyrelsen och framför allt lokala beslut om den egna demokratiska organisationen.

Fru talman! I ett antal reservationer förordar Sverigedemokraterna förändringar i kommunallagen som skulle ytterligare detaljreglera den lokala demokratin. Det gäller exempelvis talartid i fullmäktige och den kommunala revisionen.

De problem som reservationerna lyfter fram är på inget sätt orimliga att ta upp och diskutera. Men jag vill framhålla de förtroendevaldas ansvar i det här fallet därför att det finns goda skäl till att ett stort ansvar ligger hos de lokala politikerna själva att utifrån de ramar som angivits i lag forma den lokala demokratin. Kommunalt förtroendevalda ges makt och inflytande av väljare i allmänna val, och ansvarsutkrävandet om de förtroendevalda missbrukar de demokratiska spelreglerna sker genom fullmäktiges kontrollinstrument, en fri opinionsbildning i traditionella och sociala medier som vi alldeles nyss debatterade vikten av och mest avgörande genom ett allmänt val.

Det finns all anledning att fortsätta diskussionen om den kommunala demokratin och bevaka om det i vissa avseenden krävs förändrad lagstiftning.

Till exempel har coronapandemin visat att många kommuner och även regioner fick vara låt oss säga kreativa med hur man tillämpade kommunallagen för att ens kunna hålla de här viktiga demokratiska mötena. Men det visade sig också under pandemin att samarbetet mellan fullmäktiges partier och partier i nämnder och styrelser många gånger faktiskt fungerade. Man gjorde frivilliga överenskommelser därför att man värnade lokaldemokratin, och det tycker jag var oerhört fint.

Mot bakgrund av det som anges i betänkandet anser dock Socialdemokraterna att samtliga motioner bör avslås i enlighet med utskottets förslag.

Därutöver finns ett antal intressanta delar i betänkandet om kommunal samverkan och försöksverksamhet som för närvarande bereds inom Regeringskansliet efter olika utredningar – till exempel kopplat till kompetensförsörjning, någonting som vi diskuterar väldigt ofta.

För KU:s del blir det intressant att följa hur regeringen återkommer gällande de här frågorna.

Det här är eventuellt min sista insats i dagens debatt, så jag får tacka mina kollegor i KU så mycket och även kansliet för gott samarbete.

Anf. 53 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 3 i konstitutionsutskottets betänkande 29, som handlar om kommunala och regionala frågor.

Sverigedemokraterna har, som nämnts, åtta reservationer. Dessa rör ekonomisk förvaltning, och det handlar lite kortfattat om hur kommuner och regioner hanterar skattebetalarnas pengar i investeringar som inte rör den kommunala kärnverksamheten. Det handlar även om antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige, styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder, representation och minoritetsskydd, förtroendevaldas rätt till insyn, revision och ansvarsprövning, kommunala folkomröstningar och det som rör den reservation som jag precis yrkade bifall till, nämligen byte av partitillhörighet.

Sverigedemokraterna ser givetvis positivt på samtliga av dessa reservationer, även om vi bara yrkar bifall till reservation 3.

Fru talman! Under den förra mandatperioden infördes möjligheten att frånta partilösa ledamöter deras platser i riksdagens utskott, detta bland annat för att representationerna av partierna i dessa organ ska spegla folkviljan och politiska låsningar undvikas. Sverigedemokraterna ser gärna att denna ordning utreds även på den kommunala och regionala nivån så att så kallade politiska vildar i fullmäktige ska kunna fråntas sina uppdrag i nämnder, styrelser och stiftelser där partiet är representerat.

Vidare anser Sverigedemokraterna att det kommunala självstyret ska försvaras, breddas och fördjupas. En kommun är inte en rent administrativ yta utan består av de människor som bor där. En förutsättning för att skapa ett livskraftigare och tryggare Sverige är att säkerställa en god gemenskap och delaktighet i lokalsamhällena.

En annan viktig aspekt för att värna den demokratiska legitimiteten är att dynamiken mellan oppositionen och de styrande är sund och på lika villkor. De politiska partier som har blivit invalda i fullmäktige måste ges möjlighet till god insyn och delaktighet i det politiska arbetet.

Tyvär finns det exempel på kommuner som har minskat antalet platser i nämnder och styrelser enbart för att hålla vissa partier borta från insyn, vilket är djupt problematiskt. Kommunallagens nuvarande utformning innebär att det finns en risk att en majoritet genom ändringar i antalet platser i nämnder och styrelser efter ett val, enligt min mening otillbörligt, minskar inflytande från ett eller flera partier speciellt i de fall där en minskning får som konsekvens att oppositionen helt stängs ute från deltagande.

Vidare är det viktigt att säkerställa ett starkt minoritetsskydd i fråga om interpellationer. För att minska risken för att en majoritet ska tysta en minoritet bör man se över möjligheten att öka andelen röster som krävs för att stoppa en interpellation från att ställas till de styrande i fullmäktige.

Man kan komma långt med att öka transparensen och uppmuntra till dialog mellan kommunens verksamhet och invånarna, men ibland behöver medborgarna kunna uttrycka sina åsikter i kommunala folkomröstningar. Det förstärkta folkinitiativet kan vidareutvecklas, och vi vill se att man utreder andelen underskrifter som behövs för att initiera ett beslutsärende till kommunfullmäktige.

Att samla in underskrifter manuellt är ett omständligt och tidskrävande arbete. Trots att man redan i 2014 års demokratiutredning med det fina namnet *Låt fler forma framtiden!* föreslog att instrumentet för namnsamling kunde digitaliseras har ingenting hänt på snart tio år. Vi borde givetvis kunna nå fram till en lösning i den här frågan, sett till den snabba teknikutvecklingen som sker i vårt samhälle.
(Applåder)

Anf. 54 LARS JOHNSON (M):

Fru talman! Det betänkande som vi behandlar i dag rör ett tjugotal yrkanden från den allmänna motionstiden som handlar om kommunala och regionala frågor. Yrkandena gäller till exempel frågor om kommunsammanslagningar, kommunernas ekonomiska förvaltning, antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige, kommunala folkomröstningar samt pensionsråds. Jag ska helt kort reflektera över något av det som behandlas i betänkandet.

Enligt Statistiska centralbyråns rapport om förtroendevalda i Sverige, som avser 2019, är det totala antalet förtroendevalda i kommunerna i dag knappt 36 000 personer samtidigt som Sveriges befolkning är drygt 10 ½ miljon invånare. Innan de stora kommunsammanslagningarna i mitten av förra seklet fanns det enligt SCB omkring 200 000 förtroendevalda i våra kommuner. Vid samma tid uppgick Sveriges befolkning till ungefär 7 miljoner invånare. Detta innebär att var 35:e invånare var förtroendevald i en kommun. Motsvarande siffra i dag är ungefär en förtroendevald på 300 invånare.

Vid mitten av förra seklet var det alltså så att de flesta människor kände eller kände till en lokal kommunföreträdare. Även om man inte alltid delade politisk uppfattning visste man kanske att personen i fråga oftast ändå var en rätt hygglig människa. Politiken och politikerna fanns nära medborgarna på ett annat sätt än i dag. Om man som medborgare undrade över bevekelsegrunden för ett politiskt beslut var det aldrig långt till en förtroendevald.

Jag står inte här och påstår att det var bättre förr, men jag tycker ändå att det kan vara bra att reflektera över denna utveckling. Vad har det inneburit för vår demokrati och för förtroendet för våra politiska företrädare? Det här är en frågeställning som jag tycker att man ska ha i åtanke när man tar ställning till några av de förslag som finns i dagens betänkande, till exempel om nya kommunsammanslagningar eller förslag som ger möjlighet att ytterligare minska antalet förtroendevalda i landets kommunfullmäktigeförsamlingar.

Är det rätt väg att gå om man vill stärka den lokala demokratin och förtroendet för våra folkvalda? Någon skulle kanske invända att politikererna i dag finns tillgängliga på sociala medier. Men kan sociala medier verkligen ersätta det personliga mötet?

Fru talman! I februari 2020 överlämnade den så kallade Kommunutredningen sitt betänkande till regeringen. Utredningen har tittat på i vilken utsträckning strukturella åtgärder, till exempel samverkan mellan kommuner, kan stärka kommunernas strategiska kapacitet. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

På samma sätt överlämnade i september 2021 Utredningen om en effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner sitt betänkande som

Prot. 2022/23:83
29 mars

*Kommunala och
regionala frågor*

*Statlig förvaltning
och statistikfrågor*

fick namnet *En god kommunal hushållning*. Även detta betänkande bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Jag anser att det finns skäl att avvakta regeringens ställningstagande i de här delarna, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 18 Statlig förvaltning och statistikfrågor

Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU25
Statlig förvaltning och statistikfrågor
föredrogs.

Anf. 55 ADAM REUTERSKIÖLD (M):

Fru talman! Jag vill till att börja med yrka bifall till utskottets förslag. Eftersom det är första gången jag står i talarstolen vill jag inte glömma bort denna viktiga del.

Det finns väldigt många viktiga delar som tas upp i det här betänkandet, och det gäller framför allt statens omfattning och dess effektivitet. Staten har ett ansvar när man tar ut skatt av landets medborgare – dels att inte ta ut mer än nödvändigt, dels att ansvara för att pengarna används så effektivt som möjligt. Staten bör ständigt sträva efter att maximera marginalnyttan.

Statens uttag av skatt har av förklarliga skäl gått hand i hand med verksamheternas omfattning. Skattetrycket i relation till bnp har ökat från 9,7 procent till 42,7 procent mellan åren 1920 och 2020. Den offentliga sektorns expansion under framför allt 60- och 70-talen gjorde att behovet av ytterligare skatteuttag ökade.

Det är naturligtvis inte möjligt att ta ut högre och högre skatt. Under den senaste alliansregeringen sjönk faktiskt skattetrycket. Vi kan sänka skattetrycket dels genom att minska kostnaderna för utförda verksamheter, dels genom att fundera på omfattningen. Detta ska dock ställas i relation till vad medborgarna vill att statens åtaganden ska omfatta.

Det är inte bara omfattningen av statens verksamhet som driver kostnader utan även vad myndigheter och verk producerar: nya lagar, regler och förordningar. Det finns i dag 343 myndigheter, enligt Statskontoret. För kommuner och regioner är faktiskt staten den största kostnadsdrivaren i verksamheterna.

Betänkandet omfattar många viktiga frågor, men det innefattar även frågor som syftar till att detaljstyra, något som vanligtvis inte är det bästa och mest positiva för verksamheterna. Det är viktigt att vi målstyr verksamheter inom staten och inte detaljstyr hur de ska genomföras. Mycket av arbetet med effektiviseringar görs redan i dag, och det är den främsta orsaken till ställningstagandet i betänkandet.

I den senaste budgeten anger regeringen att man vill effektivisera statsförvaltningen genom ytterligare omprövning av det offentliga åtagandet och en analys av myndigheters organisering. Digitalisering är också ofta ett bra sätt att effektivisera, men det gäller att inte digitalisera existerande

strukturer och processer utan fundera på hur man kan skapa nya sätt att tillföra nytta för medborgarna.

Arbetet med att skapa en ny myndighet, utbetalningsmyndigheten, är även igång. Jag är generellt inte för ytterligare statliga myndigheter, men om vi vill komma till rätta med välfärdsbrott och felaktiga utbetalningar kommer den nya myndigheten att skapa nytta och minska statens kostnader och därigenom skapa ett mervärde.

Anf. 56 ADNAN DIBRANI (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation 5, så har jag inte glömt det i ett sådant här läge.

I grund och botten handlar vår reservation om att följa upp de väldigt höga matpriserna som just nu drabbar svenska hushåll. Redan i somras gav vi ett uppdrag till Konjunkturinstitutet att följa upp och granska priserna och se om de är rätt eller fel. Sedan vet vi ju alla att vi förlorade valet och att en ny regering kom på plats. Vi har fortsatt att stötta den nya regeringen, eller pusha den framåt, för att försöka göra verklighet av de saker som vi tror är viktiga för att svenska folket ska kunna äta mat.

Fru talman! Vi har en vinter bakom oss som inte liknar någonting annat och som vi inte har upplevt på decennier. Inflationen har ätit djupa hål i vanligt folks plånböcker. Barnfamiljer larmar om att det är svårt att få pengarna att räcka. Skolorna larmar om att barnen äter mer efter helgen. Skulderna hos kronofogden växer. Bara häromveckan presenterade ett flertal olika organisationer en undersökning som visar att var tredje ensamstående mamma har problem att få ihop sin ekonomi och ge näringsriktig mat till sina barn.

Inflationen och lågkonjunkturen slår direkt och stenhårt mot svenska barnfamiljer, pensionärer och mot dem som redan innan levde på marginalen. Vi tror att det för alla – eller i alla fall för de flesta av oss – är helt uppenbart att vi befinner oss i en ny ekonomisk verklighet. Det är för oss socialdemokrater självklart att någonting måste göras. Åtgärderna som hittills har vidtagits räcker inte.

Vi socialdemokrater krävde att regeringen skulle samla matjättarna. Vi krävde att myndigheterna skulle få verktyg att granska prisutvecklingen, och vi krävde att regeringen skulle ge besked om bostadsbidrag för barnfamiljer. Nu har det gått sex månader sedan valet. Inflationen är på rekordhöga nivåer. Vi står på branten av en lågkonjunktur. Svenska folket förtjänar bättre. Nu har regeringen mött vårt krav på att samla matjättarna och ge myndigheterna i uppdrag att granska matpriserna. Men det räcker inte.

Nu riktar vi ett nytt krav och föreslår att regeringen omgående inrättar en priskommission. Utgångsläget är att vi har en inflation som i februari låg på 12 procent – en uppgång sedan januari. Vi ser att den ökar trots något lägre elpriser, och vi ser tydligt att det beror på att vi har för höga matpriser, och det påverkar inflationen väldigt mycket. Faktum är att de kraftigt ökade matpriserna ökar mer än på 70 år. De har ökat även tidigare, men inte i den här hastigheten. Det här skapar enorma problem för de svenska hushållen.

Det absolut viktigaste – och det här råder det en bred samsyn om i politiken – är att försöka pressa ned inflationen så gott det går. Men det är lika angeläget att lindra inflationens effekter. Det var därför vi redan i höstas lade förslag om tillfälligt höjt barnbidrag under vintermånaderna, för-

slag om en elräkningsakut och en rad andra förslag – för vi såg att den här kostnadskrisen skulle slå hårt mot svenska familjer.

Fru talman! Regeringen har hittills valt att göra nära nog ingenting, och när de väl har agerat har det varit alldeles för sent. Allt är dock inte fel. Det var bra att regeringen kunde lämna besked om att det tillfälliga bostadstillägget för barnfamiljer blir kvar året ut. Det är precis så som vi socialdemokrater tänkte när vi införde det och hoppades att regeringen skulle fortsätta göra.

Hade regeringen visat ledarskap och faktiskt hanterat situationen med matpriserna hade den här diskussionen med matkedjorna kommit igång mycket tidigare. Det har skett runt om i Europa, till exempel Frankrike, och det har faktiskt gett resultat.

Vi hoppas att finansministern nu än en gång lyssnar på oss, för vi brukar ha de bra förslagen. Det var kanske inte så ödmjukt sagt, men hittills har man alltid kommit en två tre veckor senare och verkligen lytt dem.

I den här priskommissionen är det också viktigt att se till att inte bara hela livsmedelskedjan ingår utan också pensionärsorganisationerna och studentorganisationerna, för de vet många gånger hur det ser ut med priserna.

Fru talman! Det är vanligt folks ekonomi som drabbas. De grupper som redan gör vad de kan och som kämpar för att få ekonomin att gå ihop drabbas hårdast. Då har politiken ett ansvar för att agera. Det handlar om sammanhållningen i vårt land, om respekt och rättvisa och om att gemensamt ta ansvar i en väldigt tuff situation för många därhemma.

(Applåder)

Anf. 57 ALI ESBATI (V):

Fru talman! Det var glädjande att höra Adnan Dibrani presentera flera av Vänsterpartiets förslag som S-förslag. Det är en ordning som vi gärna fortsätter med även i framtiden!

Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 3. Det är en reservation som handlar om två frågor med inriktning på arbetsvillkoren för anställda.

Ett problem som vi har på svensk arbetsmarknad mer generellt är vad bemanningsföretagens spridning får för konsekvenser. På ett övergripande plan handlar det om drygt 200 000 personer som finns i sektorn, runt 100 000 årsarbeten. Vissa grupper är överrepresenterade, och det är oftare unga män utan formell utbildning och utlandsfödda. Vi vet bland annat genom statistik från Arbetsmiljöverket att inhyrd personal betydligt oftare arbetar med riskfyllda moment och också oftare drabbas av arbetsolyckor än andra anställda.

Men det är inte bara de bemanningsanställda som påverkas av bemanningsanställningar. Uppdelningen mellan inhyrd och anställd personal på samma arbetsplats försvårar och försämrar möjligheterna att bedriva en effektiv facklig verksamhet. Bemanningsanställningar kan också användas för att urholka återanställningsskyddet i lagen om anställningsskydd, via lösningar där uppsägningar följs av ersättning med inhyrd personal.

Vänsterpartiet ser det som viktigt att arbetsgivare i första hand ser till att ha en tillräcklig bemanning för att kunna hantera variationer i produktionsakten och täcka upp för sjukdomsfall och ledigheter. Det finns också möjligheter att hantera till exempel säsongsvariationer eller att skaffa vikarier för specifika situationer.

Det vi i stället har sett på systemnivå är att införandet av allmän viss-tidsanställning och bemanningsföretagens insteg på arbetsmarknaden har bidragit till en utveckling i motsatt riktning. I allt högre utsträckning handlar det om att täcka permanenta personalbehov med inhyrd personal. Det undergräver den svenska modellen och arbetstagarkollektivets ställning.

Vänsterpartiet har en rad förslag på detta område för att stärka arbets-tagarnas ställning och förbättra arbetsvillkor och arbetsmiljö. De kommer upp i flera andra betänkanden och debatter här i riksdagen, men i dag handlar det mer specifikt om statens användning av bemanningsföretag.

Det finns flera problem med att staten över huvud taget använder sig av inhyrning. Fackförbundet ST, som organiserar statligt anställda tjänstemän, har exempelvis vid flera tillfällen uppmärksammat att det över tid har skett en förändring vad gäller innehållet i de inhyrdas arbetsuppgifter.

Inhyrda från bemanningsföretag används numera inte längre enbart inom myndigheters stödfunktioner, såsom reception, växel och administration, utan även för arbete i myndigheters kärnverksamhet, det vill säga myndighetsutövning. Detta är något som dels kan riskera det offentliga möjligheter till insyn, kontroll och ansvarsutkrävande, dels få negativa konsekvenser för kvaliteten i handläggningen.

I den svenska förvaltningsmodellen är detta problematiskt. Inhyrning- en kan också handla om stora konsultkostnader, där resurserna bättre hade använts till att göra jobbet internt och då också till att bygga upp och be- vara kompetensen inom den statliga förvaltningens hägn.

Vänsterpartiet anser därför sammantaget att statens användning av be- manningsföretag bör avvecklas. Det handlar dels om att staten ska vara en bra arbetsgivare, dels om att värna den myndighetsutövande verksamhe- ten. Ett första steg är att tydliggöra detta i de statliga myndigheternas ar- betsgivarpolicy.

Det är eftersträvänsvärt att staten agerar som positivt föredöme i prin- cipiella arbetsgivarfrågor. Om staten går före och ser till att undvika pro- blematiska bemanningslösningar i den egna personalförsörjningen kan det förhoppningsvis få spridning till andra delar av arbetsmarknaden. Det är en sådan uttrycklig ändring i statens arbetsgivarpolicy som vi har yrkat på från Vänsterpartiets sida.

Jag ska också kort nämna det andra förslaget som är inbakat i vår re- servation.

Arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning ligger högre än bland befolkningen totalt. Regeringen har sedan 2016 satsat på att skapa praktikplatser på olika myndigheter för personer med funktionsnedsät- ning. Runt 500 personer har haft praktik på över 80 myndigheter. Det är ett glädjande resultat, även om man lätt kan tänka sig att detta kan växa.

Regeringen får inte nöja sig med nuläget. För att personer inte ska ris- kera att bara få en möjlighet till praktik behöver nästa steg tas. Regeringen bör därför tillsätta en utredning som utvärderar den redan befintliga sats- ningen på praktikplatser och som syftar till att få fler myndigheter att ta emot arbetssökande med funktionsnedsättning och i förlängningen erbjuda dem en anställning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

Anf. 58 ADAM REUTERSKIÖLD (M):

Fru talman! Upphandling är ett oerhört viktigt område för både stat, region och kommun och därmed för oss alla i samhället. Det beräknade värdet av upphandlingar uppgår till cirka 800 miljarder eller en femtedel av Sveriges bnp varje år.

Samtidigt är processerna behäftade med svårigheter vad gäller att få fler att delta i upphandlingar men även eventuella rättsprocesser som kan vidta under och efter processer. Upphandling och reglerna runt detta är utformade för att säkerställa rättvis och ekonomiskt fördelaktig upphandling av statliga, regionala och kommunala varor och tjänster. Grunderna för detta finns både i svensk lagstiftning och i EU-lagstiftning.

Regelverket kan vara tungt och komplicerat när det finns många viljor att styra upphandlingar i olika riktningar. Det är därför regeringen redan i dag har olika utredningar och förslag inom detta område. Det är även det svar som ges i utskottets förslag till betänkande.

Regelverket ger stora friheter att ställa olika krav beroende på vad man vill uppnå. Mycket av upphandlingen ligger dock inte i hur man går till väga utan vad man köper in och i vilken struktur. Storleken och strukturen på upphandlingen avgör även ofta hur många och vilka som kan vara med och lägga anbud.

Det finns även många olika typer av upphandlingsformer i dag gällande samarbeten och fördelning av ansvar. Styrning av upphandling kan ge fördelar, men med ökade begränsningar och lagstadgade krav blir det alltid svårare för både upphandlande och anbudsgivande parter att mötas. Det är viktigt att kraven inte heller omkullkastar konkurrens, ställer omöjliga krav eller påverkar samhällets kostnader i alltför stor utsträckning.

Arbetet med det som framkommer i betänkandet pågår i olika former, och utveckling på detta område kommer att ske successivt under kommande år. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 59 DAVID PEREZ (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att Sverigedemokraterna yrkar bifall till reservation nummer 4 i betänkandet.

Ämnet för betänkandet är som sagt offentlig upphandling, ett område som ofta är både komplicerat och tidskrävande. Som vi hörde från talarstolen här tidigare handlar det ofta om miljarder kronor årligen.

Innan jag tog steget in i Sveriges riksdag var jag regionpolitiker, och jag vet hur svårt det kan vara att få till en bra upphandling. Många företag, i synnerhet småföretag, har ofta en stark vilja att ge sig in i en upphandling men klarar inte av uppgiften. Det är inte nödvändigtvis därför att viljan saknas utan därför att det blir för komplext.

I slutändan blir det myndigheten som förlorar på detta då det blir en mindre effektiv eller mindre konkurrenskraftig leverantör. Detta kan vara ett resultat av alltför tuffa särkrav i en upphandling som ställer till det för

bolaget och som kan leda till att nya, obeprövade aktörer kommer in och vinner upphandlingen och direkt missköter sin uppgift.

Ett färskt exempel på detta som jag fick uppleva strax innan pandemin bröt ut var när min hemregion Uppsala bytte leverantör av sjukvårdsmateriel. Övergången fungerade dåligt, och detta gick ut över både personal, patienter och vårdkapacitet i regionen.

Sverigedemokraterna har ett yrkande i en kommittémotion som belyser just detta, att det bör finnas undantag vid behov av ändrade inköp i händelse av kris. Jag är övertygad om att detta hade underlättat krisen för oss lokalt eftersom det hade funnits mer flexibilitet att agera.

Ett problem vid offentlig upphandling är att i synnerhet mindre företag och små myndigheter ibland kan stöta på problem då de inte har en specifik person som kan sätta sig in i de omfattande regelkrav som finns.

Med detta sagt har lagen om offentlig upphandling varit bra för att upprätthålla en god transparens för det offentliga och bidragit till att vi som land har förhållandevis lite korruption i förhållande till andra länder.

Gällande just ämnet korruption genomför organisationen Transparency International årligen undersökningar där man tittar på detta, och dessvärre har vi som land tappat positioner och gjort det ända sedan 2015. Jag hoppas verkligen att den nya regeringen kommer att ta denna fråga på största allvar.

Fru talman! I förra veckan talade jag med en upphandlingsexpert som är väl insatt i ämnet offentlig upphandling och som tryckte på problematiken att det finns företag där ute som har kapaciteten men inte möjligheten att delta i en upphandling. Vidare lyfte han upp ett exempel om en upphandling som var så pass omfattande att det inte fanns en enda aktör inom Sveriges gränser som levde upp till kraven. Givetvis ska det offentliga främja våra inhemska företagare om så är möjligt.

Han nämnde även att det finns specifika krav vid upphandlingar som inte ens följs upp av beställaren. Detta visar att myndigheter och andra offentliga aktörer kan vara hårt pressade att ta med krav i en upphandling bara för syns skull.

Ett annat problem kan vara att ett företag ska inneha en särskild certifiering trots att man redan arbetar med frågan på annat sätt. Då faller företaget bort på grund av en teknikalitet, just för att de saknar en specifik certifiering.

Han lyfte även upp ett exempel från vårt grannland Danmark, som arbetar väldigt annorlunda än Sverige när det kommer till offentlig upphandling. På nivåer som underskrider EU:s tröskelvärden för offentlig upphandling har man ganska fria tyglar att utforma sina avtal.

Detta har också lett till att Danmark har väldigt få offentliga upphandlingar där det inte inkommer några anbud alls. För visst är det så att om man gör en upphandling och inte får in några anbud är denna upphandling helt onödig?

Precis som jag har nämnt här finns det förbättringspotential för upphandling. Det pågår även ett aktivt arbete bland intresseorganisationer för att öka medvetenheten och kunskapen hos företagen om hur en upphandling går till. Givetvis får jag inte glömma att nämna Upphandlingsmyndighetens bidrag i detta fall med både kunskap och hjälp att reda ut svåra frågor. I slutändan ska vi ändå komma ihåg att 99 procent av alla företag

där ute är just småföretag och bidrar både med skatt och med att få fler i arbete och naturligtvis med en levande landsbygd.

Fru talman! Avslutningsvis handlar de kommittémotioner som vi fortsatt står bakom till stor del om att man i högre grad ska främja svenskproducerade varor vid offentliga inköp. Det är för Sverigedemokraterna en självklarhet att vi ska öka vår grad av självförsörjning. Vi tycker också att det ska finnas tvingande krav på att livsmedel som importeras ska vara producerade i enlighet med svensk miljö- och djurskyddslagstiftning när det är möjligt. Givetvis ska det kött som serveras i det offentliga komma från djur som har bedövats före slakt. Och här ligger Sverige före en stor del av andra länder.

I detta anförande instämde Charlotte Quensel (SD).

Anf. 60 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Offentlig upphandling omsätter varje år drygt 800 miljarder kronor av våra gemensamma skattemedel. Det motsvarar omkring en sjättedel av Sveriges bnp. Det finns alltså väldigt stora pengar att tjäna för de privata företag som vinner dessa upphandlingar. För att motverka att oseriösa företag vinner upphandlingar krävs det ett tydligt och strikt regelverk för offentlig upphandling, och det har vi inte i dag.

Jag anser att det ska råda ordning och reda vid offentlig upphandling. Arbetstagare som jobbar inom offentligt finansierade verksamheter som upphandlas, till exempel kollektivtrafik, och arbetstagare som arbetar i privata företag ska garanteras sjysta löner och villkor. Skattemedel ska inte gå till företag som dumpar löner och arbetsvillkor.

För att skapa ett bättre regelverk för offentlig upphandling krävs det ett antal olika åtgärder.

För det första bör regeringen återkomma med förslag om ändringar i LOU så att krav på skäliga villkor ska ställas vid behov vid *alla* offentliga upphandlingar och att det blir möjligt att vid upphandling ställa krav på villkor om pensioner, försäkringar och annan ledighet än semester. I dag finns det inte möjlighet att ställa sådana krav för en stor del av upphandlingarna, vilket skapar utrymme för underbudskonkurrens och social dumpning.

För det andra bör det som huvudregel ställas krav på att maximalt två led av underentreprenörer får användas vid offentlig upphandling. I dag präglas offentligt upphandlade projekt inom bygg- och anläggningsbranschen av långa kedjor av underentreprenörer. Enligt Byggnads innebär det stora problem när det gäller samordning och kontroll på byggarbetsplatser. Ofta finns det fler brister i arbetsmiljö och arbetsvillkor ju längre ned i underentreprenörskedjorna man kommer. Svartjobb, skattefusk och låglönekonkurrens är väldigt vanligt förekommande. Om man begränsar antalet led av underentreprenörer skulle möjligheterna till samordning och kontroll kunna stärkas.

För det tredje bör det införas obligatoriska krav på anbudsgivarna att de i samband med offentlig upphandling ska redovisa vilken personalstyrka och vilka lönenivåer som ligger till grund för deras kostnadsberäkningar. I dag gör lagstiftningen det möjligt för den upphandlande myndigheten att anta det anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga för beställaren, det vill säga lägsta möjliga kostnad inom ramen för kollektiv-

avtalsenliga villkor. Det innebär att företag som omfattas av kollektivavtal med lägre löner och sämre villkor såklart ofta vinner upphandlingar. För de anställda innebär detta en successiv lönesänkning i samband med varje ny upphandling. Det blir en form av statligt sanktionerad lönesänkingspolitik. Det är inte rimligt. Det ska inte vara möjligt för beställaren att göra på detta sätt.

För det fjärde bör upphandlande aktörer ha en dialog med relevanta fackförbund i den bransch där upphandlingen ska ske. I dag finns inte heller det som något krav. Fackförbunden har i regel ganska god kännedom om branschen och väldigt ofta också om de företag som verkar där. De har ofta väldigt bra koll på vilka som är seriösa och vilka som inte är seriösa aktörer. Om myndigheterna inför varje upphandling skulle göra på detta sätt, alltså inhämta relevanta uppgifter från fackförbunden, skulle de kunna sälla bort väldigt många oseriösa aktörer i processen.

Fru talman! Mot bakgrund av hur stor del av våra gemensamma skattemedel som offentlig upphandling omsätter varje år borde det ligga i alla partiers intresse att åstadkomma ett bättre regelverk för offentlig upphandling som motverkar fusk, fiffel och osund konkurrens.

Även om man inte bryr sig om villkoren för de löntagare som arbetar i de upphandlade verksamheterna borde man åtminstone bry sig om hur våra gemensamma skattemedel används.

Om man tycker att det är okej att våra gemensamma resurser går till oseriösa företag som dumpar löner och villkor och därmed konkurrerar ut seriösa, sjysta företag röstar man såklart nej till vårt förslag. Men om man tycker att våra gemensamma skattemedel ska gå till seriösa företag som har sjysta löner och villkor stöder man vårt förslag.

Fru talman! Därför yrkar jag bifall till vår reservation 9 och uppmanar givetvis alla andra att rösta på den.

Anf. 61 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! År 2016 fick vi en ny upphandlingslagstiftning i Sverige. Det var välkommet och betydde att vi fick en betydligt bättre och framför allt EU-anpassad lagstiftning på plats. Det är ett tag sedan. Men vi tyckte redan då att det hade varit på sin plats med skarpa skrivningar om att det betydligt tydligare än vad som faktiskt blev fallet skulle ställas miljökrav vid upphandlingen. Trots att det nu finns möjlighet till det går upphandlingen fortfarande väldigt ofta till den med lägst pris.

Det som borde ha varit ett krav redan då blev ett ”bör”. Detta problem dras lagstiftningen fortfarande med. Men det måste förändras.

Som många vet, och som många har motionerat om, finns det en stor potential i att använda den offentliga upphandlingen som ett verktyg för ökad miljömässig och social hållbarhet. Det handlar om att främja gemensamma samhällsintressen som miljö, klimat, en cirkulär ekonomi, minskad antibiotikaanvändning inom djurhållningen, djuromsorg, människors hälsa och bra villkor på arbetsmarknaden.

I det betänkande som vi nu debatterar låter det som att utskottet avvisar kraven på grund av att det mesta redan görs eller är på gång. Och det går framåt, men det är betydligt mer som måste hända. Vi ser nämligen fortfarande hur våra skattepengar används till att främja det lägsta priset vid köptillfället, vilket resulterar i att andra måste ta notan.

Vi måste också få en uppdaterad lagstiftning, så att klimatpåverkan och resursanvändning blir styrande faktorer. Därför vill Miljöpartiet införa ett mål om att offentlig sektor ska gå före i omställningen och nå näranollutsläpp 2030. Då måste lagen om offentlig upphandling uppdateras så att det i stället för ett ”bör” blir ett ”ska” – man ska beakta miljöhänsyn och klimatpåverkan så att låg klimatpåverkan och resursanvändning blir styrande faktorer.

Vi vill även att klimatsmart mat ska vara norm i offentlig sektor. Klimatsmart mat sammanfaller ofta med hälsosam mat, och utöver att den bidrar till att uppfylla klimatmålen bidrar den till att uppfylla folkhälsomålen.

Vi har inte tid att vänta. De offentliga inköpens klimatpåverkan uppgick 2019 till 23 ½ miljon ton koldioxidekvivalenter. Det är mycket. Vi vet från Upphandlingsmyndigheten att det finns stor potential i att använda just den offentliga upphandlingen som verktyg för att ställa krav på cirkularitet och klimathänsyn och för att nå de uppsatta mål som denna kammare ännu är överens om samt flera av de globala målen i Agenda 21.

Jag är glad att vi har dessa frågor på bordet. Vi måste fortsätta att debattera dem. Vi måste få till en förändring för att kunna ställa bättre miljö- och klimatkrav och bättre krav på cirkularitet samt krav på transparens och effektivitet. Man ska inte kunna bluffa sig fram och därmed få del av skattebetalarnas pengar.

Med detta yrkar jag bifall till Miljöpartiets reservation 8.

Anf. 62 GUNILLA CARLSSON (S):

Fru talman! Under de senaste två mandatperioderna tog den förra regeringen många viktiga steg för att utveckla den offentliga upphandlingen. Det finns nu en upphandlingsmyndighet med syfte att stärka den strategiska betydelsen av offentlig upphandling, och man har tagit fram en nationell upphandlingsstrategi.

År 2021 inrättades en nationell upphandlingsdatabas hos Upphandlingsmyndigheten. Riksdagen beslutade också om ett förenklat upphandlingsregelverk. Från och med i år får upphandlande myndigheter möjlighet att reservera rätt för idéburna organisationer att delta i upphandlingar av vissa välfärdstjänster, vilket de idéburna organisationerna har efterfrågat under lång tid. Detta var ett förslag som både Moderaterna och Sverigedemokraterna röstade emot här i kammaren.

Allt detta gör att vi i dag har en mer heltäckande lagstiftning inom offentlig upphandling, men mer behöver göras.

För oss socialdemokrater, fru talman, är det viktigt att dessa skattemedel används på allra bästa sätt. Därför tillsatte den förra regeringen flera utredningar. Några har ännu inte presenterat sina förslag. Ett exempel är en utredning som ska titta på att ta fram ett effektivt och tillförlitligt system för leverantörskontroll för att motverka arbetslivskriminalitet och främja sund konkurrens.

Några förslag ligger redan nu på regeringens bord. Den 16 juni 2022 beslutade den dåvarande socialdemokratiska regeringen om en lagrådsremiss om skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling. Den lyfter fram att det ska införas en skyldighet att vid offentlig upphandling beakta klimatet, miljön, människors hälsa, djuromsorg samt sociala och arbetsrättsliga aspekter. Det handlar om att vässa regelverket

för att de cirka 800 miljarder kronor som staten, regionerna och kommunerna årligen upphandlar för ska kunna vara ett sätt att nå andra angelägna mål.

Denna lagrådsremiss ligger nu, som sagt, färdig på Regeringskansliet. Det är bara för regeringen att skriva ihop en proposition och lämna den till riksdagen. Vi väntar och hoppas att den snart är på gång.

Fru talman! Vi socialdemokrater ser nu hur bostadsmarknaden faller ihop. Vi hör hur representanter från branschen är förtvivlade över ökade byggkostnader. Till detta kommer den indragning av investeringsstöd som den högerkonservativa regeringen med stöd av Sverigedemokraterna har genomfört.

Det saknas fortfarande bostäder, inte minst hyresrätter. De allmännyttiga bostadsföretagen står för de flesta nyproducerade hyresrätterna, och de är ledande i att pressa boendekostnaderna. Men deras villkor behöver stärkas och styras av samhällsnytta, och de måste ges möjligheter att bygga på svaga marknader.

Vi har i dagens bestänkande en reservation där vi lyfter fram att LOU inte ska tillämpas för allmännyttiga bostadsföretag. En studie som Sveriges Allmännytta har genomfört visar att allmännyttan har omkring 10 procent högre byggpriser och längre byggtid än privata byggherrar på grund av LOU. Utredningen *Sänk tröskeln till en god bostad* har föreslagit att LOU ändras så att ett organ som verkar på normala marknadsmässiga villkor, har ett vinstsyfte och bär sina egna förluster inte ska behöva omfattas av LOU.

Vi anser alltså att LOU inte ska tillämpas för allmännyttiga bostadsföretag. Med detta yrkar jag bifall till reservation 10.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 20 Handelspolitik

Näringsutskottets betänkande 2022/23:NU12
Handelspolitik
föredrogs.

Anf. 63 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M):

Fru talman! Sverige har byggt sitt välstånd på handel, och att svenska exportföretag fortsatt är framgångsrika är det som skapar morgondagens välfärd.

I ett tufft omvärldsläge med ökad osäkerhet, inflation, skakiga finansmarknader, geopolitiska spänningar, ökad protektionism och så vidare är det viktigt att fortsätta arbetet för att man inte ska vända sig inåt utan utåt. Protektionismen lurar hela tiden bakom hörnet, och när den tillåts stiga fram slår den hårt mot våra leveranskedjor. Inte minst under pandemin visade det sig hur skör Europas inre marknad är vid kriser – gods kunde inte ta sig fram till slutmålet utan stoppades på vägen.

Prot. 2022/23:83
29 mars

Offentlig upphandling

Handelspolitik

Därför är det viktigt att göra som Sverige och ständigt ligga på om vad störningar innebär och att i alla sammanhang lyfta fram och påminna om fokus på frihandel. Vi vet nämligen att frihandel aldrig kan tas för givet utan ständigt behöver underhållas för att bakslag inte ska inträffa. Ökande protektionism försvårar växande världshandel. Det är mycket oroande för Sverige, som ett handelsberoende land, men även i stort för den globala handeln, ekonomin och tillväxten.

Frihandel påverkar vår vardag, då importerade produkter och tjänster – inte minst i form av insatsvaror – blir dyrare till följd av höga tullar. Det sker geopolitiska förändringar såväl på andra håll i världen som i vårt när-område. Rysslands olagliga och oprovocerade invasion av Ukraina har fått stora konsekvenser i form av störningar i leveranskedjor och stigande råvarupriser på den internationella marknaden. När vi ser tillbaka ser vi att det var just frihandelsavtalet mellan EU och Ukraina som var den tändande gnistan till den konflikt som föregick Rysslands annektering av Krim.

Fru talman! Historiska kriser visar på behovet av att ha säkra handels- och leverantörskedjor. Ingen vet vilken nästa kris blir – vi vet bara att den kommer.

Europa behöver fortsatt vara konkurrenskraftigt globalt. Vår styrka ligger i öppenhet och i att knyta relationer med omvärlden. När världen tappar i tillit måste Europa stå starkt för att motverka tullar och andra handelshinder.

Den rådande säkerhetssituationen har, liksom pandemin, visat på styrkan i att ha motståndskraftiga och hållbara värdekedjor, strategiska partnerskap och öppen och regelbaserad handel. EU:s regelverk för den inre marknaden skapar förutsättningar för en väl fungerande handel, och därför behövs en fördjupning av den inre marknaden för att den ska fungera väl även i kristider.

Sverige har ett mål för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande. Det nya målet är en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige. Ett ökat handelsutbyte med omvärlden möjliggörs av ökad export och import, vilket vi vet är värdefullt för hela ekonomin. Vidare möjliggör frihandel export-, import- och investeringsflöden. Därför är den svenska hållningen att utländska direktinvesteringar i Sverige bidrar till ökad sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet.

Den svenska handels- och främjandepolitiken syftar till att främja svenska ekonomiska intressen och bilden av Sverige utomlands för att underlätta export och utländska investeringar i Sverige och för att möjliggöra ett ömsesidigt handelsutbyte med andra länder. Handeln går ju åt två håll. Med ökad export och ökad import ökar handelsutbytet med omvärlden.

Fru talman! Det är viktigt att Sverige är en tydlig röst för frihandel – jag kan inte betona det nog – både inom EU, på den inre marknaden, och globalt. WTO, World Trade Organization, har därför en grundläggande roll. Den globala handeln är en stor bidragande faktor till både ökat välstånd och minskad fattigdom i världen.

Det multilaterala, regelbaserade handelssystemet genom främst WTO skapar förutsättningar och lika och rättvisa villkor för alla länder och är ett tydligt forum för global, regelbaserad handel. Tyvärr befinner vi oss fortsatt i ett läge där WTO är dysfunktionellt.

Med förändring kommer multilaterala handelssystem som är av stor betydelse, och det är därför ett viktigt svenskt intresse att få WTO att fungera. Det gäller att säkerställa organisationens framtida relevans. Att uppnå en förändring i hanteringen av sakfrågor och regelverk är viktigt. Tillgänglighet till marknader, likvärdiga spelregler och borttagande av handelshinder är viktigt för den globala handeln och svensk ekonomi.

Export av varor respektive tjänster är nära sammankopplat. För att ta ett exempel kan nämnas att industriprodukter ofta är sammankopplade med tjänsteinnehåll i form av mjukvaror. Vi kan konstatera att tjänstesektorn har vuxit rejält över tid och gjort detta i högre takt än varuhandeln de senaste decennierna. Teknikutvecklingen och digitaliseringen ger möjligheter för ett land som Sverige.

Fru talman! Sverige driver på för att ta bort handelshinder generellt. Frihandeln är fortsatt ryggraden i vår handelspolitik. EU behöver fler frihandelsavtal, och Sverige driver detta under sitt ordförandeskap. Ett modernt, hållbart frihandelsavtal har förhandlats med Nya Zeeland. Det planeras att undertecknas i juni under det svenska ordförandeskapet.

Sverige arbetar för att EU fortsätter att bygga öppna, starka och hållbara handelsförbindelser med omvärlden och att ingå nya, moderna bilaterala och regionala frihandelsavtal med exempelvis Mexiko, Kina, Australien, Indien, Indonesien och Mercosur, det vill säga Argentina, Brasilien, Paraguay, Uruguay och Venezuela.

Frihandels- och marknadsekonomi är centralt för att lyfta människor ur fattigdom, klara den gröna omställningen och finansiera vår gemensamma välfärd.

Den gröna omställningen är nödvändig och rymmer nya möjligheter till sysselsättning och tillväxt. Det finns synergieffekter mellan klimatfinansiering, handel och innovation som vi måste dra nytta av fullt ut. Den svenska regeringen kommer därför att nära samarbeta med näringslivet för att främja export och utrikeshandel, investeringar och svensk konkurrenskraft.

Konkurrenskraftsfrågorna står därför också i fokus för det svenska ordförandeskapet i EU. Både i förhållande till Inflation Reduction Act, IRA, och i utformningen av EU:s politik för grön omställning förespråkar Sverige öppenhet och transparens. Men svenska företag ska också dra nytta av de stödmöjligheter som står till buds genom EU.

Angående IRA pågår det samtal för att få bort handelshinder och undvika ett subventionsrace. Mer behöver till än de eftergifter från diskriminerande inslag som hittills har gjorts. Självklart välkomnar vi att USA tar ansvar för grön omställning, men protektionistiska verktyg gynnar inte handeln.

Fru talman! Med grund i att utländska direktinvesteringar är viktiga för samhällsekonomin och svenska företag är det samtidigt ett av de sätt som främmande makter använder sig av för att uppnå strategiska fördelar. Granskning av och vaksamhet över utländska direktinvesteringar är en viktig del.

Globaliseringen och den internationella handeln bidrar till utveckling och ökat välstånd. Det är inte genom mindre handel och utebliven ekonomisk tillväxt som människors levnadsstandard förbättras, tvärtom.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 64 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten för anförandet!

Jag tror att vi kan enas om mycket när det kommer till handelspolitiken. Vi har till exempel under lång tid varit rörande överens om att den globala handelns fördelar måste komma alla till del, det vill säga att vi ska stå upp för en rättvis handel. Nu verkar det dock som om Moderaterna och den här regeringen har ändrat sig.

I budgetpropositionen för 2023 ändrar regeringen målformuleringen och överger just den del som handlar om en rättvis handel. I den senaste näringspolitiska budgetdebatten konstaterade också ledamotens kollega att Moderaterna inte längre står upp för en rättvis handel. Den moderata riksdagsledamoten framhöll då att en rättvis handelspolitik innebär fler pålagor för företagen och gör det svårare att göra affärer.

Är detta Moderaternas syn på en handelspolitik som fördelar globaliserings vinster mer rättvist? Står inte Moderaterna längre upp för en rättvis handel?

Anf. 65 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Det jobbas hårt från Socialdemokraterna med att försöka klistra på sådana här fake news på Moderaterna och regeringen. Bygga in humanitära aspekter och social och miljömässig hållbarhet gör man genom regelverk. Det är därför vi har valt begreppet regelbaserad handel. Det är också det begrepp som används av OECD, Global Deal och WTO.

De här regelverken är baserade på att alla har kännedom och kunskap om vad det handlar om när man arbetar ihop. Om man har en sådan gemensam syn är det lättare att tala med varandra och föra politiska diskussioner.

Jag ska inte göra mig till tolk för mina partikamrater, men jag tror att de tänker att man inte ska lägga pålagor på företag. Det finns också olika sätt att se på detta med rättvisa. Vilket begrepp används av vem, och hur förstår man varandra? Det här handlar om förståelse. Man vill då baka in detta i det regelverk som finns så att det stämmer med WTO:s och OECD:s sätt att bedöma vad detta handlar om.

Man väljer helt enkelt själv från sitt parti hur man vill förankra och göra sin handelspolitik känd. Regelbaserad handel finns redan, och utifrån det arbetar vi med olika begrepp som är kända internt och som alla delar när det gäller hur det ska fungera.

Anf. 66 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag skulle benämna detta fake news eftersom den här budgetdebatten livesändes. Där framgick det klart och tydligt att Moderaterna inte står upp för en rättvis handel.

Jag måste också säga att det är anmärkningsvärt att man talar sig varm för vikten av en regelbaserad handel men samtidigt inte vill vidröra begreppet rättvis handel. En rättvis handel är ju en förutsättning för en regelbaserad handel. Det är en förutsättning för acceptansen för frihandel i tider av ökad protektionism.

När jag ställde en skriftlig fråga om detta till statsrådet Johan Forssell svarade han att han tyckte att begreppet rättvis handel inte var tillräckligt tydligt. Låt mig då tydliggöra för statsrådet, för ledamoten och för den här regeringen vad begreppet faktiskt innebär.

En rättvis handelspolitik handlar om att värna miljö, klimat och arbetstagares rättigheter, att bidra till att uppnå Parisavtalet och Agenda 2030, att välkomna och se till att näringslivet kan ta en större roll när det kommer till arbetet för en hållbar utveckling och att utöka och utveckla Global Deal-samarbetet, inte minst genom att tillföra mer resurser och lyfta det initiativet i Sveriges bilaterala kontakter.

Står Moderaterna inte upp för de här sakerna, nu när jag har tydliggjort vad begreppet innebär? Det är i alla fall någonting som tidigare S-ledda regeringar har jobbat hårt med inom EU-samarbetet, inom WTO-samarbetet och i förhandlingar om frihandelsavtal och som vi socialdemokrater fortfarande står upp för.

Vi vill ha en handelspolitik som faktiskt leder till jobb, välfärd och välstånd för alla. Vill inte Moderaterna det?

Anf. 67 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHANSSON (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för utvecklingen av begreppet rättvisa utifrån hur man definierar det hos Socialdemokraterna!

Fortfarande är det så att alla dessa saker finns i de regelbaserade verktyg som finns inom såväl OECD som WTO. Vi har mänskliga rättigheter, hållbarhet och så vidare. De här begreppen används inom detta. Varför då lyfta ut och prata om enskilda begrepp? Det är ju det som blir lite märkligt i sammanhanget. Låt oss prata om regelbaserade, robusta regelverk där de här delarna ingår, som de redan gör.

Jag förstår inte Socialdemokraternas förkärlek för att lyfta upp enskilda begrepp och köra dem ett och ett i stället för att prata om en helhet: WTO:s och OECD:s regelbaserade regelverk fungerar så här, och då kan alla anamma vad det handlar om.

Det är de här ramarna för handelssystemet som vi vill hålla fast vid, för att vara tydliga i en värld som på olika sätt springer åt olika håll. Då ska man inte tillföra fler begrepp utan hålla sig till det som är, och jobba med det framåt.

Anf. 68 AIDA BIRINXHIKU (S):

Fru talman! Vår handel med omvärlden är, och har historiskt varit, helt avgörande för jobben, välfärden och välståndet i vårt land. Exporten står för nästan hälften av Sveriges bnp och innebär att ungefär 1,5 miljoner svenskar har ett jobb att gå till. Ökad handel innebär alltså fler medarbetare i vården, fler lärare i skolan och fler poliser i samhället. Därför är handelspolitiken för oss socialdemokrater ett viktigt verktyg för att bygga välfärdssamhället.

Svensk arbetarrörelse har en lång tradition av att främja handel och motverka protektionism. En fri och öppen handel ligger i löntagarnas intresse. Sverige har återkommande visat att det är möjligt att förena frihandel med exempelvis ett starkt skydd för arbetstagares rättigheter. Det skapar jobb med anständiga arbetsvillkor, lyfter människor ur fattigdom och bidrar till en hållbar ekonomisk utveckling. På så sätt hänger vår ekonomiska politik, starka välfärd och tro på frihandel ihop.

Exporten och den gröna industriella revolution som Sverige genomför är även ett par av våra främsta bidrag till klimatomställningen. Sverige har en unik möjlighet att ta en ledande roll i det globala klimatarbetet och att sprida våra klimat- och miljövänliga lösningar. Därför är handelspolitiken

också ett av våra viktigaste verktyg för att bidra till en mer hållbar omvärld.

Fru talman! Världshandeln står just nu inför stora utmaningar. I ett läge med geopolitiska spänningar, växande protektionism och tilltagande handelskonflikter behövs mer internationellt samarbete – inte mindre. Det här är viktigare än någonsin i ljuset av pandemin och mot bakgrund av Rysslands orättfärdiga krig i Ukraina. Sverige måste vara en stark röst för en fri, hållbar och rättvis handel inom EU och globalt. Här spelar Världshandelsorganisationen, WTO, en grundläggande roll. Därför måste WTO stärkas och moderniseras för att kunna skapa rättvisa, förutsägbara och transparenta spelregler i det multilaterala handelssystemet.

Sverige måste även vara en tydlig röst inom EU, inte minst under ordförandeskapet, för att stärka konkurrenskraften och den gränsöverskridande handeln. Man måste säkerställa att det finns en välfungerande inre marknad, även i tider av kris. Att fortsätta att undanröja handelshinder, stärka efterlevnaden av existerande regler och anpassa den inre marknaden till nya förutsättningar är helt centralt. Det är avgörande för den fria rörligheten och för genomförandet av såväl den digitala som den gröna omställningen.

Vad gäller den gröna omställningen är det viktigt att betona, särskilt i ljuset av USA:s stödpaket IRA, att EU:s fokus ska vara att stimulera den gröna omställningen och säkra den långsiktiga konkurrenskraften snarare än att bedriva ett så kallat statsstödsrace. Det vore inte bra för ett litet, exportberoende land som Sverige eller för Europas samlade konkurrenskraft. Vägen framåt är ökad handel, investeringar och teknikutveckling. Det är så vi klarar den gröna omställningen tillsammans.

EU måste därutöver ingå fler frihandelsavtal. Därför är det angeläget att regeringen kommer vidare med pågående förhandlingar, särskilt under ordförandeskapet. Här måste regeringen även fortsätta arbetet med att handelsavtal ska ha fokus på alla aspekter av hållbarhet och slå vakt om arbetstagares rättigheter runt om i världen. Det är en väsentlig del i arbetet för en mer rättvis handel.

Fru talman! För att anknyta till det tidigare replikskiftet: Målet för den svenska handelspolitiken har länge varit att stå upp för en rättvis handel. De flesta partier i riksdagen har varit rörande överens om att den globala handelns fördelar måste komma alla till del.

Behovet av rättvis handel framgick tydligt av det tidigare målet för handelspolitiken. Men i budgetpropositionen för 2023 ändrar regeringen målformuleringen och överger just den del som handlar om en rättvis handel. Dessutom konstaterar moderata företrädare att Moderaterna inte längre står upp för en rättvis handel. Det framgick klart och tydligt av den senaste näringspolitiska budgetdebatten, och även av det senaste replikskiftet här. Under den senaste budgetdebatten framhöll faktiskt den moderata riksdagsledamoten – och det sändes live – att en rättvis handelspolitik innebär fler pålagor för företagen och gör det svårare att göra affärer.

Det här är minst sagt anmärkningsvärt när regeringen samtidigt talar sig varm för vikten av en regelbaserad handel. Rättvis handel är ju en förutsättning för regelbaserad handel. Det är en förutsättning för att upprätthålla legitimiteten och acceptansen för frihandel. Det är en förutsättning för tron på frihandel i tider av ökad protektionism. Det måste den här regeringen inse.

Vi behöver en handelspolitik som kan fördela globaliseringens vinster mer rättvist. Det handlar om – som jag också nämnde i replikskiftet – att värna exempelvis miljö, klimat och anständiga arbetsvillkor, att bidra till att uppnå Parisavtalet och Agenda 2030, att låta näringslivet ta större ansvar i arbetet för en hållbar utveckling och att utöka och utveckla Global Deal-samarbetet.

När det kommer till just Global Deal finns det stor potential att fördjupa samarbetet. Genom Global Deal kan Sverige verka för en global handel som ökar takten i klimatomställningen, stärker den sociala dialogen och bidrar till anständiga arbetsvillkor för arbetstagare runt om i världen. I dag består Global Deal av över 130 aktörer från hela världen, varav 25 stater. Det finns som sagt stor potential att fördjupa samarbetet, vilket var en prioriterad fråga för den tidigare socialdemokratiska regeringen.

Jag befarar dock att den nuvarande regeringens ambitioner inte är lika höga, särskilt med hänsyn till regeringens inställning till rättvis handel. Även om OECD har tagit över ordförandeskapet måste Sverige gå i frontlinjen för att stärka Global Deal, inte minst genom att tillföra mer resurser och att lyfta initiativet i Sveriges bilaterala kontakter. På så sätt kan man skapa en mer inkluderande, långsiktig och hållbar tillväxt.

Fru talman! För att lösa dagens och morgondagens problem behövs mer handel, inte mindre. När världshandeln är satt under stor press är det viktigare än någonsin att stå upp för en öppen, fri och rättvis handel. Det behövs en handelspolitik som leder till fler jobb, starkare välfärd och ökat välstånd för alla. Med de orden vill jag avslutningsvis framföra att vi socialdemokrater står bakom samtliga av våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag endast bifall till reservation 1.

(Applåder)

Anf. 69 LILI ANDRÉ (KD):

Fru talman! För Kristdemokraternas räkning vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Sverige är ett land som har skapat en välfärd som bygger på handel. Vi är ett glest befolkat land i Europas geografiska periferi, men vi är också ett land som under århundraden har sökt oss ut för att skapa mervärden på olika sätt. Det är ett arv vi vill vårda och utveckla.

Som kristdemokrat vill jag vara med och skapa lagar och medverka till att vi gemensamt odlar en kultur där den goda handeln får utvecklas. Regeringens mål inom området handlar om att främja en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

Jag vill vara med och skapa en öppen internationell handel som stöder genomförandet av Parisavtalet och Agenda 2030. Det möjliggör en fortsatt stark utrikeshandel på den ojämförligt största marknaden för svenska varor och tjänster, vilket ger positiva effekter på ekonomin som helhet.

Fru talman! Kristdemokraterna är varma frihandelsvänner. Handel binder samman länder och marknader världen över. Möjligheten att exportera varor och tjänster gynnar såväl företag och konsumenter som samhällsekonomin i stort. Större export innebär ökade intäkter och möjligheter till specialisering och storskalighetsfördelar.

Det stannar dock inte där, för även import har positiva effekter på ekonomin. Den ger fler valmöjligheter och lägre priser för konsumenter, och

varor som skulle vara dyra att producera i exempelvis Sverige kan köpas in billigare från utlandet. Detta gör i sin tur att svenska varor kan produceras till lägre kostnader och bli mer konkurrenskraftiga.

Samtidigt som exporten blir alltmer betydelsefull för den svenska ekonomin har Sveriges andel av den globala exporten minskat. Det är uppenbart att Sverige behöver en politik som stärker våra exporterande företag men också möjliggör för fler företag att exportera sina varor eller tjänster.

Här saknas inte goda exempel; häromveckan fick vi siffror som visade att den svenska exporten av läkemedel har slagit nya rekord. De senaste tio åren har läkemedelsexporten fördubblats, och den står nu för 7 procent av Sveriges totala export. Fordon för vägar är Sveriges största exportvara. Andra viktiga varor är mineraloljor, papper samt järn och stål.

Det finns i dag en exportstrategi som togs fram 2015 och uppdaterades 2021. I den föränderliga omvärld vi befinner oss i ser jag fram emot att den nya regeringen tar fram en ny strategi som inte bara handlar om export utan även om import och investeringar.

Fru talman! Vi kristdemokrater är också varma anhängare av bistånd till fattigare länder. Det är en del av vårt dna att vi har ett gemensamt ansvar för varandra och att ansvaret inte gör halt vid vårt lands gränser. Men bekämpning av global fattigdom kan inte bara ske med hjälp av bistånd, utan där ser vi kristdemokrater att ett ännu viktigare verktyg är handeln.

En förutsättning för att de stora globala klyftorna ska minska är handel på rättvisa villkor över hela världen. Det är främst genom handel som de minst utvecklade länderna av egen kraft kan resa sig ur fattigdomen. Därför måste en fri och rättvis handel, där geografiska gränser har minskad betydelse, utvecklas. Här agerar regeringen för att EU ska förhandla och ingå fler strategiskt viktiga frihandelsavtal med andra länder och regioner. Synergier mellan bistånd och handel ska tas till vara.

Vi är överens om att vi vill främja en fri, hållbar och regelbaserad världshandel. Det multilaterala regelbaserade handelssystemet inom främst WTO skapar förutsägbarhet och lika och rättvisa villkor för alla länder, och EU:s regelverk för den inre marknaden skapar förutsättningar för en välfungerande handel på den ojämförligt största marknaden för svenska varor och tjänster. Det finns nu en tvist genom WTO, och den måste lösas.

Fru talman! Jag vill inte avsluta mitt anförande innan jag också har fått lyfta Europa som en världsledande innovationsaktör där Sverige får vara med och överbygga innovationsgapet. Vi kan vara stolta över att Sverige ligger i framkant. Här har Sverige en tydlig röst i EU.

Teknikintensiv innovation är av avgörande betydelse för Sveriges och Europas konkurrenskraft. Innovation är särskilt viktigt för att vi ska kunna genomdriva den gröna och digitala omställningen samt öka resiliensen i försörjningskedjan, och detta har nära koppling till forskning inom naturvetenskap och teknologi. Det handlar om att utveckla tekniska lösningar på de mest akuta samhällsutmaningarna och föra ut dessa lösningar på marknaden.

En industriplan i den gröna given för nettonollåldern ska tas fram på EU-nivå. Den ska komplettera de pågående insatserna för att ställa om industrin i den europeiska gröna given och EU:s industristrategi, särskilt handlingsplanen för den cirkulära ekonomin. Här får Sverige vara med i en omfattande åtgärdsplan som utgår från förutsägbara och förenklade

regler, snabbare tillgång till tillräcklig finansiering, kompetens och öppen handel för resilienta leveranskedjor.

Med det, fru talman, yrkar jag än en gång bifall till förslaget i betänkandet.

Prot. 2022/23:83

29 mars

Handelspolitik

Anf. 70 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Fru talman! Jag reagerade när Lili André från Kristdemokraterna började nämna biståndspolitiken och att den är viktig för Kristdemokraterna – samtidigt som Kristdemokraterna i regeringen kraftigt skär ned på just biståndspolitiken. Samma regering stryker dessutom rättvis handel ur målen för handelspolitiken, något som är avgörande för att vi ska kunna stärka förutsättningarna för människor i fattigare länder samt för fattigdomsbekämpning och en hållbar samhällsutveckling globalt.

Därför undrar jag: Varför säger Lili André en sak när Kristdemokraterna i regeringen gör det motsatta?

Anf. 71 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Fru talman! Tack för att du lyfter just biståndet, Elin Söderberg! Vi kristdemokrater värnar ett generöst och effektivt bistånd, och det fortsätter svenskt bistånd att vara. Biståndet omfattar 56 miljarder kronor, och i Europa är det bara Luxemburg som ger mer än så.

Det är dock att biståndet gör nytta som är det viktiga. En reformagenda för biståndet tas fram med fokus på långsiktighet, transparens och effektivitet. Fokus på fattigdomsbekämpning och hälsoinsatser för de allra mest utsatta är det vårt bistånd handlar om. Det är demokratibistånd till människorättsförsvare och demokratikämpar. Vi utökar och effektiviserar klimatbiståndet samt biståndet till kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter.

Anf. 72 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Fru talman! Att vi ska ha ett effektivt bistånd är vi alla överens om, men den här regeringen drar ned kraftigt på biståndet. När det gäller handelspolitiken, som också är avgörande för den hållbara samhällsutvecklingen globalt, stryker man mål om rättvis handel. Det är ytterst allvarligt.

Globalt befinner vi oss nu i en situation där vi ser att klimatkrisen redan förvärrar våra förutsättningar att nå Agenda 2030-målen. I det läget gör den här regeringen så att Sverige går från att vara en del av lösningen till att vara en del av problemet, och det är ytterst allvarligt.

Anf. 73 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Fru talman! Jag håller inte med om att vi stryker rättvis handel, Elin Söderberg. Det ingår i helheten inom WTO-handeln, alltså handeln inom World Trade Organization.

Påståendet att Kristdemokraterna inte har värnat eller värnar ett effektivt och generöst bistånd är falskt. Kristdemokraterna har lyckats avvärja just en nedmontering av biståndet. Vi har förhandlat fram förutsättningar för ett mer effektivt bistånd som fortsatt är världsledande generöst.

Anf. 74 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag påminner samtliga ledamöter om att vi talar via talmannen och inte säger du och dig i talarstolarna.

Anf. 75 DANIEL LÖNN (SD):

Fru talman! Sverigedemokraterna har många viktiga reservationer på området handelspolitik. Men av respekt för processen väljer jag att yrka bifall till endast reservation 14, som behandlar EU:s exportförbud mot snus.

Jag tänkte inleda med att tala lite övergripande om vår handelspolitik. Vi har en positiv syn på fri och öppen handel med såväl varor som tjänster. Den minskar onödigt protektionism samt förmedlar kontakter och kompetens mellan länder och världsdelar. Den globala handeln är därmed en stor bidragande faktor till såväl ökat välstånd som minskad fattigdom.

Vi menar också att goda handelsrelationer och konkurrensneutrala multilaterala handelsavtal är av största vikt. Det gynnar bland annat den svenska industrin och deras handelspartner som tillsammans står för ungefär en femtedel av vår bnp samt tre fjärdedelar av exporten. De sysselsätter direkt eller indirekt omkring 1 miljon människor och är därmed att betrakta som ryggraden i den svenska ekonomin.

I en orolig tid är det av stor vikt att stärka svensk konkurrenskraft, bland annat genom utökad handel med andra länder. Målet bör således vara att öka marknadsandelarna, tillväxten och vinstmarginalerna för svenska bolag, i reella termer med jämförbara länder. Det är en central fråga för svenska intressen på ett internationellt plan.

Jag menar att en total konkurrensöversyn behövs och därmed även en genomgång av dessa så kallade konkurrensfaktorer. Det är marknadens uppgift att se över de egna sektorernas konkurrenskraft. Politiken ska inte detaljstyra på minsta möjliga nivå. Jag ser dock behov av en övergripande konkurrensöversyn av större mätområden i sin helhet, inte minst i de fall svenska företag drabbats av onödiga konkurrensnackdelar till följd av politiska beslut.

Fru talman! Sverige som nation måste hela tiden utveckla rätt förutsättningar för att vara ett attraktivt land för företagande. Sverigedemokraterna verkar för sund handel. Därmed motsätter vi oss snedvridande konkurrensregler, såväl nationellt som globalt.

I ett nationellt perspektiv kan det handla om att säkerställa att det inte finns onödiga straffskatter, regler eller avgifter som i omotiverad utsträckning sett till de faktiska positiva effekterna hämmar svensk konkurrenskraft globalt. Det handlar om att göra en utförlig konsekvensutredning vid ny lagstiftning och om effektivt regelförenklaringsarbete, en grundprincip om att eftersträva miniminivå vid implementering av EU-direktiv och i allmänhet en översyn av övriga skatter, avgifter och allmän byråkrati.

I ett globalt perspektiv ska exempelvis såväl stora som ekonomiskt tunga nationer inte agera protektionistiskt och ge marknadsstöd och snedvridande subventioner till den egna industrin. I de fall det uppmärksammas bör regeringen påtala problemen, för att alltid eftersträva en rättvis global handel.

Vi är i grunden positiva till frihandel samt bilaterala och multilaterala handelsavtal i sin helhet. Sverige ska inom både EU och övriga internationella forum, såsom WTO, verka för öppen och fri handel samt motverka

protektionism. Få saker skulle skada vår ekonomi mer än om vi och våra handelspartner skulle börja begränsa eller på andra sätt förhindra eller fördyra internationell handel. Sverige bör därför föra en frihandelsvänlig linje både som enskild nation och som en del i Europeiska unionen.

Sveriges EU-medlemskap innebär att EU har exklusiv befogenhet att stifta handelsavtal som Sverige som land är bundet till, vilket i sin tur godkänns av respektive medlemsland. Genom medlemskapet i EU har Sverige tillgång till den inre marknaden. Det gagnar Sverige som exportnation. Sverigedemokraterna ser värdet av en välfungerande inre marknad med förutsägbara och rättvisa spelregler. Synergieffekterna av en strömlinjeformad marknad ska dock alltid vägas mot riskerna med en alltför byråkratiserad inre marknad då det riskerar att innebära onödigt kostnadsdrivande regelkrångel.

Fru talman! Vi sverigedemokrater ser positivt på import och dess betydelse för den svenska konkurrenskraften givet Sveriges roll högt upp i de globala värdekedjorna. Allt fler produkter innehåller delar som produceras någon annanstans i världen. De värdekedjor som det genererar är naturliga och i viss mån även positiva, även om geografisk närhet till ens handelspartner såklart kan innebära ett mervärde i sig. Svenska företag får ta del av en global marknad med en ökad variation av produkter. Genom det ökar konkurrenskraften i inhemsk produktion. Därmed gynnas även exporten.

Vi anser dock att importbehovet behöver utvärderas på längre sikt. Politisk instabilitet eller påtryckningar i exporterande nationer, länders monopolställningar när det gäller vissa produkter eller naturliga orsaker kan förändra den globala handelsmarknaden. En långsiktig utvärdering bör göras av svenska sektors långsiktiga importbehov och således av att stärka den svenska produktionen av produkter med betydelse högt upp i de globala värdekedjorna.

Utsikterna för svensk konkurrenskraft ser positiva ut. Avsikten är att fortsätta att stärka de svenska exportmöjligheterna genom goda handelsrelationer och ha världsledande produkter och tjänster, högt upp i värdekedjorna.

Vår vision är att fortsätta utvecklingen genom att förädla de redan befintliga nationella konkurrensfördelarna och således stärka Sveriges marknadsandelar samt att ta del av nya och växande tillväxtregioner världen över. Det gynnar hela den nationella företagskedjan i form av små, enskilda underleverantörer till större kluster av bolagssamarbeten, så kallat dual companionship.

Även om frihandel gagnar Sverige på det stora hela bör vi alltid verka för att svenska intressen värnas i största möjliga mån. Det kan göras genom att till exempel försöka inkorporera sådant som stärker svenska komparativa fördelar i avtalen.

Det finns även ett flertal sektorer inom vilka vi är mer eller mindre världsledande. Sverige måste därför aktivt ta ställning för dessa under förhandlingar. För att ytterligare värde ska skapas till följd av framtida frihandelsavtal bör tillväxtländer och större ekonomier prioriteras.

Sverige ska vara en tydlig röst inom unionen för det fortsatta arbetet med ytterligare bilaterala och multilaterala frihandelsavtal. Utöver frihandelsavtalens konventionella ekonomiska fördelar innebär det även en försäkring i händelse av ett fullskaligt handelskrig.

Vidare bör Sverige som land förtydliga vikten av att fokus i framtida förhandlingar ska ligga på att motverka icke-tariffära handelshinder, eftersom det är mer än tullavgifter och skatter som avgör de potentiella fördelarna med just ett frihandelsavtal. Det blir extra viktigt vid frihandelsavtal med avancerade länder, då tullarna ofta redan är låga genom WTO.

Fru talman! Nu har jag redogjort för stora delar av Sverigedemokraternas handelspolitik. Men det finns en fråga som ligger mig riktigt varmt om hjärtat: det svenska snuset.

Sett till befolkningens mängd är antalet tobaksrelaterade dödsfall i Sverige lägst i Europa. Det är väl belagt att det beror på att svenskar snusar mer och röker mindre. Ett lågt dödstal i Sverige är positivt. Sverige bör därför verka för att mängden dödsfall sjunker inom Europa överlag. Ett steg i den riktningen är att erbjuda substitut till rökning.

EU:s förbud mot handel med svenskt snus är enligt vår uppfattning oförenligt med de principer som handelsunionen bygger på. Vi menar att det är särskilt angeläget att denna princip värnas och lyfts fram av en frihandelsvänlig nation som Sverige när det gäller en produkt av nationell särart som straffas ut från den fria inre marknaden.

Enligt Handels utredningsinstitut uppgår de historiska ekonomiska konsekvenserna av snusexportförbudet till 3 miljarder kronor per år i förlorade exportintäkter eller totalt 30 miljarder kronor sedan 1995. Ett slopat förbud skulle enligt rapporten kunna lyfta Sveriges export till EU med 10 procent.

En fördubbling av snusproduktionen i Sverige skulle innebära ökad sysselsättning och en fördubbling av skatteintäkterna. Det handlar om runt tusen arbetstillfällen och 1 miljard kronor i direkta skatteintäkter, enligt Handels utredningsinstituts beräkningar.

Med anledning av detta är det angeläget att uppmana regeringen att verka för att avskaffa EU:s totalförbud mot export av snus.

(Applåder)

I detta anförande instämde Josef Fransson (SD).

Anf. 76 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

Dagligen rapporteras att arbetstagare runt om i världen nekas grundläggande rättigheter och att det i många länder är förenat med livsfara att engagera sig fackligt. Därför behöver vi en handelspolitik som stärker och förbättrar arbetsvillkoren på den globala arbetsmarknaden.

EU-kommissionens förslag till direktiv om tillbörlig aktsamhet i fråga om hållbarhet är ett steg i rätt riktning. Det är bra att näringslivet tar större ansvar när det gäller hållbarhetsfrågorna. Därför beklagar jag att regeringen och Sverigedemokraterna ställer sig kritiska till förslaget i dess helhet. Man har som ambition att göra förslaget helt tandlöst och lämna bland annat fackföreningar utan inflytande genom att framför allt försöka stryka det civilrättsliga skadeståndsansvaret i lagförslaget. Vi socialdemokrater anmälde naturligtvis en avvikande ståndpunkt vid den senaste överläggningen och betonade vikten av att stärka fackföreningarnas inflytande.

Jag noterar också att det i Sverigedemokraternas kommittémotion inte finns med ett enda ord om arbetstagarna eller arbetsvillkoren, och jag hörde det inte heller nämnas i ledamotens anförande. Jag måste därför ställa en fråga, särskilt eftersom ledamoten tog upp vikten av en rättvis handel i sitt anförande. Är detta ett uttryck för en oförmåga eller ovilja att föra en handelspolitik som värnar arbetstagarnas villkor, intressen och rättigheter? Har Sverigedemokraterna ingen politik på området eller är frågan inte tillräckligt viktig?

Anf. 77 DANIEL LÖNN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar Aida för frågan.

Jag vill bara påpeka att om man tittar i Sverigedemokraternas kommittémotion 945 kan man under rubriken ”Sociala krav i handelsavtal” läsa om vår ståndpunkt. Vi tycker att det är av stor vikt att vi i bilaterala och multilaterala avtal upprätthåller de sociala standarderna och på så sätt utövar påtryckningar på andra stater vad gäller det som ledamoten tar upp om bland annat arbetstagares rättigheter.

Om man läser motionen under nämnda segment och i vissa av våra yrkanden kommer man alltså att hitta det man eftersöker och även det jag tog upp här.

Anf. 78 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Jag har läst kommittémotionen, och jag har också läst det avsnitt som handlar om sociala krav. Där nämns inte arbetstagarnas rättigheter eller vikten av att värna goda arbetsvillkor för arbetstagare.

Vi socialdemokrater kommer alltid att driva en handelspolitik som ger arbetstagare ett starkt skydd, en god arbetsmiljö och rimliga arbetsvillkor i Sverige och världen över.

Tidigare S-ledda regeringar har visat att det är möjligt att förena frihandel med ett starkt skydd för arbetstagares rättigheter, vilket jag nämnde i mitt anförande. Vi har varit pådrivande för att EU:s handelsavtal ska inkludera skydd av arbetstagares rättigheter, bland annat med krav på att man ska implementera ILO:s kärnkonventioner. Vi har också tagit initiativ och gått i frontlinjen för att utveckla Global Deal-partnerskapet.

Vidare ställer vi oss positiva till EU-kommissionens lagförslag om tillbörlig aktsamhet för företag. Vi menar att näringslivet ska ta ett större ansvar i frågorna. Men med det sagt är vi tydliga med att kraven också ska vara proportionerliga, ändamålsenliga och inte alldeles för betungande för företagen, särskilt om man avser de små och medelstora företagen. Vi tycker också att det är bra att bolagsstyrningsmodellen värnas genom att regleringen förbehålls medlemsstaterna.

Därutöver är det grundläggande att företag fortsätter att teckna kollektivavtal och inkluderas i Global Deal-samarbetet. Genom Global Deal kan vi verka för en mer hållbar handel.

Eftersom Sverigedemokraterna har pratat om rättvis handel och ledamoten lyfte upp det i sitt anförande måste jag få ställa en fråga. Kommer Sverigedemokraterna som största parti i regeringsunderlaget att verka för att Sverige går i frontlinjen för att utöka och utveckla Global Deal, bland annat genom att tillföra mer resurser och lyfta initiativet i Sveriges bilaterala kontakter?

Anf. 79 DANIEL LÖNN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar återigen ledamoten för frågan.

När vi talar om svensk handelspolitik och arbetstagares trygghet i omvärlden måste vi också nämna biståndspolitiken. I det senaste budgetförslaget lade Socialdemokraterna 0,91 procent av bni på bistånd. Vi skar såklart ned betydligt mer; vi vill ju se en effektiv biståndspolitik. Vad jag vill komma till är att vi, när det handlar om handelspolitik och arbetstagares trygghet, kan använda handeln som ett verktyg i stället för biståndet för att påverka andra nationer och andra nationers arbetsvillkor, lagstiftning och dylikt.

Om vi på riktigt ska ha en inverkan kan vi skära ned biståndet till ett effektivt, strömlinjeformat bistånd medan vi bedriver en handelspolitik som främjar sociala krav. Då kan vi ställa krav på handelsområdet i stället för på biståndsområdet.

Man kan se saker från olika perspektiv. Om man ser på handelspolitiken och de sociala krav som vi nämner i vår kommittémotion upptäcker man att vi faktiskt gör skillnad på riktigt. Sverigedemokraterna ämnar alltid bedriva handel med socialt ansvar.

Anf. 80 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Fru talman! För oss i Miljöpartiet är hänsyn till miljö och mänskliga rättigheter helt centralt i handelspolitiken. Den är ett viktigt verktyg för att vi både i Sverige och globalt ska nå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Jag noterade att Daniel Lönn tog upp rättvis handel vid ett flertal tillfällen i sitt anförande. Samtidigt är Sverigedemokraterna en del av regeringsunderlaget som har strukit ”rättvis handel” ur handelspolitikens mål. Man skär kraftigt ned i biståndsbudgeten. Dessutom ökar växthusgasutsläppen i Sverige, och man motarbetar en aktiv klimatpolitik inom EU. Det här är flera faktorer som gör att de globala utmaningar och problem som rättvis handel syftar till att stävja förvärras med Sverigedemokraternas och regeringens politik.

Varför nämner Sverigedemokraternas Daniel Lönn rättvis handel i sitt anförande när man på punkt efter punkt i regeringsarbetet motarbetar de värden som rättvis handel ska stärka?

Anf. 81 DANIEL LÖNN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Jag vill först påpeka att Sverigedemokraterna är en del av regeringsunderlaget. Vi är inte en del av regeringen. Vi lämnar in kommittémotioner, och vi står bakom samtliga av dem, även här i dag. Vi har politik som skiljer sig från regeringens.

Vad gäller det som ledamoten nämner om rättvis handel har vi ett krav om regelbaserad handel, och i det innefattas någon form av rättvis handel. Rättvis handel är självklart viktigt. Det är därför jag nämner det, och Sverigedemokraterna nämnde det i kommittémotionen.

Vi bedriver en rättvis handel. Att det inte explicit står så i budgeten är kanske en icke-fråga. Jag tycker nog att det är en pseudodebatt, eftersom vi inte är ”oöverens” om det här.

Jag kan återigen nämna att vi vill ha en smal och effektiv biståndspolitik och bedriva handel med socialt ansvar. Vi ska ställa krav på andra

stater genom handelsavtal och således påverka till exempel mänskliga rättigheter och arbetstagares trygghet i andra länder.

Prot. 2022/23:83

29 mars

Handelspolitik

Anf. 82 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är ytterst olyckligt att man drar ned inom biståndspolitiken och att Sverigedemokraterna säger att de vill ha en liten biståndsbudget när de utmaningar som biståndet har att hantera bara växer i dag. Behoven är mycket större i dag, och det borde mötas av en ansvarsfull biståndspolitik som vidmakthåller målet om 1 procent av bni.

Daniel Lönn från Sverigedemokraterna nämner också ett socialt ansvarstagande i handelspolitiken. Det är oerhört viktigt, men det är inte vad man bedriver. Vi ser att regeringen har strukit målen om rättvis handel, och Sverigedemokraterna är en del av regeringsunderlaget och har förhandlat budgeten och ställt sig bakom mål som detta. Det är ytterst allvarligt att man bedriver en politik som förvärrar förutsättningarna för Agenda 2030-målen när behoven bara ökar.

Anf. 83 DANIEL LÖNN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för ytterligare en kommentar.

Vi är just nu inne på biståndet. Det är kanske inte exakt rätt ämne i dag, men vi kan ändå säga något om det. Det man har sysslat med den senaste tiden är volymmålet om 1 procent av bni. Oavsett vad det går till är problemet med ett volymmål att man har en målsättning om att man ska komma upp i en viss summa pengar och att man ska skänka en viss summa i bistånd. Målsättningen är inte att det ska vara effektivt eller göra skillnad på riktigt, utan målet är att vi ska skänka exakt 1 procent av bni.

Det blir ett jättebekymmer, för då har man ingen målsättning om vad man ska uppnå med det hela. Vilket socialt ansvar ska man till exempel uppnå i de länder som mottar biståndet?

Dessutom vet vi att mer än en tredjedel av allt bistånd går rakt in i korruption. Man skulle i praktiken kunna skära ned biståndet med en tredjedel och eliminera korruptionen. Då skulle man kanske få en effektivare biståndspolitik.

Det enda man skapar om man har ett volymmål om 1 procent av bni är bidragsfinansiering, som inte leder till någonting, och att en tredjedel eller mer går rakt in i korruption i fattigare länder och inte kommer medborgarna till gagn.

Anf. 84 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om ämnet för debatten, även om det var den sista repliken i omgången. Vi behandlar alltså handelspolitik och näringsutskottets betänkande.

Anf. 85 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt replikera, men jag reagerade när ledamoten menade att handelsavtalen gynnar småföretagare. Vi vet att Sverigedemokraterna är emot hållbarhetsredovisning och due diligence. Jag skulle vilja veta hur handelsavtalen gynnar småföretagare här i Sverige.

Anf. 86 DANIEL LÖNN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan. Oavsett om vi pratar om nationell eller internationell handelspolitik är det klart att mindre företag gynnas. Om vi ingår multilaterala eller bilaterala handelsavtal med andra länder runt om i världen är det klart att en stor part i Sverige, till exempel ett stort bolag, kommer att anlita underleverantörer och ta dem i sin tjänst. Det här bidrar till deras fortsatta ekonomiska utveckling och till att deras vinstmarginaler ökar. Stora handelsavtal är givetvis positiva för småföretag, oavsett om det är i Sverige, i övriga EU eller i övriga världen. Jag förstår inte riktigt ledamotens fråga. För mig är det alldeles uppenbart: Ju fler multi- och bilaterala avtal vi har med andra länder, desto mer kommer vi att gynna såväl stora som små företag i Sverige.

Anf. 87 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Fru talman! Jag reagerade för att det man stöttar är handelsavtal såsom till exempel det med Mercosur. Det gynnar faktiskt inte alls småföretagare. Det innebär ju att vi kommer att ha ett flöde av en viss mängd jordbruksprodukter och andra råvaruprodukter, vilket leder till att småbrukare och andra företagare här i Sverige slås ut.

Hur man tittar på rollen som underleverantör är också väldigt intressant. Det är väldigt många underleverantörer som tvingas ta steg de inte vill ta, såsom att minska sina lönekostnader eller sänka kvaliteten, för att möta den otroligt långa kedja som uppstått både nationellt och internationellt.

Det finns egentligen inte så mycket att gynnas av i handelsavtalen. Handelsavtalen är ju mest skapade för att de transnationella företagen ska kunna ha fungerande värdekedjor globalt och dra ut så mycket vinst som möjligt både från utvecklingsländer och från konsumenterna här i Sverige.

Anf. 88 DANIEL LÖNN (SD) replik:

Fru talman! Jag uppfattade ingen fråga i Lorena Delgado Varas andra replik, men jag kan prata lite mer om konkurrens och om de frihandelsavtal som Sverige har slutit internationellt och som vi såklart vill fortsätta att sluta, såväl bilateralt som multilateralt.

För mig är det en självklarhet – ju fler handelsavtal vi har, både inom unionen och utanför unionen, desto mer kommer svenska storföretag, internationella företag och småföretag i Sverige att gynnas. Om man stärker konkurrensen och stärker tillväxten för stora företag kommer det, som ledamoten själv nämner, underleverantörer på köpet. Det är klart att man ska ställa krav, framför allt sociala krav, inte minst i Sverige men även i andra länder, för att ytterligare stärka de möjligheter småföretagen har att vara bra underleverantörer. För mig är det uppenbart: Mer konkurrens kommer att bidra till fler arbetstillfällen och till en bättre värld för såväl småföretagare som storföretagare.

Anf. 89 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! För den här regeringen är det av yttersta vikt att stå upp för den regelbaserade och öppna handeln. Vi är ett litet, exportberoende land som inte skulle klara vår överlevnad, än mindre vår välfärd, utan interaktion med omvärlden.

För att kunna stärka tillväxten och motståndskraften i vår ekonomi behöver vi mer internationell handel och mer samverkan med omvärlden. Det visar inte minst erfarenheten av den pandemi vi just tagit oss igenom och naturligtvis även det krig vi har i östra Europa efter Rysslands invasion av Ukraina.

Denna olagliga och oprovocerade invasion har fått stora konsekvenser även för Sverige, inte bara i form av störningar i leveranskedjor och stigande råvarupriser. Vi ser det även i den globala tillväxten och den internationella handelspolitiken. Den rådande säkerhetssituationen, liksom pandemin, har understrukt vikten av de motståndskraftiga värdekedjorna, de strategiska partnerskapen och den öppna och regelbaserade handeln.

För mig som liberal är det alldeles självklart att betona den fria handelns betydelse för en stabil världsordning och fria individer. Frihandel och marknadsekonomi är centralt för att lyfta människor ur fattigdom, för att klara den gröna omställningen och för att finansiera vår gemensamma välfärd. Inom den internationella handelspolitiken ska Sverige därför vara en tydlig röst för frihandel. I detta arbete ska WTO ha en grundläggande roll. Mot bakgrund av den diskussion som har förts här i kammaren kan det vara värt att påminna sig om att uppdraget att bevaka och bejaka utvecklingsländernas behov finns inbyggt i WTO:s uppdrag.

Jag tycker därför naturligtvis att det är mycket positivt att frihandeln har kommit tillbaka i den här borgerliga regeringen. Vi kommer att fortsätta verka för att Sverige genom samarbetet i EU ska fortsätta att bygga öppna, starka och hållbara handelsförbindelser med omvärlden. Det är inte bara önskvärt, utan faktiskt helt nödvändigt, att Sverige och EU ingår nya bilaterala och regionala frihandelsavtal. Därför är det väldigt positivt att regeringen, inte minst under det svenska ordförandeskapet, så tydligt arbetat för att vi ska komma vidare med de förhandlingar som redan pågår om frihandelsavtal.

Fru talman! I ljuset av den ekonomiska situation där vi står måste Sverige ha kraften att ta sig ur en ny lågkonjunktur. Människor och företag utsätts för dramatiska kostnadsökningar just nu. Vi har hög inflation, och vi har under lång tid haft stigande el- och bränslepriser. Jag säger det igen: En fri ekonomi, fri företagsamhet och fri handel är grunden för vårt välstånd.

För att våra svenska företag ska kunna fortsätta att bedriva sin produktion, vara innovativa, ha ledartröjan inom den gröna omställningen och därmed ha en handelspolitisk spets behöver vi väldigt snabbt kunna hantera de problem vi har i Sverige. Vi har för lite energiproduktion. Vi har stigande energipriser. Vi har stora svårigheter för näringslivet att få tag på kvalificerad arbetskraft. Det gäller inte minst inom teknikbranscherna. Vi behöver många fler ingenjörer i Sverige, och vi behöver många fler som söker sig till STEM-utbildningar. Vi behöver också se över tillståndprocesserna och kraftigt korta ledtiderna för att få på plats till exempel den infrastruktur som behövs för att våra företag ska kunna växa och fortsätta exportera.

En öppenhet mot omvärlden betyder dock inte att vi ska vara naiva inför andra staters agendor. Utländska direktinvesteringar i Sverige är viktiga för samhällsekonomin. Samtidigt är strategiska uppköp och investeringar i svenska företag ett av de sätt som främmande makter använder sig av för att uppnå strategiska fördelar. Detta måste vi vara vaksamma på. Vi

kommer att behöva hantera risker förenade med dessa utländska direktinvesteringar. Jag misstänker att vi kommer att behöva se ny lagstiftning även på det området.

Med det sagt yrkar jag bifall till förslaget i näringsutskottets betänkande.

Anf. 90 LORENA DELGADO VARAS (V):

Fru talman! När vi pratar om handelspolitik pratar vi oftast om att Sverige är ett land beroende av utrikeshandel. Sanningen är att mycket av det vi använder dagligen inte skulle finnas här eller kunna produceras här om det inte vore för utrikeshandeln. Så har det varit historiskt. Handeln med omvärlden är därför helt avgörande för Sveriges välstånd och utveckling. Många av våra företag är beroende av att både importera och exportera. De har globala värdekedjor, och de globala värdekedjorna har stor inverkan på såväl tillväxt som sysselsättning både här och i andra länder.

Vi har ett stort ansvar i att förändra hur dessa värdekedjor och de internationella avtalen ser ut samt att definiera vilken typ av tillväxt vi behöver.

Vänsterpartiet vill ha en rättvis handelspolitik som sätter människor, social rättvisa, djur, klimatet och miljön främst och som fokuserar på samhällsvinster för alla och inte bara på vinster för storföretag. Vänsterpartiet vill ha en rättvis handelspolitik som inte innebär försämringar för medborgarna i de länder som omfattas. Handelspolitiken ska stå för en positiv utveckling i många avseenden.

Det är också viktigt att lyfta fram att när miljö och mänskliga rättigheter sätts ur spel minskar möjligheterna att lösa de globala problemen med till exempel klimat och miljö och för den delen krig. Det är en situation som vi måste motverka.

Många politiska partier menar att vi via handelsavtalen kan påverka länderna på ett positivt sätt, det vill säga att diktaturer kanske ökar det demokratiska utrymmet eller man kanske kan skydda miljön och så vidare.

Vi menar: Ja, om de är formade på rätt sätt. Just nu är de inte så verkningfulla. I dag skapar EU handelsavtal utan deltagande av de grupper som påverkas allra mest av dem, vilkas liv och miljö förändras på grund av handelsavtalen.

Vi måste vara villiga att erkänna att vår handelspolitik bygger på att gynna storföretag och att sätta Sverige och Europa i främsta rummet, och ibland utan att ta in konsekvenserna av det.

Några av handelsavtalen som så att säga är i pipeline är Mercosuravtalet och associeringsavtalet med Chile. Jag skulle vilja lyfta fram lite om avtalens inkonsekvenser och konsekvenser. Sammanfattningsvis kan man säga att Mercosuravtalets implementering kommer att påskynda miljöförstörelsen och klimatkrisen, öka kränkningar av mänskliga rättigheter och öka straffriheten för företag. Småskaliga bönder, urfolk och andra människor som bor på landsbygden både i Mercosurländerna och också här i Europa kommer att vara särskilt drabbade av den exportorienterade och kemikalieintensiva jordbruksmodellen som gynnas i avtalet.

Det är de stora jordbruksmodellerna, monokulturerna, som förstör biodiversiteten och ekosystem, som gynnas. Vi förväntar oss en ökning av importen av bland annat kött, kyckling och soja. En ökad import innebär såklart att produktionen kommer att öka i Mercosurländerna. Ökad produktion innebär ökning av växthusgaser och en större areal som används

till djuren och till monokulturen. De som straffas mest kommer att vara urfolken, småbrukarna och regnskogen. För att öppna upp skogarna kommer det att skövlas och brännas. Förhoppningsvis kommer det nu att förändras när vi har en ny president i Brasilien. Men jag tror att konflikterna kommer att öka. De transnationella jordbruksföretagen är väldigt starka. Det billiga köttet som importeras kommer också att slå ut småbrukarna här i Europa.

Transportutsläppen kommer såklart att öka. I stället för att uppmuntra till närodlat kommer vi att ha allt fler jordbruksprodukter från Latinamerika. Men det är inte bara det. Avtalet tillåter att förbjudna bekämpningsmedel ska få produceras här i Europa för att sedan säljas vidare i Mercosurländerna. De är förbjudna att användas i Europa för sin toxicitet, det vill säga att de är farliga för djur, människor och miljö. Men det verkar vara så att bekämpningsmedlen inte är lika giftiga för människorna och naturen i Mercosurländerna, för där är de helt okej att användas. Där snackar vi om kolonialismens förlängning. Det är okej att förgifta människor och natur i andra delar av världen.

Sanningen är att det under en tioårsperiod dog ungefär 2 000 personer i Brasilien enbart på grund av exponering för bekämpningsmedlen. Jag och Vänsterpartiet anser såklart att dessa bekämpningsmedel helt enkelt borde förbjudas överallt. Samma sak gäller för andra produkter som förbjuds här. De ska helt enkelt inte produceras här för att säljas vidare i andra länder.

Det första som utrikeshandelsministern Forssell lyfte fram om Chile-avtalet var tillgången till litium, det vita guldet. Eftersom litium är viktigt för omställningen råder det en rusch i att bryta i Atacama-regionen i den norra delen av Chile. Vad är det som står på spel? Jo, ömtåliga ekosystem, knappa vattenresurser och urfolkens levnadssätt.

Chile är den näst största tillverkaren av litium, en kritisk komponent i batterierna som driver elfordon, smarta enheter, anläggningar för förnybar energi och annan teknik som hjälper oss att gå bort från fossila bränslen. Det är gott så. Men litium utvinns genom avdunstning av saltlösningar som finns i saltplåtarna i Atacamaöknen. Det är en metod som kräver ganska mycket vatten. Gruvarbetare pumpar saltvatten in i stora dammar. Där sker en förångningsprocess som tar ganska lång tid. Tekniken dränerar såklart de knappa vattenresurserna, torrlägger de få våtmarker som finns och skadar urfolkssamhällen runt om.

Om isbjörnen är en symbol för hotet från de smältande glaciärerna är den rosa flamingon i Atacamaöknen symbolen för förstörelsen av saltplåtarna. Redan har 30 procent av flamingorna försvunnit. Ett rättvist handelsavtal måste säkra att exploateringen av litium står för en positiv utveckling, att miljö värnas och att urfolket respekteras.

Vi behöver handelsavtal som stärker småbrukarna, gynnar den biologiska mångfalden och har tydliga kontrollsystem för miljö och lagkrav för miljö och demokrati. Vi behöver handelsavtal som stärker arbetarnas rättigheter, så att de inte stärker exploateringen av dem. Vi behöver handelsavtal där man stärker länders förvaltning av naturresurser och där man delar med sig av tekniken. Vi behöver handelsavtal som tar hänsyn till hur människor påverkas och demokratin påverkas och i synnerhet hur kvinnor påverkas både ekonomiskt och socialt.

Genom att ha rättvisa handelsavtal, och ställa krav på att företag ska respektera mänskliga rättigheter och miljö genom hela leverantörskedjan, när vi långt.

Här vill jag också lyfta fram binding treaty. För att nå de globala hållbarhetsmålen och kunna hantera globala kriser måste näringslivet vara med fullt ut. Därför är det viktigt att ta ansvar längs hela kedjan, att få företagen att vara drivande i mänskliga rättigheter, från råvara till färdigleverad produkt.

Problemet i dag är att länderna inte är konsekventa eller skyldiga att ålägga företagen ett ansvar för att agera vad gäller mänskliga rättigheter. Ett bindande avtal, som det som föreslås i FN, bör reglera företagets ansvar längs hela den globala försörjningskedjan och underlätta gränsöverskridande uppförande.

Med det hoppas jag att de rådande omständigheterna med inflation, geopolitisk osäkerhet och invasionen av Ukraina inte leder till att vi väljer att inte lyfta fram MR-frågor och miljö och klimat inom handelsområdet.

Jag yrkar bifall till reservation 5 om omarbetade hållbarhetskrav i handelsavtal.

Anf. 91 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Under många år har globalisering och ständigt växande frihandel varit en självklarhet. Vi som växte upp med *Sällskapsresan*, den första filmen, där pengar fördes ut i Wasabrödspaket, vet att fri rörlighet av kapital, tjänster och varor inte alltid har varit en självklarhet.

Jag vet inte om någon här har sett filmen med sina barn – eller 90-talisterna i kammaren kanske har sett den på egen hand. Förutom att filmen är extremt långsam är det svårt att förklara att man bara fick föra ut 10 000 kronor ur landet, även om det med dagens mått mätt är 40 000 kronor. Den typen av handelshinder eller rörlighetshinder är ganska svåra att föreställa sig i dag. Men vi kan, om vi inte ser upp, hamna där igen. Vi måste hela tiden försvara frihandeln.

Herr talman! Frihandeln är inte bara viktig för svensk tillväxt, svensk export och svenska jobb; den är också avgörande viktig för den gröna omställningen, även om många är övertygade om motsatsen. För att nå en värld med nettonollutsläpp av växthusgaser i hela världen måste marknader fortsätta att öppnas och handelshinder tas bort. Bara så kan investeringar och innovationer inom förnybar energi och koldioxidsnåla teknologier stimuleras.

En annan fördel med frihandel är att den kan bidra till att minska utsläpp som uppstår på grund av ineffektiv produktion. Genom att öppna upp för konkurrens på en öppen marknad tvingas företag att vara mer effektiva och produktiva, vilket kan leda till lägre utsläpp.

Frihandel kan också leda till att resurser används mer effektivt genom att varor kan tillverkas i de länder där det är mest kostnadseffektivt. Detta minskar energiförbrukning och utsläpp som uppstår i samband med produktion av både varor och tjänster. Men för att detta ska vara hållbart måste det finnas klimattullar och globala rättvisa spelregler.

Sverige och svenska företag jobbar hårt för att minska sina utsläpp. Det gör att Sverige ligger långt fram och före många andra. Det är bra, för då minskar vi våra egna utsläpp och sänker samtidigt utsläppen runt om i världen när våra produkter och tjänster ersätter dem som framställs med

mycket smutsigare teknik. Tack vare bland annat Sveriges näst intill utsläppsfria elsystem har många av de varor som tillverkas här ett mindre klimatavtryck än dem som tillverkas i andra länder.

EU ska ställa strikta krav på miljöhänsyn och mänskliga rättigheter i sina frihandelsavtal, vilket kan göra stor skillnad hos våra handelspartner och sätta goda standarder som andra anammar för att kunna sälja sina produkter i EU.

Det pågår ett arbete på EU-nivå med hållbarhetskrav i handelsavtal och eventuella sanktionsmöjligheter som kan kopplas till dessa krav. Centerpartiet tycker att hållbarhetskapiteln i EU:s handelsavtal bör vara bindande. Det kan till exempel uppnås genom att man ställer krav på motparten att ratificera internationella konventioner innan handelsavtalet kan träda i kraft. Det bör även enligt de handelsavtal som ingås finnas en möjlighet att bryta avtalet om en motpart inte håller sig till de hållbarhetsåtaganden som man har gjort.

Det bör införas klimattullar till EU så att klimatförstörande länder tvingas betala för sina utsläpp. Regeringen bör därför driva på för en – håll i er nu – koldioxidjusteringsmekanism i EU som är förenlig med WTO-regelverket. En sådan minskar risken för koldioxidläckage, främjar rättvis konkurrens och stärker ambitionerna för utsläppsminskningar såväl i EU som internationellt.

Men världen är större än EU, och det behövs fler handelsavtal. Fler frihandelsavtal är av stor vikt för Sveriges arbetsmarknad och ekonomi. De sätter också de globala standarder som vi vill ha och bidrar till en robustare handel. EU måste därför öppna sig mer mot omvärlden och aktivt arbeta för att upprätta fler globala frihandelsavtal.

Sverige måste jobba för att fler strategiskt viktiga frihandelsavtal ingås och att de värnar både miljö och klimat, hälsa, arbetstagares rättigheter och djurvälstånd. I dessa förhandlingar är det dessutom viktigt att driva på för att generellt avskaffa tullar och handelshinder, inklusive för klimatvänliga varor. Det är därför väldigt viktigt att EU och WTO fortsätter att förhandla och att regeringen aktivt verkar för detta.

Herr talman! Frihandel är otroligt viktigt för Sverige, och den är nödvändig för klimatomställningen. Frihandel är också ett verktyg för klimatomställningen.

Jag yrkar bifall till reservation 11 under punkt 8 om klimattullar och handel med klimatsmarta varor och tjänster.

Anf. 92 ELIN SÖDERBERG (MP):

Herr talman! Jag inleder med att yrka bifall till reservation 25.

Vi är alla ömsesidigt beroende av varandra. Sverige och vår omvärld är ömsesidigt beroende av varandra. Sverige har en stark handel med andra länder, och vi är starka såväl inom tung industri och skogsbruk som inom musikexport och filmindustri. Handel är en del av vår relation med andra länder och påverkar också den globala samhällsutvecklingen.

Vi befinner oss i dag i ett läge där de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 inte ser ut att nås till 2030. Vi ser i stället en negativ utveckling, där fler människor i dag lider av fattigdom och svält. Klimatpolitiska rådet har i dag presenterat sin rapport, som synliggör hur regeringens politik aktivt ökar de svenska utsläppen.

Regeringen har motarbetat LULUCF-förordningen i EU, som syftar till att öka kolinbindningen i skog och mark i Sverige. Detta kan sättas i ljuset av att IPCC i förra veckan lanserade sin senaste rapport, som med all önskvärd tydlighet lyfter behovet av att snabbt minska utsläppen innan 2030. Allt det här hänger ihop.

För att vi ska nå en hållbar samhällsutveckling i Sverige behöver vi också kämpa för en hållbar samhällsutveckling globalt. Vi behöver även säkerställa att vi klarar Parisavtalet. En viktig pusselbit i detta är vår handel med andra länder. Vi behöver säkerställa att vi har en rättvis handel som tar hänsyn till miljön, till klimatomställningen och till social hållbarhet.

För oss i Miljöpartiet är det helt centralt att handeln tryggar en hållbar utveckling och bidrar proaktivt till en sådan, till stärkta mänskliga rättigheter och till klimatomställningen.

Mot bakgrund av detta yrkar jag bifall till reservation 25 och beklagar djupt att regeringens agerande på flera punkter leder oss i motsatt riktning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 23.)

§ 21 Mineralpolitik

Näringsutskottets betänkande 2022/23:NU13
Mineralpolitik
föredrogs.

Anf. 93 ISAK FROM (S):

Herr talman! Vi ska debattera näringsutskottets betänkande 13, *Mineralpolitik*. Det är ett betänkande byggt på motioner från allmänna motions-tiden.

Jag yrkar bifall till vår reservation 3. Vi står självfallet bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till denna.

Människan har brutit mineral under tusentals år – i Sverige i drygt 1 000 år. Järnet, stålet zinken, kopparn, strategiska och kritiska mineral, sten och kalk är helt avgörande för det moderna samhället, för klimatomställningen och för möjligheten att ställa om samhället till ett klimatneutralt sådant.

Det finns stor geologisk potential för dessa mineral och metaller i Sverige. Elektrifieringen i Sverige, vår egen och EU:s självförsörjning med mineral och arbetet med att klara klimatmålen och minska beroendet av andra länder börjar i gruvan.

Vi måste stärka de industriella värdekedjorna i Europa och skapa reella möjligheter för elektrifieringen i hela samhället. Sverige har här en unik position när det gäller både vår egen och Europas försörjning. Järnmalmen är lika viktig nu som för 1 000 år sedan. Till den kan läggas många nya strategiska mineral.

För att detta ska vara möjligt behöver vi ha effektiva tillståndsprocesser. Det behövs samråd mellan dem som ansöker och myndigheterna. Här känner vi att det är viktigt att få gehör och har ett tillkännagivande om att myndigheterna måste jobba mer samverkande, vara mer rådgivande och stötta i större utsträckning.

Detta är något som ingick i myndighetsuppdrag som den tidigare S-ledda regeringen gav till ansvariga myndigheter och till domstolarna. Vi känner att det är en bit på vägen, men vi ser inte att nuvarande regering har tagit nödvändiga steg för att följa upp detta. Det finns mycket kvar att göra. Än så länge har man inte visat vad man vill göra.

Det måste ändå sägas att tillståndsfrågan är den stora frågan. I betänkandet ser vi att majoriteten i näringsutskottet under flera år har gjort tillkännagivanden. Samtidigt tillsatte den dåvarande S-ledda regeringen flera utredningar. Både Miljöprövningsutredningen och Klimaträttsutredningen är remitterade och ligger på regeringens bord, färdiga att göra propositioner av.

Vi fick i näringsutskottet en bra dragning om den Ds om Natura 2000-prövningen som också tillsatts av den S-ledda regeringen. Den finns färdig att göra verkstad av.

Man tillsatte också utredningen om tillgång till strategiska mineral. Den utredningen ligger på regeringens bord och är inte remitterad. Det kan man kanske börja med.

Den stora frågan är alltså: Vad väntar regeringen egentligen på? Vi ser att man såsar. Det finns flera skäl att sätta press på regeringen i dessa frågor. Näringslivet funderar också och har kommit med kloka inspel gällande både Miljöprövningsutredningen och Klimaträttsutredningen. Så sätt fart! Vad väntar man på?

I diskussionerna pratas det mycket om krångliga tillståndsprocesser. Men jag skulle nog mena att nästa stora pilsner – om vi inte redan är där – är motstående intressen, markkonflikter. Det är de som redan nu förlänger tillståndsprövningarna. Och det är klart att det i områden i norra Sverige, exempelvis i min hemkommun som ligger i Bolidenfältet eller uppe i Malmfälten, ibland är svårt att få nya tillstånd. Men i andra delar av landet, där man inte har samma erfarenheter, är det nog hart när omöjligt att få igång en gruva.

Oavsett om det handlar om rennäringen, jordbruket eller färskvattnet, som andra intressenter ser som viktiga, är det klart att de intressena kommer att vilja hävda sin rätt och sin möjlighet att ifrågasätta gruvan. Här menar vi att samhället har ett övergripande ansvar. Precis som den förra regeringen hanterade Cementa, där den kalkbrytning som var helt avgörande för samhället kunde fortgå genom att ett tillfälligt tillstånd beviljades, anser vi att det i vissa strategiska frågor är nödvändigt att regeringen faktiskt kan ta beslutet. Annars riskerar vi att på område efter område när det gäller tillgången till strategiska mineral fastna i extremt långa konflikter mellan motstående intressen, ibland utan slut.

Vi ser att det nu finns saker att göra. Vi kommer att fortsätta att trycka på detta. Vi kommer att ställa frågor till regeringen. Vi förväntar oss att regeringen nu tar sitt ansvar och lägger fram det som faktiskt redan finns. Det finns nu fyra förslag – två är remitterade – som är färdiga att göra propositioner av för att förbättra tillståndshandlingen.

Det är dags nu! Regeringen får faktiskt se till att det är slutsåsat.
(Applåder)

Anf. 94 LOUISE EKLUND (L) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för anförandet! Jag delar bilden som ledamoten för fram – att det behöver hända saker på området. Vi ser att de

innovationskritiska mineral som vi i Sverige har väldigt många av kan göra stor nytta även globalt.

Men som ledamoten lyfter finns det en rad målkonflikter. Jag tycker inte att det var helt klart var ledamoten och socialdemokratin står i detta. Det gäller just vem som har rätten till mark. Jag uppfattade det som att det i de strategiska frågor som ledamoten lyfter bara är att tuta och köra. Jag skulle behöva höra lite vad ledamotens och socialdemokratins uppfattning är när det gäller dessa målkonflikter, som rör bland annat samebyarna. Om jag uppfattar ledamoten rätt är det som sagt bara att tuta och köra och börja utvinna mineralen. Riktigt så enkelt uppfattar jag inte att det är. Kan ledamoten kanske förtydliga vad han menar?

Anf. 95 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Det är en bra fråga. Vi ser nu till exempel när det gäller Fäboliden i Lycksele att Mark- och miljööverdomstolen säger nej till Dragon Minings ansökan om att starta gruva med hänvisning till att den totala påverkan på renskötseln, från trafiken, skogsbruket och vindkraften, är för stor.

Vi ska också vara medvetna om att Trafikverket inte är världens smidigaste myndighet i dessa frågor. Det finns flera exempel, inte minst uppfattning från Malmfälten, där en viltövergång hade kunnat minska konflikterna betydligt och möjliggöra fortsatt rennäring.

Jag tror att bekymren är mindre uppe hos mig. De stora bekymren kanske finns nere hos Louise Eklund, till exempel på Österlen. Vi ser i område efter område där man hittar nya mineral som man vill bryta att det blir stora konflikter.

Vi menar att samhället måste ta ett större ansvar och faktiskt sätta ned foten i vissa frågor: Dessa mineral eller denna kalk eller sten är viktig för Sveriges och Europas självförsörjning, och menar vi allvar med klimatomställningen behöver vi tillåta en viss mängd brytning i Sverige. Då kan vi inte hamna i detta.

Det menar vi att politiken behöver ta ansvar för. Det är vi villiga att göra. Men vad vill egentligen regeringen göra?

Vi ser nu att det finns en mängd olika förslag som är färdiga för att korta tillståndsprövningarna, men än så länge har vi inte sett någon verkstad.

Anf. 96 LOUISE EKLUND (L) replik:

Herr talman! Nu har vi ju inte så många renar nere i Skåne. Men utifrån det jag hör uppfattar jag att socialdemokratin alltid kommer att välja gruvnäringens intressen över sameintressena och intressena hos de renskötande näringarna i Sverige. Är det så jag ska uppfatta ledamoten?

Anf. 97 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Vi har fantastiskt många olika intressen uppe i norra Sverige. Vi har samer. Louise Eklund har bland annat grevar, nunnor och andra som engagerar sig i de här frågorna i Skåne.

Jag tror att vi har större erfarenhet av samer. Det mark- och miljödomstolen pekar på när det gäller Fäbodliden är det sammanlagda intrånget. Om då skogsbruk, vindkraft och vägar redan har påverkat samebyn i den omfattningen att mineralerna, som inte går att flytta på, får ge vika har

minerallagen inte fungerat. Minerallagen säger ju att ett mineral som är brytvärdt ska kunna brytas. Då får man kanske ge intrångsersättning till samebyn eller andra verksamheter. Så har det fungerat tidigare. Nu har vi hamnat i ett läge som inte är optimalt för klimatomställningen.

Louise Eklund, vi har jobb att göra både i norra Sverige och i Skåne.

Prot. 2022/23:83

29 mars

Mineralpolitik

Anf. 98 ERIC PALMQVIST (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi näringsutskottets betänkande 13, *Mineralpolitik*. För egen del brukar jag dagarna före en sådan här debatt bolla lite tankar fram och tillbaka i huvudet kring vad jag ska fokusera på och lyfta i mitt anförande. Men innan jag kommer till det konstaterar jag att Sverigedemokraterna har tio reservationer i betänkandet, om jag har räknat rätt. Jag står naturligtvis bakom samtliga, men jag nöjer mig här med att yrka bifall till reservation 6 för att spara tid vid voteringen. Jag vill också framhålla att vi har ett särskilt yttrande under punkt 4, som handlar om utvinning av olja, kol och naturgas samt brytning i alunskiffer.

Med det sagt, herr talman, tänker jag att vi nu i flera avseenden går åt rätt håll. Vad menar jag då med det? Jag drar mig till minnes debatter här i kammaren för några år sedan när jag och utskottskollegor ur de andra Tidöpartierna envetet tjatade om att något måste göras åt de tillståndsproucesser som lagt sig som en våt filt över näringen. Sedan fick vi efter en turbulent höst 2021 en ny näringsminister som sa sig älska gruvor, och nu har vi en hel regering som älskar gruvor.

Flera viktiga saker är på gång, både sådant som börjat utredas under den förra regeringens sista tid vid makten och sådant som vi Tidöpartier är överens om. Andra saker önskar jag var på gång eller att regeringen ansåg lika högt prioriterade som vi, därav alla reservationer som inte i sak går i diametralt annan riktning än regeringens politik utan snarare är lite skarpere eller tydligare på vissa punkter.

En del av dem tycker jag är särskilt värda att belysa, exempelvis behovet av en ny eller reviderad svensk mineralstrategi. Den gamla börjar bli till åren, har fel fokus och är skriven i en annan tidsanda då helt andra geopolitiska förutsättningar rådde. Så är det nämligen, herr talman: Detta är en fråga som inte bara bör beaktas ur ett näringspolitiskt perspektiv utan också med tanke på dess geopolitiska dimension.

Vi behöver råvaror. Industrin behöver dem för att skapa arbetstillfällen och produkter som både vi svenskar och människor i andra delar av världen köper eller drar nytta av. Tittar jag ut här i salen ser jag ledamöter som sitter med datorer och telefoner som innehåller en lång rad metaller och mineral som vi knappt reflekterar över. Någon kanske har en konstgjord höft eller knäled. De flesta har en bil. Flertalet har åkt hit i dag med buss eller tunnelbana. Jag själv flyger mellan Stockholm och min hemkommun Gällivare. Än så länge behövs metaller och mineral för allt detta.

Det finns de som menar att exempelvis vindkraftverk hellre kan byggas av trä än av stål, men jag tillåter mig själv att tro att det dröjer innan jag själv flyger hem i ett pappersflygplan och innan vi ersätter läkarnas skalpeller med träknivar. Metaller och mineraler behövs och är faktiskt det som särskiljer oss från våra förfäder stenåldersmänniskorna, som ännu inte hade lärt sig att hantera och dra nytta av just metaller.

I dag använder vi metaller till allt möjligt – och omöjligt. Även om vi exporterar en del är vi också beroende av import av ännu mer, dels för att vår industriproduktion i flera avseenden behöver mer råvara än vi själva producerar, dels för att vissa metaller och mineral antingen inte finns här eller av olika anledningar inte bryts här trots kända fyndigheter.

Ett exempel på detta är grundämnet uran. Det är ett ämne som vi behöver för att utnyttja som bränsle i våra kärnkraftverk, ett energilag som vi dessutom beslutat oss för att ha mer av i framtiden. Men brytningen av uran förbjöds 2018 av den dåvarande S-MP-regeringen, ett beslut fattat helt på ideologiska grunder eftersom någon uranbrytning inte hade förekommit i Sverige på decennier, men uranet eftersöktes av prospekteringsföretagen då det fungerar som ledmetall i jakten på de sällsynta jordartsmetaller som uranmotståndarna ofta hävdar ska vara en del i den gröna omställning de strävar efter.

Jag är helt övertygad om att detta var ett dumt, irrationellt och faktiskt helt onödigt beslut. Oavsett om man, som jag, tror på kärnkraften och vill satsa på den om man eller ogillar kärnkraft men ändå vill se en välfungerande prospektering av insatsvaror som kan ge förutsättningar för en högre grad av elektrifiering bör man vara för upphävandet av det förbud som infördes 2018. Att regeringen, som nu består av enkom partier som motsatte sig den här lagstiftningen, ännu inte agerat för att förkasta uranförbudet är för mig en gåta. I år har vi därför en reservation på området, men förhoppningen är såklart att vi, tillsammans med regeringspartierna, ska duka av den här frågan från det politiska buffébordet under mandatperioden.

För mig handlar gruv- och mineralpolitik mycket om huruvida vi ska vara en modern industrination eller inte – om vi vill upprätthålla och skapa nya värdekedjor som genererar arbete och välfärd eller om vi ska vara beroende av import av råvara från länder med många gånger en tvivelaktig syn på såväl demokrati som mänskligt värde. För mig är svaret självklart: Svenska gruvor och vår förmåga att bryta och utvinna råvarorna och förädla dem till varor i världsklass är något vi ska vara stolta över.

Herr talman! Vi befinner oss i ett nytt geopolitiskt läge. Inte särskilt långt härifrån pågår ett krig. Det är första gången sedan Hitlers framfart som vi har ett krig så nära inpå oss. Putins folkrättsvidriga krig mot Ukraina har kanske fått en del att vakna och inse att vi inte bör vara beroende av import av råvaror vi behöver för vår energiförsörjning eller tillverkningsindustri. Samma fråga bör vi ställa oss när det gäller Kina. Kina är ett land från vilket vi importerar nästan alla de metaller vi behöver för till exempel vår batteriproduktion. Kina är också ett land som inte är förmöget att fördöma Putins agerande i Ukraina. Hur rättfärdigar vi att vi har tillgång till kobolt i Sverige utan att bryta den samtidigt som vi importerar kobolt från Kina?

Vi förbjöd nyligen, i slutet av förra mandatperioden, utvinning av naturgas, kol och olja och brytning i alunskiffer. Nu ska jag uppriktigt säga att jag verkligen inte är en stark anhängare av något av detta, men vi gjorde det i en sällsynt orolig tid och trots att någon sådan brytning inte var aktuell i Sverige. Jag menar att det är symbolpolitik som tillåts gå före nationell säkerhetspolitik. Min och Sverigedemokraternas uppfattning är att det är dumt att förbjuda saker som inte utgör ett problem om besluten man fattar dessutom riskerar att försämra landets motståndskraft i svåra situationer.

Med anledning av detta finns det ett särskilt yttrande från Sverigedemokraterna i dagens betänkande.

Vi har efterlyst en genomlysning av de regler som styr branschen för att säkerställa att de är funktionella och gagnar oss även i krissituationer. Ni som var med under förra mandatperioden minns säkert hur riksdagen snabbt tvingades agera och ändra lagar för att prospekteringsbranschen inte skulle gå omkull på grund av att de regler som styrde verksamheten inte var utformade på ett sätt som var anpassat för stängda gränser – det fick vi ju på grund av pandemin, som ni känner till.

Herr talman! Mycket bra och spännande är på gång inom näringen. Gruvbranschen är en fantastisk bransch med framtidstro. Sverige innehar i flera avseenden ledartröjan. Och jag tycker på det stora hela att vi går i rätt riktning, nu även politiskt. På tillståndssidan händer en del. Exempelvis verkar vi vara på väg mot en ordning där en Natura 2000-prövning inte längre ska vara en förutsättning för bearbetningskoncession utan ske parallellt med miljötillståndprocessen, och det är jättebra. Vi ser att intresset för branschen har vuxit. Förhoppningsvis kommer acceptansen också att öka i takt med att gruvnäringen står för en del av framtidslösningarna och tar ett större ansvar för vår gemensamma miljö.

Herr talman! Jag talade tidigare i mitt anförande om att duka av frågor från det politiska buffébordet. En sådan fråga handlar om att ge de myndigheter som hanterar tillståndprocesser kopplade till näringen ett tydligt främjandeuppdrag, något som vi av allt att döma också kommer att tillkännage här i riksdagen när det voteras om detta betänkande.

Min förhoppning är att vi, när vi närmar oss mandatperiodens slut, kan blicka ut över ett bord där vi har dukat av även desserten för att vi från politiskt håll med beslutsamhet och framtidstro har gjort vad vi kunnat för att skapa de bästa av förutsättningar för en konkurrensutsatt bransch som betyder mycket för Sverige som industrination och för det välstånd som industrin ger upphov till och som gagnar oss alla.

(Applåder)

I detta anförande instämde Anna-Lena Blomkvist, Josef Fransson och Daniel Lönn (alla SD).

Anf. 99 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Tack, Eric Palmqvist, för anförandet! Det som jag talade om i mitt anförande var motstående intressen. Jag har nog aldrig mött någon kommunpolitiker som sagt: En urangruva ska vi ha.

Hur tänker sig Sverigedemokraterna att man ska övertyga kommunerna om att ha en gruva? Eller är det helt enkelt så att ett kommunalt veto när det gäller en urangruva inte är på Sverigedemokraternas bord? Hur tänker Sverigedemokraterna hantera frågan om kommunernas inflytande när det kommer till uranbrytning?

Anf. 100 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Herr talman! Vi har till skillnad från den tidigare regeringen inte velat upphäva det kommunala vetot – som den förra regeringen ville med vindkraften. Vi värnar om det kommunala vetot. Och det är givetvis inte alldeles enkelt att få kommuner att vilja bryta uran.

Fram tills att vi införde förbudet hade vi en ordning i Sverige med miljöbalken, minerallagen, kärntekniklagen och det kommunala vetot, som reglerade huruvida man kunde öppna urangruvor eller inte. Därför menar vi att förbudet mot uranbrytning var helt överflödigt och inte hade behövt införas. Vi hade ju inte brytning under en period på 40–60 år, så att säga.

Vi är inte på något sätt ute efter att upphäva något kommunalt veto. Jag vill inskräpa det och hoppas att ledamoten känner sig trygg med det svaret.

Anf. 101 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Vi har sagt så här: Om det nu är så att regeringen har funnit att prospektörer och utvinnare inte kan utvinna strategiska mineral på grund av uranförbudet får man lägga fram en proposition, och då ska vi ta ställning till detta.

Utgångspunkten var att alla kommunalpolitiker som hade någon form av känd uranfyndighet inom sin kommun sa blankt nej till all gruvverksamhet, och det skadar gruvnäringen som helhet.

Utgångspunkten är precis den som Eric Palmqvist beskriver. Vi hade uranbrytning i Falköping på 1960-talet och 1970-talet. Totalt bröts det väl ungefär 250 ton. Sveriges behov är ungefär 1 500 ton per år – anrikat. Det anrikade uranet har vi köpt från i huvudsak Storbritannien, Holland och Frankrike, som i sin tur har köpt uranet från i huvudsak Australien och Kanada.

Jag tror nog att varje land ska göra det som det är bäst på. Inom detta område ansåg vi att rädslan för uranbrytning skadade gruvnäringen mer. Det är precis som Eric Palmqvist säger: Vi har inte brutit något uran på många, många år. Vi har importerat det, för det är andra demokratiska länder i västvärlden, till exempel Australien, som har varit bättre än vad Sverige har varit på detta område. Vi tycker fortfarande att de länder som är bäst på detta, och som är demokratiska, ska syssla med denna verksamhet. Vi vill säkerställa att kommunerna ska känna trygghet. Startas det en gruva ska det vara miljösäkert och klimatmässigt och långsiktigt hållbart.

Anf. 102 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Herr talman! Ja, jag instämmer i att det ska brytas i demokratiska länder. Där är vi helt överens. Det finns rädsla mot gruvbrytning i allmänhet och mot uranbrytning i synnerhet. Många gånger är det en obefogad rädsla, och den bygger på väldigt mycket negativt kampanjande från den gröna rörelsen och så vidare.

Jag tänkte ta fasta på en annan sak som ledamoten Isak From tog upp i sitt anförande. Man klappar sig lite för bröstet för att man löst situationen med kalkbrytningen. Vi stod ju inför ett dilemma när det gällde kalkbrytningen på Gotland. Man tvingades ned i brygga, så att säga, och var tvungen att skapa en lagstiftning för att lösa den biten.

Låt oss säga att jag spikar igen mitt eget garage när det är 30 grader kallt hemma i Gällivare och då inte får in bilen och att jag sedan bryter bort planken på garagedörren och lyckas få in bilen. Jag vet inte om jag då skulle slå mig för bröstet för att jag löste situationen. Jag kanske i stället skulle tänka att det var håll i huvudet att spika igen garaget från början. Lite så är det med den situation som blev på Gotland. Den var ju en konsekvens av den förra regeringens agerande. Hur tänker ledamoten kring det?

Anf. 103 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag tänkte också uppehålla mig vid Eric Palmqvists uttalande om att ta bort förbudet mot uranbrytning i Sverige. Jag kan inte tolka detta som något annat än att Sverigedemokraterna önskar öppna för uranbrytning på svenskt territorium, vilket jag ser ytterst allvarligt på.

Jag reagerar också på att Eric Palmqvist säger att motståndet mot uranbrytning i Sverige skulle bero på ett kampanjande utan grund. Men det är så att gruvverksamhet och i synnerhet uranbrytning har stora miljömässigt negativa effekter och negativa effekter på människors hälsa. Vi har därför under lång tid utvecklat gruvpolitiken i Sverige för att säkerställa trygghet för hälsan hos arbetare, lokalbefolkning och lokalmiljö.

Globalt finns det hur många exempel som helst på när en ansvarslös hantering av denna typ av ämnen drabbar lokalbefolkning och till exempel boskap inte ens kan äta längre. Det är groteska berättelser om hälsopåverkan.

På Eric Palmqvist låter det som att detta är helt ofarligt. Kan du redogöra för vad som ligger till grund för det och vilka hälso- och miljöaspekter du ser när det gäller uranbrytning, också kopplat till alunskiffer som det ofta samsas med när det gäller urantillgångar i Sverige?

Anf. 104 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Elin Söderberg för frågan.

Jag är absolut för att man kan öppna urangruvor om det kan göras på ett miljömässigt betryggande sätt. Det gäller all industri och annan näring. Jag tycker att ett förbud i sak är fördummande men att det är högst legitimt att ha högt ställda miljökrav. Om man kan uppfylla dem och dessutom ha ett business case, alltså göra det både miljömässigt gångbart och lönsamt, ser jag inget problem.

Vi har miljöbalken, minerallagen, kärntekniklagen och det kommunala vetot som ska reglera detta. Jag tycker inte att ett förbud som lägger sig som en våt filt ovanpå det är nödvändigt. Jag tycker att branschen tillsammans med expertmyndigheterna ska kunna avgöra om det är lämpligt eller inte.

Det är inte bara gruvbrytning som kan vara förenat med miljöproblem, så som ledamoten anförde. Globalt sett har kemisk industri och annan tung industri haft stora miljöutmaningar och katastrofer, till exempel i Bhopal.

Jag tycker att vi ska vara stolta över vår tradition med en industri i framkant och att vi ska ha en tilltro till att vi kan göra detta på ett sätt som både gagnar oss som nation och undanröjer de miljörisker som eventuellt är kopplade till detta.

Anf. 105 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Herr talman! Sverige har av goda skäl under decennier inte haft någon uranbrytning. Jag undrar varför Sverigedemokraterna vill utsätta den svenska befolkningen, det svenska lokalsamhället och den svenska miljön för de risker och konsekvenser som ett öppnande för uranbrytning skulle innebära. Vi har som sagt i decennier lyckats hålla oss borta från detta.

För oss i Miljöpartiet är det helt centralt att den gröna omställningen blir just grön och miljömässigt och socialt hållbar. För oss är det därför självklart att det inte ska börja brytas uran i Sverige.

Anf. 106 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Herr talman! Vi har haft dessa lagstiftningar på plats och inte haft någon uranbrytning på runt 40–50 år i Sverige, dels på grund av dålig lönsamhet, dels för att det har funnits ett kompakt motstånd mot det. Man införde alltså en lag som inte fyllde något som helst syfte. Det enda lagen har åstadkommit är att försvåra för de prospekteringsföretag som använt uran som en ledmetall för att finna de metaller och mineral som miljörörelsen faktiskt är övertygad om är viktiga för den gröna omställningen.

Om vi skulle avskaffa denna lag och göra det lagligt för företag att prospektera efter uran och bryta den för dess fissila egenskaper skulle vi ju inte få något slags uranbonanza i Sverige. Det skulle antagligen vara lika lite intresse för det efter som före, men vi anser att möjligheten ska finnas.

Om vi är en kärnkraftsnation och tror på detta energislag ska vi också kunna bryta vårt eget bränsle.

Vi vet inte heller ur beredskapssynpunkt och liknande hur det ser ut i Sverige i framtiden. Vi kan av andra skäl behöva komma till skott och bryta uran. Då ska det inte stå ett förbud i vägen, utan det ska stå i vägen är huruvida vi kan göra det på ett godtagbart sätt ur miljöhänsyn eller inte och om näringen kan göra det med vinst eller inte.

(forts. § 24)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.54 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 22 Beslut om ärende som slutdebatterats den 23 mars

SoU19 Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel

Punkt 4 (Systembolagets detaljhandelsmonopol m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (S, V, MP)

Votering:

174 för utskottet

129 för res. 4

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 65 SD, 59 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 4: 93 S, 21 V, 15 MP

Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 8 (Gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker)

1. utskottet
2. res. 8 (C)

Votering:

218 för utskottet

21 för res. 8

64 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 1 SD, 59 M, 21 V, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 8: 21 C

Avstod: 64 SD

Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Runar Filper (SD) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 11 (Skademinimering inom beroendevården och förebyggande arbete)

1. utskottet
2. res. 10 (V, C)
3. res. 11 (MP)

Förberedande votering:

41 för res. 10

16 för res. 11

246 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Huvudvotering:

246 för utskottet

42 för res. 10

15 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 65 SD, 59 M, 15 KD, 14 L

För res. 10: 21 V, 21 C

Avstod: 15 MP

Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 17 (Frågor om spelberoende)

1. utskottet
2. res. 17 (SD)

Votering:

223 för utskottet

65 för res. 17

15 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L
För res. 17: 65 SD
Avstod: 15 MP
Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 23 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

CU16 Möjligheten till tidsbegränsade bygglov för bostäder förlängs
Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU27 Senarelagd anslutning till nationell läkemedelslista
Kammaren biföll utskottets förslag.

TU8 Mottagningsanordningar i hamn för avfall från fartyg
Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU8 Bättre möjligheter för Skatteverket att göra dataanalyser och urval i folkbokföringsverksamheten

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet
2. res. 1 (V)
Votering:
282 för utskottet
21 för res. 1
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 65 SD, 59 M, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L
För res. 1: 21 V
Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 3 (Folkräkning m.m.)

1. utskottet
2. res. 3 (S)
Votering:
145 för utskottet
93 för res. 3
63 avstod
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L
För res. 3: 93 S
Avstod: 63 SD
Frånvarande: 14 S, 10 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 4 (Folkbokföring av barn på två adresser m.m.)

1. utskottet
2. res. 5 (C)

Votering:

281 för utskottet

21 för res. 5

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 V, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 5: 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 5 (Skydd för folkbokföringsuppgifter m.m.)

1. utskottet
2. res. 8 (C)

Votering:

124 för utskottet

21 för res. 8

156 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 59 M, 20 V, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 8: 21 C

Avstod: 92 S, 64 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 4 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 6 (Samordningsnummer m.m.)

1. utskottet
2. res. 9 (SD)

Votering:

238 för utskottet

63 för res. 9

1 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 9: 63 SD

Avstod: 1 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU23 Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU18 Riksdagens arbetsformer m.m.

Punkt 1 (Ändring i riksdagsordningen)

Under denna punkt hade endast yrkats bifall till utskottets förslag till beslut. Förslaget avsåg ändringar i en huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Utskottet hade föreslagit att ändringarna skulle beslutas enligt 8 kap. 17 § första stycket andra meningen regeringsformen. Enligt denna bestämmelse kunde riksdagen anta bestämmelser i riksdagsordningen genom endast ett beslut *om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter* röstade för beslutet. Beslutet skulle enligt riksdagsordningen fattas genom omröstning.

Votering:

302 för bifall

47 frånvarande

Förste vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja. Kammaren hade således bifallit utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 7 (Riksdagsledamöternas ekonomiska villkor)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

Votering:

281 för utskottet

21 för res. 1

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 1: 21 V

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 10 (Utredning om oppositionens ställning)

1. utskottet

2. res. 3 (C)

Votering:

281 för utskottet

21 för res. 3

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 V, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 3: 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU19 Allmänna helgdagar m.m.*Punkt 3* (Regler om flaggning)

1. utskottet

2. res. 2 (SD)

Votering:

238 för utskottet

64 för res. 2

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 2: 64 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU25 Offentlighet, sekretess och integritet*Punkt 1* (Informationsutbyte mellan myndigheter)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (C)

Förberedande votering:

94 för res. 1

21 för res. 2

186 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Annika Hirvonen (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:

188 för utskottet

93 för res. 1

21 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 21 V, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 1: 93 S

Avstod: 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 7 (Artificiell intelligens och integritet)

1. utskottet

2. res. 5 (MP)

Votering:

287 för utskottet

15 för res. 5

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2022/23:83
29 mars

Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L
För res. 5: 15 MP
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU27 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor

Punkt 1 (Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

173 för utskottet

21 för res. 2

108 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 21 V, 15 KD, 14 L

För res. 2: 21 C

Avstod: 93 S, 15 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 7 (Begränsa sökbarheten när det gäller vissa personuppgifter)

1. utskottet

2. res. 8 (S, V, MP)

Votering:

173 för utskottet

129 för res. 8

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 8: 93 S, 21 V, 15 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU29 Kommunala och regionala frågor

Punkt 5 (Byte av partitillhörighet)

1. utskottet

2. res. 3 (SD)

Votering:

238 för utskottet

64 för res. 3

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L
För res. 3: 64 SD
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Prot. 2022/23:83
29 mars

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU25 Statlig förvaltning och statistikfrågor

Punkt 4 (Staten som arbetsgivare)

1. utskottet
2. res. 3 (V)

Votering:

261 för utskottet

21 för res. 3

20 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 1 C, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 3: 21 V

Avstod: 20 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Elisabeth Thand Ringqvist (C) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Konjunkturinstitutets uppdrag om svenska företags prissättning)

1. utskottet
2. res. 5 (S)

Votering:

209 för utskottet

93 för res. 5

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 5: 93 S

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU34 Offentlig upphandling

Punkt 3 (Små och medelstora företag)

1. utskottet
2. res. 4 (SD)

Votering:

217 för utskottet

64 för res. 4

21 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2022/23:83
29 mars

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 59 M, 21 V, 15 KD, 15 MP, 14 L
För res. 4: 64 SD
Avstod: 21 C
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 5 (Miljökrav)

1. utskottet
2. res. 8 (MP)
Votering:
266 för utskottet
15 för res. 8
21 avstod
47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 V, 15 KD, 14 L
För res. 8: 15 MP
Avstod: 21 C
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 6 (Antal underleverantörer och skäligen villkor)

1. utskottet
2. res. 9 (V)
Votering:
281 för utskottet
21 för res. 9
47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L
För res. 9: 21 V
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 7 (Allmännyttan och LOU)

1. utskottet
2. res. 10 (S)
Votering:
188 för utskottet
93 för res. 10
21 avstod
47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 64 SD, 59 M, 21 C, 15 KD, 15 MP, 14 L
För res. 10: 93 S
Avstod: 21 V
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

NU12 Handelspolitik

Punkt 1 (Övergripande om internationell handel)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

Votering:

144 för utskottet

93 för res. 1

64 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 59 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 13 L

För res. 1: 93 S

Avstod: 64 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 3 L

Carl B Hamilton (L) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 4 (Omarbetade hållbarhetskrav i handelsavtal)

1. utskottet

2. res. 5 (V, MP)

Votering:

266 för utskottet

36 för res. 5

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 5: 21 V, 15 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 8 (Klimattullar och handel med klimatsmarta varor och tjänster)

1. utskottet

2. res. 11 (C)

Votering:

281 för utskottet

21 för res. 11

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 V, 15 KD, 15 MP, 14 L

För res. 11: 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 11 (Frågor om den fria rörligheten för vissa varor)

1. utskottet

2. res. 14 (SD)

Votering:

237 för utskottet

64 för res. 14

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 59 M, 21 V, 21 C, 14 KD, 15 MP, 14 L

För res. 14: 64 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 5 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 18 (Hållbart företagande)

1. utskottet

2. res. 25 (V, MP)

Votering:

182 för utskottet

36 för res. 25

84 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 1 SD, 59 M, 15 KD, 14 L

För res. 25: 21 V, 15 MP

Avstod: 63 SD, 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Mineralpolitik

§ 24 (forts. från § 21) **Mineralpolitik** (forts. NU13)

Anf. 107 ANNA AF SILLÉN (M):

Herr talman! Den svenska gruv- och mineralnäringen var med och byggde Sverige rikt och är nu helt avgörande för att vi ska klara att minska våra utsläpp och ställa om vårt samhälle. Den är också av stor vikt för vår industris fortsatta utveckling och konkurrenskraft. Men den har under många år bromsats av onödiga stoppklossar.

Från att ha varit på världens tio-i-topp-lista har Sverige rasat till plats 36. Utvecklingen har skett gradvis, och trenden har varit tydlig i många år. År 2016 låg Sverige på plats 8, 2018 på plats 21 och nu på plats 36 när attraktiva gruvnationer rankas. Det, herr talman, är ett politiskt slöseri med fantastiska förutsättningar.

Framför allt handlar detta om orimligt långa och oförutsägbara tillståndsprocesser som leder till att investeringar uteblir, arbetstillfällena och ekonomisk tillväxt går förlorade och klimatnyttan inte fullt ut realiseras. Ska den svenska gruvnäringens potential tas till vara måste vi bryta ned det berg av byråkrati som står i vägen. Det, herr talman, avser den här regeringen att göra.

Sveriges gruv- och mineralnärings har stor betydelse för att förse såväl Sverige som andra länder med olika metaller och mineral. Och på många håll i landet, så även i mitt hemlän Sörmland, ser vi betydelsen som näringen har för en framgångsrik och jobbskapande industri.

EU-kommissionen har pekat ut Sverige som ett land med mycket goda förutsättningar att möta den ökande efterfrågan av kritiska råmaterial för att säkra EU:s självförsörjningsgrad. Över hälften av råmaterialen på EU:s kritiska lista finns det potential att bryta här i Sverige. Frågan om försörjningsberedskap har ökat i aktualitet också på senare år när Kina dominerar marknaden för de råmaterial som behövs för klimatomställningen.

Omställningen till fossilfritt ökar också efterfrågan på en rad olika mineral. Enligt en rapport från Internationella energirådet kräver en elbil i regel drygt sex gånger mer mineral än en fossildriven bil och ett vindkraftverk nio gånger mer än en fossil gasanläggning. Internationella energirådet menar att det totalt sett kommer att krävas mellan fyra och sex gånger så mycket metaller och mineral för att nå klimatmålen i Parisavtalet.

Det är tydligt, herr talman, att gruvbrytning är en förutsättning för att klara klimatomställningen. För svensk del är detta en stor möjlighet att ta ännu större plats på både den europeiska och den globala marknaden för metaller och mineral. Som gruvnation har vi flera fördelar gentemot många andra, såsom en lång tradition och erfarenhet av gruvbrytning, framstående forskning och hög kompetens inom företagen.

Därtill har svensk gruvnäring kommit långt med innovativa tekniska och utsläppsnåla lösningar och är redan i dag världsledande när det kommer till att klimatanpassa sin verksamhet. Vår gruvnäring uppfyller också höga säkerhetskrav och krav på goda arbetsvillkor.

Trots alla fördelar har Sverige haft svårt att nå sin fulla potential. En stor anledning till detta är den förda politiken från den förra regeringen, framför allt oförmågan att ta tag i tillståndsprocesserna. Det behövs ett omtag i svensk gruv- och mineralpolitik, och detta omtag gör nu den moderatledda regeringen tillsammans med samarbetspartierna.

Tillståndsprocesserna ska bli enklare och mer rättssäkra, och en ny strategi måste på plats som tar i beaktande inte bara hur vi säkrar konkurrenskraften för gruv- och mineralnäringen utan också hur dess potential kan nyttjas bättre i klimatomställningen.

Till sist måste såklart långsiktiga förutsättningar ges när det kommer till bland annat elförsörjning. Så, herr talman, stärker vi förutsättningarna inte bara för den gröna omställningen utan för svensk industri och svensk konkurrenskraft.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag, med undantag av tillkännagivandet enligt reservationen om myndigheters roll vid tillståndsprocesser. Ett sådant tillkännagivande gjordes redan till den förra regeringen och finns alltså redan. Detta drev Moderaterna fram under den förra mandatperioden, och nu genomför vi arbetet i regeringsställning.

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: För tydlighets skull: Innebär detta att Anna af Sillén yrkar bifall till reservation 5?)

Jag yrkar bifall till utskottets förslag med undantag för punkt 5.

Anf. 108 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Tack, Anna af Sillén, för anförandet!

Jag tolkar det som att man inte vill yrka bifall till sin reservation därför att man inte vill skylta med att man förlorar.

Regeringen har ganska mycket att visa. Vad är det egentligen man vill? Den tidigare S-ledda regeringen levererade fyra utredningar som har välkomnats av gruv- och mineralbranschen, men än så länge ser vi ingen verkstad. Man har bara sagt att tillståndprocesserna ska kortas. Hur ska detta gå till? Vad är tidsplanen? När ska de kortas? Och hur har Moderaterna och Anna af Sillén tänkt korta tillståndprocesserna så att till exempel gruvan i Norra Kärr kan öppna?

Är det bara ord? Var är verkstaden?

Anf. 109 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Tack för frågan, ledamoten Isak From!

Ledamoten nämnde i sitt anförande tidigare att det nu får vara slutsåsat. Det är det. Framför allt är det slutsåsat. Efter åtta år i regeringsställning var det naturligtvis oerhört välkommet att den dåvarande socialdemokratiska regeringen landade i vad man ville göra med tillståndprocesserna. Precis som ledamoten konstaterade finns det ett antal utredningar som nu har landat hos den nuvarande regeringen.

Åtta år, som sagt, och vi är nu fem minuter in i matchen. Jag är övertygad om att regeringen kommer att titta också på utredningarna i det arbete som nu alltså redan pågår med att korta tillståndprocesserna för svenskt näringsliv.

Anf. 110 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Jag hörde ingenting om någon tidsplan. Näringslivet har ifrågasatt varför man inte tar de delar i Miljöprövningsutredningen och Klimaträttsutredningen som redan är klara och som näringslivet har efterfrågat och gör verkstad av dem här och nu.

Utredningen om försörjningen av strategiska innovationskritiska mineral skulle kunna skickas ut på remiss så att vi får remissinstansernas synpunkter om hur man ska minska markkonflikterna ute i landet och hur man ska få acceptans för gruvöppningar i södra Sverige, där jordbruket, vattnet och andra intressen konkurrerar med behovet av att bryta strategiska mineral.

Hur ska detta gå till? Man kan börja med att leverera det som är klart.

Anf. 111 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Det tål att upprepas att vi varmt välkomnar den hast med vilken Socialdemokraterna nu vill se arbetet göras. Jag tror säkert att ledamoten Isak From inser behovet för en nytilträdd regering att sätta sig in i det material som redan finns.

Jag kan ge mycket lugnande besked om att detta är prioriterade frågor för regeringen. Tillståndprocesserna ska ses över. Det har varit ett tydligt vallöfte, och det pågår nu ett intensivt arbete inom Näringsdepartementet och Regeringskansliet.

Jag är som sagt övertygad om att man också kommer att titta på de delar som är framtagna av den förra regeringen. I den mån det är kloka och genomförbara förslag är jag säker på att regeringen kommer att ta med dem i sitt arbete.

Återigen: Arbetet pågår redan, och det kommer att fortsätta att pågå.

Anf. 112 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Herr talman! Ledamoten lyfte upp att Sverige har otroligt långa köer när det gäller tillståndsprocesser och att Sverige har rasat i rankningen av gruvnationer. Jag tänker att saker och ting hör ihop. När det gäller det som ledamoten lyfte upp har det samtidigt varit neddragningar bland statliga myndigheter men också ökade effektiviseringskrav.

Jag undrar hur detta kommer att gå ihop med tillståndsprocesserna. Man kan inte å ena sidan säga att man vill skynda på processer och å andra sidan samtidigt dra undan budgeten för att detta ska realiseras.

Anf. 113 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Jag tackar så mycket för frågan.

Jag och Moderaterna är helt övertygade om att en effektivisering av staten är en mycket klok väg framåt när det gäller myndighetsutövningen och att det absolut inte står i motsatsställning till att göra saker bättre, tvärtom. Att skynda på tillståndsprocesserna handlar om att svenska myndigheter och svensk lagstiftning måste göras bättre. Det handlar om både lagstiftning och utförande från Myndighetsverket.

Att vi hela tiden verkar för att effektivisera det statliga myndighetsutövandet tror jag är av allra största vikt, för att inte säga nödvändigt, för att uppnå en bättre och snabbare service i dessa frågor.

Anf. 114 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Herr talman! Man vill självfallet inte ha onödiga komponenter i tillståndsprocesser som gör det svårare att komma fram till det som man bör komma fram till.

Om myndigheter verkligen ska ha möjlighet att titta på hur tillståndsprocesserna kan förbättras måste man ju ha ett utrymme för detta.

Börjar man dra ned på personal, lokaler och så vidare för att möta dessa besparingskrav och effektiviseringskrav kommer man inte att mäta med att verkligen titta igenom dessa tillståndsprocesser.

Jag känner att det är så märkligt eftersom det är en så stor oro just nu, även inom näringslivet. Jag tror inte att jag tidigare har mött så många olika branschorganisationer som har pekat på en oro inför framtiden för att de inte riktigt vet när detta kommer att vända. Det gäller inte bara tillståndsprocesserna och myndigheternas möjligheter, utan det gäller också till exempel kompetensförsörjningen och arbetskraftsinvandringen som är jätteviktiga när det kommer till mineralpolitiken. Vi har enormt stora behov av professionella människor från andra länder som kan komma hit.

Anf. 115 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Jag uppfattade ingen konkret fråga i anförandet. Men låt mig bara konstatera att det stämmer att det finns en stor oro inom näringslivet. Jag träffar många företagare. Och precis som ledamoten säger finns

det stora utmaningar just nu kring kompetensförsörjningen och kring olika saker som orsakas av osäkerhet i omvärlden och naturligtvis en osäkerhet kopplad till inflationen. Därför är naturligtvis det arbete som regeringen nu gör för att bromsa inflationen av största vikt.

Men jag har aldrig hört en företagare uttrycka oro för att det ska ske förändringar i de tillståndsprocesser som vi har nu. Tvärtom är detta någonting som näringslivet vill se. Man vill se att detta ändras snarast möjligt, så att vi får mer rättssäkra, mer förutsägbara och framför allt snabbare tillståndsprocesser. Det kommer denna regering att arbeta för.

Anf. 116 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag reagerade också när Moderaternas Anna af Sillén nämnde tillståndsprocesserna och började anklaga den tidigare regeringen för att inte ha jobbat med dessa frågor.

När Miljöpartiet och Socialdemokraterna satt i regering tillsammans tillsatte vi dels Klimatråtsutredningen, dels Miljöprövningsutredningen som syftar just till att få snabbare och smidigare tillståndsprocesser. Deras utredningar ligger nu på regeringens bord, och vi väntar bara på att de ska omvandlas till propositioner. Jag instämmer därför i det som tidigare har sagts från Socialdemokraterna: När kommer propositionerna?

Från Miljöpartiets sida hör vi att näringslivet lyfter fram möjligheterna att pröva parallellt och att få mer dialog och mer samverkan som på många sätt kan förenkla och förkorta tillståndsprocesserna.

Jag reagerade i dag när klimat- och miljöminister Romina Pourmoh-tari fick ta emot Klimatpolitiska rådets senaste rapport och sa att hon hade träffat aktörer i Västra Götaland och då förstått att dialog och samverkan var väldigt viktiga för smidiga tillståndsprocesser.

För oss i Miljöpartiet är detta en självklarhet. Vi ser att det finns stora behov av förbättrad dialog och samverkan och att vi då med väldigt enkla medel skulle kunna få snabbare och smidigare tillståndsprocesser. Men det kräver också att vi får resurser till myndigheterna så att de kan jobba på detta sätt. Tyvärr ger denna regering helt otillräckliga resurser till de tillsynsprövande myndigheterna.

Anf. 117 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Elin Söderberg för frågan.

När det gäller en stärkt dialog är det min absoluta uppfattning att det i de allra flesta lägen är bra, så även när det gäller tillståndsprocesserna. Det är också intressant att titta på parallella processer. Hur kommer vi snabbare framåt i tillståndsprocesserna?

När det gäller myndighetsutövningen kommer den också att kunna gå snabbare. Här behöver vi titta på hur myndigheterna styrs och vilka ingångar de får i regleringsbrev och så vidare. Vi är helt övertygade om att de resurser som myndigheterna behöver för att klara tillståndsprocesserna på ett så effektivt sätt som möjligt kommer de att ha.

Men nu handlar det om att också utforma hur tillståndsprocesserna ska se ut för att de ska vara just förutsägbara, rättssäkra och snabba.

Anf. 118 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Herr talman! Det är bra att få höra att Moderaternas Anna af Sillén säger att regeringen ska titta på detta.

I Miljöpartiets budgetmotion lägger vi rejält mer resurser till de tillståndsprövande myndigheterna just för att de ska kunna jobba mer med samverkan och dialog och få till snabbare tillståndsprocesser.

Nu har vi kunskapen om att myndigheterna behöver mer resurser för att kunna jobba med dialog och samverkan och skynda på tillståndsprocesserna på det sättet. Klimatråtsutredningens och Miljöprövningsutredningens slutbetänkanden ligger redan på regeringens bord, men vi har ännu inte sett något om detta på listan över propositioner som ska lämnas till riksdagen framöver.

Jag frågar därför: Vad är Moderaternas syfte med en översyn? Vilka ändringar vill ni göra? Det som är de lägst hängande frukterna för att skynda på tillståndsprocesserna verkar ni uppenbarligen inte prioritera.

Anf. 119 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Låt mig förtydliga så att det inte blir några missuppfattningar. Regeringen tittar inte, utan regeringen har en verkstad igång kring detta.

Jag tror säkert att Elin Söderberg förstår att en nytillträdd regering behöver se över det material som den förra regeringen lämnade efter sig innan man släpper iväg det.

Men återigen: Jag är övertygad om att alla goda förslag i fråga om detta kommer att beaktas.

Elin Söderberg undrade: När sker vad? Låt mig då bara påminna om vilken situation vi befinner oss i, nämligen en situation där den nytillträdda regeringen har hanterat en omfattande energikris, i större utsträckning skapad av beslut som Miljöpartiet har tagit tillsammans med Socialdemokraterna i den förra regeringen. Så när vi talar om att underlätta för våra företag och för vårt näringsliv när det gäller tillståndsprocesser och när det gäller att ha goda förutsättningar och rätt styrning av myndigheterna så sker nu betydande förändringar i detta arbete. Och det kommer att vara väldigt gynnsamt för svenskt näringsliv och för svensk konkurrenskraft.

Anf. 120 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr talman! Det finns flera reservationer från Vänsterpartiet under denna punkt, men jag väljer att yrka bifall till reservationerna 11 och 16. Det är två viktiga reservationer för detta ändamål.

Mineral utgör de fundamentala byggstenarna för vår planet, för vårt samhälle och för vår industri. Utan vår bearbetning och nyttjande av mineral skulle vi inte ha ett sådant utvecklat samhälle som vi har i dag. Jag tror att det är omöjligt att föreställa sig hur detta samhälle skulle ha varit om vi inte hade haft mineralutvecklingen.

Samtidigt har vi en ekonomi som drivs av produktionsvolymerna och tillväxt. Det innebär att vi år efter år förväntar oss att produktionen och tillväxten ska expandera. Och samtidigt har vi konstaterat att vi inte har denna möjlighet om vi ska ha en framtid att leva i. Vår jord mäktar nämligen inte med att hantera den konsumtion som vi har i dag.

Men det finns hopp om vi klarar av att se ekonomin ur andra perspektiv. Om vi skulle ha ett ekonomiskt system som styrs av andra värden, som ser till att det uppfyller våra grundläggande behov och ökar välbefinnandet och som skapas utifrån tanken om att resurserna ska hålla länge med ett minimalt avtryck på klimatet och våra ekosystem, då skulle vi kunna klara av klimatkrisen.

Mineralproduktionen är viktig för Sverige och kommer att spela en än mer betydelsefull roll nu när energisystemet ska ställas om i en hållbar riktning. Många mineral som behövs inom modern batteriteknik eller andra teknikapplikationer finns i Sverige. De kan ligga till grund för nya gruvetableringar, då ofta i delar av landet där utbudet av arbetstillfällen annars kanske är begränsat.

Att exploatera jorden för dess mineral innebär alltid ett ingrepp i naturen och närmiljön. Det är en kostnad vi har varit villiga att ta, för precis som jag inledde med att säga är mineral en del av utvecklandet av samhället – en del av livet. Men exploateringen innebär också att det finns olika intressen som inte möts, och det måste vi vara villiga att adressera. Där upplever jag att politiken har stagnerat. Kanske vill man inte, eller vågar inte, ta de beslut som krävs.

Vi kan nog alla vara överens om att vi behöver återanvända och återvinna det som går. Här behöver vi satsa mer på forskning och hitta former för att underlätta dessa steg. Vi kommer nog alla fram till insikten att vi inte kan fortsätta producera expansivt så som vi har gjort hittills. Våra resurser är inte oändliga och måste därför användas till det vi verkligen behöver – och på ett hållbart sätt.

Därmed är inte sagt att vi inte behöver bryta, för det behöver vi. Bara omställningen av energisystemet kommer att kräva ganska stora resurser i närtid. Vi har även exempelvis ett underskott av bostäder, vilket måste adresseras, och så vidare. Hur gör vi då? Hur får vi ihop mineralpolitiken?

Dels behöver vi satsa på forskning och innovation, dels behöver vi ställa krav på företagen att producera hållbart och skapa produkter som det är lätt att förlänga livslängden på. Men vi behöver också använda gruvteknik som gör mindre ingrepp i miljön, och vi behöver se till att de lokala samhällen där gruvorna finns verkligen får ta del av de möjligheter och den vinst som mineralproduktionen skapar.

För industrin är det viktigt att få klarhet i vad vi vill och att vi underlättar processerna utan att för den delen vika oss när det gäller kraven kring miljö och klimat. Vem som ska utvinna och vem som ska förädla är också viktigt. Vi ser gärna lokala ägare – eller varför inte statliga? Ett lokalt fäste ger mer hänsyn till närområdet och långsiktighet samt skapar ett hållbarhetstänk.

Dessutom bör Sverige överväga en annan utformning av de avgifter och ersättningar som är kopplade till utvinning av mineral. I dag är avgifterna mycket små i en internationell jämförelse. Vidare har gruv- och mineralnäringen, trots stora insatser för omställningen, negativ påverkan på bland annat naturen, rennäringen, turismen och friluftslivet. Det kommer vi inte ifrån. Därför anser vi exempelvis att en större andel av gruvföretagens vinster bör gå tillbaka till det lokala samhället.

Tittar vi närmare på svensk historia kan vi konstatera att den svenska staten har tagit naturresurser i Sápmi i anspråk. Det är resurser som har byggt och fortsättningsvis bygger Sverige rikt. När gruvverksamhet ska etableras behövs socialt medgivande från närboende. Vi anser att samebyar ska kunna få ersättning för att genomföra ett tidigt dialogmöte. Vi menar också att det krävs ett ökat samiskt inflytande över hur naturresurserna nyttjas, liksom ett fortsatt starkt miljöskydd för att försörjningen av mineral och metaller ska vara hållbar.

Intäkter från naturresurserna måste också i högre grad bidra till utveckling i det samiska samhällslivet. Det är vår uppfattning att statliga bolag som hämtar sina intäkter från Sápmis naturresurser årligen bör avsätta en del av sin vinst för att finansiera förvaltningen och utvecklingen av samiskt samhällsliv, språk och kultur. Likaså anser vi att även andra bolag vars verksamheter kraftigt påverkar Sápmis naturresurser bör bidra. Vi har en historisk skuld till de samiska samhällena.

I dag kan en sameby sitta i olika samtal med olika aktörer och behöva agera jurister gentemot dem alla. Det har man faktiskt varken tid eller råd med.

Även de folk som talar minoritetsspråket meänkieli som har drabbats av exploatering bör få ta del av intäkter för att kunna stärka sin kultur.

Slutligen menar vi att staten bör vara drivande. Vi behöver själva ta ansvar för vår konsumtion. Därför är det viktigt att vi har en tydlig plan för vilka mineral vi kommer att behöva i omställningen och vilka som finns i Sverige – detta för att förbereda ett kanske mer strategiskt arbete kring mineralproduktionen. Där är staten viktig.

Anf. 121 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Herr talman! Jag begärde egentligen inte replik med anledning av det ledamoten Delgado Varas framförde under sitt anförande, utan jag tänkte uppehålla mig vid något som ledamoten tog upp i sitt replikskifte med Moderaterna tidigare. Det gäller frågan hur man kan effektivisera myndighetsutövningen.

Där har ju Sverigedemokraterna ett konkret förslag, nämligen att ändringstillstånd så att säga ska vara normaltillståndet. Det ska vara det som tillämpas när man gör ändringar i befintlig verksamhet. Om man i dag gör någon form av förbättring eller nyinvestering – det kanske inte ens höjer produktionen utan är bara någon form av ändring av verksamheten – är det väldigt ofta så att hela verksamheten tillståndsprövas på nytt. Det är inte bara oerhört kostsamt för företagen utan även oerhört resurskrävande för de myndigheter som hanterar detta.

När det finns ett förslag på bordet undrar jag varför Vänsterpartiet inte följer upp det om man nu är bekymrad över att myndigheterna har så mycket att göra.

Anf. 122 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Herr talman! Jag tänker att det är svårt att veta hur just den specifika ändringen påverkar hela verksamheten, så det kommer jag inte att säga så mycket mer om.

Det jag försökte lyfta fram är dock att man måste ge en verksamhet utrymme om man vill ha en förändring i arbetssättet i den verksamheten. Det går inte att, som vi har sett göras år efter år, dra ned på budgeten för olika statliga, kommunala och regionala verksamheter och kräva effektivisering utan att ge myndigheterna möjlighet att starta en process för effektiviseringen – i det här fallet av tillståndprocesser. Det är ju fel väg att gå.

Man kan väl snarare göra en sådan neddragning när det visar sig att myndigheten faktiskt har gjort effektiviseringarna och har en tillståndprocess som kanske är lite smartare och bättre.

Anf. 123 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Jag tänker så här: Om man genomdriver ett förslag som de facto minskar arbetsbördan är det också rimligt att förvänta sig att det leder till frigjord kapacitet hos myndigheten som kan användas till att göra annat. Det är i alla fall min uppfattning.

När vi står här och debatterar med varandra hör jag ändå att ledamoten månar om att vi på något sätt ska förenkla och effektivisera tillståndprocesserna, men jag tycker kanske inte att Vänsterpartiet har levererat så mycket i betänkandet som är framåtsyttande i just det avseendet. Jag tänker att ledamoten kanske kan förtydliga för mig och dem som sitter här i kammaren hur man tänker arbeta för att just effektivisera och snabba på tillståndprocesserna – utöver det som finns i de förslag vi kommer att vötera om i morgon.

Anf. 124 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Herr talman! Jag tänker att det redan finns utredningar som pekar på hur man skulle kunna förbättra och förenkla dessa tillståndprocesser, självklart utan att göra avkall på miljö- och klimatfrågorna.

Anf. 125 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Sverige ska ha uppnått nettonollutsläpp 2045, och Europa ska 2050 ha blivit världens första klimatneutrala världsdel. Det är viktiga mål. Vi har i internationella sammanhang förbundit oss till många av dessa mål, och det är viktigt att vi fortsatt ser till att beskriva de målen så att industrin vet exakt vart vi är på väg.

Den senaste rapporten från FN:s klimatpanel slog fast att det går att minska utsläppen, att det går för långsamt och att det är nödvändigt med teknik av alla slag för att hela världen ska lyckas.

Herr talman! Sverige är en gruvnation. Detta har byggt och fortsätter att bygga Sverige starkt. Jag hade dock aldrig kunnat tänka mig att jag skulle hålla ett anförande där klimatförbättringar och gruvnäring skulle vara förutsättningar för varandra.

År 2020 släppte LKAB och Boliden ut ungefär 5 miljoner ton koldioxid. Det är nästan 10 procent av Sveriges utsläpp. Det är inte bara avgörande för oss i Sverige att dessa industrier kan ställa om för att få ned våra egna utsläpp, utan det kan vara helt avgörande för världen.

Fortsatt innovation, forskning, demonstration och uppskalning behövs för att detta ska bli verklighet. Just nu pågår många banbrytande projekt för att få ordning på koldioxidutsläppen, på vår gruvverksamhet och på vår

stålframställning. De entreprenörer och initiativtagare som jobbar med dessa projekt är helt övertygade om att de kommer att lyckas.

Det är helt nödvändigt för Sverige att vara med i denna omställning. De som säger att det är bättre att vänta och se vilken teknik som kommer att vara framgångsrik vilar på ganska gamla sanningar. Vi måste såklart vara ödmjuka inför att det kommer att bli bakslag i alla dessa innovativa tekniska framställningsprocesser. Det är lite grann som med vintern, som just nu bråkar med våren. Vi kommer att bli besvikna, men våren kommer att vinna – den ger sig inte!

Herr talman! Samtidigt som vår tusenåriga vanliga gruv- och stålverksamhet ställer om måste vi börja bryta ny malm. Grunden för detta är såklart vår ambition att uppnå klimatmålen och framtidssäkra både de tillgångar vi har i landet och våra jobb.

Jordartsmetaller är, som vi har pratat om under dagen, en grupp av sällsynta mineraler som används i en mängd olika produkter och teknologier som är viktiga för klimatomställningen. Det handlar om batterier till elbilar, energilagringssystem, solpaneler, vindturbiner och många andra teknologier som vi i dag inte ens vet namnet på men som vi är helt säkra på kommer att utvecklas.

Det är viktigt att säga att utvinning av jordartsmetaller har miljöpåverkan. Mineralerna finns ofta i väldigt små mängder i jordskorpan, vilket gör att utvinning kan vara både kostsam och energiintensiv. Dessutom kan all gruvbrytning och utvinning av jordartsmetaller ha negativ påverkan på miljön, till exempel genom att man måste använda kemikalier eller genom utsläpp av olika föroreningar.

Därför är det viktigt att utvinning av jordartsmetaller sker på ett ansvarsfullt sätt och med hänsyn till miljön. Detta kan ske genom att vi använder innovativ teknik och metoder som minimerar miljöpåverkan och genom att vi säkerställer att utvinningen sker i överensstämmelse med höga miljöstandarder.

I dag är Sverige och EU i hög grad beroende av import från ett fåtal länder, vilket gör tillgången sårbar och säkerhetspolitiskt ganska riskabel. Samtidigt har Sverige avsevärda fyndigheter av dessa metaller och goda förutsättningar att bedriva en hållbar utvinning, vilket också skapar betydande exportmöjligheter och därmed jobb i Sverige.

Därför måste en ordentlig genomlysning av möjligheterna till en långsiktigt hållbar utvinning av innovationskritiska metaller och mineral göras. Centerpartiet förordar ett tillkännagivande om att utvinna mer mineral och metaller i Sverige i stället för att fortsätta importera från länder som har mycket större klimatavtryck och sämre arbetsvillkor.

För att lyckas med detta krävs det, som vi har pratat om här i kammaren, prospekteringsmöjligheter och tillstånd. Prospektering är ett fint ord för att hitta en ny fyndighet. Hur intressant det är att hitta en ny fyndighet beror givetvis på efterfrågan och världsmarknadspriset, men tydligen inte bara på det.

År 2022 lämnades det in 104 ansökningar om undersökningstillstånd. Detta kan jämföras med rekordåret 2006, då det lämnades in 500 ansökningar. Då hade vi inte ens kommit på att vi behövde jordartsmetaller, för vi hade inte kommit på hur vi skulle elektrifiera och ställa om våra fordon.

Att Sverige anses mindre attraktivt som prospekteringsnation beror på att Sverige har tappat status i internationella rankingar, vilket har nämnts tidigare i dag. Detta beror inte på att vi har oattraktiva tillgångar utan på att vi har långa och framför allt osäkra tillståndsprocesser. Det har vi inte råd med när det handlar om klimatet, arbetstillfällena och, faktiskt, försvarsberedskapen.

Förutom att vi måste få ordning på prospekteringstillstånden måste de andra tillstånd som krävs under den tid man tittar på en gruvmöjlighet bli mycket bättre. Det finns ett antal utredningar som förhoppningsvis kommer till riksdagen så fort som möjligt. Dessutom vill Centerpartiet införa en handläggningsgaranti och en sanktionsavgift för de myndigheter som bryter mot reglerna för handläggningstiderna.

Vi vill att det ska finnas en avvägningsregel för klimatnytta i miljöbalansen. Vi vill också införa en proportionalitetsprincip – ett obetydligt fel i en ansökan, ofta kallat en petitess, bör inte fälla en hel tillståndsansökan på tusentals sidor.

Vi vill även införa ett styrmedel liknande det som finns på Irland och i Nederländerna, där företag som gör miljö- och klimatsmarta investeringar tillåts att skriva av värdet på dessa investeringar snabbare för att de investeringarna ska göras mycket mer intressanta.

Herr talman! Vi behöver stärka förutsättningarna för utvinning av innovationskritiska metaller och mineral för att göra oss mindre beroende av import av dessa. Därför yrkar jag bifall till reservation 18 under punkt 12.

Anf. 126 ELIN SÖDERBERG (MP):

Herr talman! Vi debatterar i dag mineral- och gruvpolitiken. Vid många tillfällen har behovet av mineral för den gröna omställningen nämnts. För Miljöpartiet är det helt centralt att den gröna omställningen blir just grön, det vill säga att den blir miljömässigt och socialt hållbar.

Vi har en del befintliga gruvor som går väldigt bra och som är miljömässigt och socialt hållbara. En del tillkommande gruvor kan absolut bli miljömässigt och socialt hållbara. Men det finns också en hel del gruvor som inte kommer att kunna driftas miljömässigt och socialt hållbart. Det är därför väldigt viktigt att vi hanterar dessa utmaningar på ett ansvarsfullt sätt. Många stora målkonflikter kan uppstå. Det har diskuterats markkonflikter och negativa konsekvenser för miljö, samers rättigheter och lokalbefolkningen.

När vi nu ser ett ökat geopolitiskt tryck på Sverige att leverera mineral till det gemensamma omställningsarbetet i Europa är det också den svenska statens uppgift att trygga den svenska miljön, den svenska befolkningen, Sveriges lokalmiljöer och lokalbefolkningens rättigheter i detta arbete.

Miljöpartiet anser att det behövs ett förstärkt arbete för cirkulär ekonomi och resurseffektivisering för att vi ska kunna möta den gröna omställningen på ett hållbart sätt, säkra att vi kan göra omställningen och hejda klimatkrisen utan att i det arbetet köra i diket inom andra områden och därmed utarma till exempel den biologiska mångfalden eller människors hälsa.

Vi har i dagens situation, där vi inom många områden ser ackumulerade negativa effekter, till exempel för lokalbefolkningen eller rennäringen, flera stora samhällsinvesteringar – det kan handla om vindkraft, transport-

infrastruktur, energiinfrastruktur eller mineralbrytning – där summan av effekterna också måste beaktas i beslutsprocesserna.

Vi måste hejda klimatkrisen. Vi måste samtidigt säkra att vi får ett socialt hållbart samhälle och att vi tryggar den biologiska mångfalden. Den gröna omställningen måste bli just grön.

Med det yrkar jag bifall till reservation 14. För syns skull yrkar jag bifall även till reservation 5.

Anf. 127 LOUISE EKLUND (L):

Herr talman! Som vi har konstaterat flera gånger här i salen: Utan metaller och mineral kommer vi inte att kunna producera de klimatteknologier som behövs för den gröna samhällsomställningen. Vindkraftverk, solpaneler, elbilar och batterier kräver metaller i mycket högre grad än de teknologier som vi hittills har förlitat oss på.

Detta är naturligtvis en utmaning, men det kan också skapa möjligheter för Sverige. I en internationell jämförelse har den svenska gruv- och mineralnäringen redan i dag rätt så låga klimatutsläpp. Detta är tack vare det nästan fossilfria elsystemet och investeringar i ny, klimateffektiv teknik. Därmed har Sverige också möjlighet att ta en mycket större roll globalt för klimatomställningen.

Vi behöver ta till vara svensk gruvindustris specifika möjligheter. Med rätt förutsättningar från oss i politiken tror jag att branschen kan utvecklas och bidra till det globala, och för den delen det svenska och europeiska, klimatarbetet.

Sverige har potential att bryta många av de energi- och innovationskritiska metaller och mineral som krävs för klimatomställningen. Hälften av metallerna och mineralen på EU:s lista över råmaterial som bedöms som kritiska för vårt samhälle och vår välfärd har vi hittat i den svenska berggrunden.

Marknaderna för dessa metaller är globala, och den efterfrågan som vi inte kan tillgodose importeras i stället från andra aktörer runt om i världen. Vi har vid ett flertal tillfällen, inte minst nu nyligen, sett bilder från exempelvis gruvnäringen i Kongo och de förhållanden som råder där. Kan svensk gruvnäring hjälpa till att förändra hela branschens förutsättningar tror jag att vi kan ta en global ledarroll i att förbättra hela verksamheten.

Men för att den svenska gruvnäringen ska kunna göra just detta, fortsätta bedriva sin produktion, vara innovativ och ha ledartröjan i den gröna omställningen behöver vi hantera de problem som har lyfts här flera gånger och som gäller även för gruvnäringen. Vi har för lite energiproduktion. Vi har för höga elpriser. Vi har oerhört svårt att få tag på kvalificerad arbetskraft. Detta gäller, vilket har lyfts här i kammaren flera gånger i dag, inte minst inom den här branschen. Vi behöver många fler ingenjörer i Sverige. Jag kan inte nog betona vikten av att fler söker sig till STEM-utbildningarna.

Vi behöver också se över tillståndsprocesserna – det tror jag är alldeles självklart – och kraftigt korta de ledtider som finns för att få de tillstånd på plats som behövs för att kunna utveckla branschen.

Specifikt för det här området – detta har lyfts förtjänstfullt av flera av ledamöterna här – handlar det om att hantera de målkonflikter som finns. Det behöver vi göra med varsamhet och stor respekt för alla inblandade.

Med det sagt yrkar jag bifall till näringsutskottets förslag till beslut i betänkandet.

Anf. 128 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Louise Eklund för anförandet. Jag tänkte passa på att begära replik eftersom Liberalerna är det parti i Tidösamarbetet som sitter på Arbetsmarknadsdepartementet.

Just nu pågår i norra Sverige den största industriella revolution vi haft i Sverige på över hundra år. En stor del handlar om kompetensförsörjningen. Just nu håller regeringen på att begränsa möjligheterna att kompetensförsörja den gröna industrin, där grunden är mineralutvinning. Vi ska börja producera koldioxidfritt stål. Vi ska bygga upp flera nya anläggningar. Alla de anläggningarna behöver inte bara el och tillståndprocesser utan även arbetskraft.

Hur tänker sig Liberalerna att i regeringssamarbetet säkerställa att industrin hittar sin kompetens?

Anf. 129 LOUISE EKLUND (L) replik:

Herr talman! Jag delar helt den problembilden. Vi har ett stort underskott på inte minst ingenjörer i Sverige. Det fylls inte heller på i den takt vi hade önskat i STEM-utbildningarna. Färre och färre söker sig till utbildningar inom de tekniska områdena. Det är precis här vi i stället behöver se ännu fler som får en grundläggande förståelse genom ingenjörsutbildningar eller liknande.

Här behöver vi göra stora utbildningsinsatser. Och det kan inte börja när man söker till universitet och högskolor, utan det behöver börja i mycket lägre åldrar. Vi behöver stärka svenska grundskoleelevers förmåga i matematik, till exempel, och också öka intresset för den här typen av STEM-utbildningar och liknande.

Jag delar helt bilden: Vi behöver ha många fler som jobbar inom branschen. Vi behöver också ha många fler som söker sig till Sverige som kan de här yrkena och har den kompetensen med sig i bagaget.

Anf. 130 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Det verkar ju mer långsiktigt.

Jag ska berömma regeringen för det beslut man tog om att förstärka sfi:n för nyanlända ukrainare. Det är *en* viktig insats. Men samtidigt har man i den budget som röstades igenom här skurit i arbetsmarknadsutbildningarna. Vi har arbetslöshet i många delar av landet. Många skulle med rätt utbildning kunna ta ett av de jobb som nu växer fram i norra Sverige. Här har Liberalerna faktiskt någonting att leverera.

Men jag förstår också problematiken med regeringssamarbetet. Det kan inte vara helt lätt.

Anf. 131 LOUISE EKLUND (L) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att Isak From lyfter insatserna för de ukrainare som har kommit hit och som just nu vill komma ut på arbetsmarknaden. Det ska naturligtvis politiken underlätta och inte försvåra.

Sedan är tyvärr svaret att det ofta är de långsamma processerna som vi kan sätta igång här. Det kommer att ta tid innan vi kan vända detta. Det är dock viktigt att understryka att regeringen nu har påbörjat detta arbete och också att förändra synen på vilka yrken som kommer att vara helt nödvändiga för oss som samhälle att ha i Sverige, både i dag och framöver.

Anf. 132 LILI ANDRÉ (KD):

Herr talman! För Kristdemokraternas räkning vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Näringslivet är stort och mångfasetterat, precis som sig bör. Men vissa näringar kommer före andra i värdekedjan. Till dessa hör gruvnäringen. Den är en förutsättning för så mycket annat som ett konkurrenskraftigt Sverige vill åstadkomma. Utan en vital gruvnäring har vi inget bra samhällsbygge.

Som övergripande målsättning är vi överens över partigränserna om att vi ska nå klimatmålen och att vi nu ska ställa om. Då är beteenden hos oss människor, näringslivets omställning och Industrilivet betydande. Här är gruvnäringen inte bara viktig; den är en grundläggande förutsättning.

Med detta sagt vet jag att det är svårt att få närboende att jubla om man säger att en gruva ska starta i deras närhet. Det är mycket enklare att säga att man borde bryta någon annanstans. Jag vill inte på något sätt förringa problemen som kan uppstå. Jag känner respekt för den oro som kommit fram, till exempel i Fäboliden i Lycksele, i Norra Kärr och på Österlen, för att ge bara några exempel. Men vi kan inte låta oss bli handlingsförlamade utan måste gå i närkamp med alla utmaningar som finns och svåra frågor som kan uppstå när man vill gå från vackra och svepande paroller till att kliva in i verkstaden och låta orden bli till handling.

Herr talman! Det är glädjande att se att gruvnäringen nu lyfts fram och att berättelsen sprids om Sveriges styrkor och möjligheter. För att vi ska uppnå en fossilfri och hållbar transportsektor krävs det genomgripande förändring. Fordonsindustrin har tillsammans med akademien och offentlig sektor en central roll för att Sverige ska klara denna omställning.

Under året har den globala efterfrågan på många metaller och mineral fortsatt att öka och förväntas öka ytterligare under flera årtionden framöver. Det gäller såväl basmetaller som kritiska metaller och mineral, vilka vi bland annat använder i laddbara fordon, vindkraftverk och solpaneler. Drivande för efterfrågan är utveckling av ny teknik som behövs för att uppnå klimatneutralitet och för att nå FN:s globala mål i Agenda 2030.

Att bryta jordartsmetaller i Sverige är bra då vi kan garantera såväl bra arbetsförhållanden som sjysta villkor och har en miljölagstiftning som håller måttet. Dessutom gör det oss mindre sårbara vid krig och kris.

Det är klart att vi ska bryta dessa i Sverige och att intäkterna till viss del ska gå till lokalsamhället. Det är en fantastisk möjlighet för i synnerhet glesbygden i Sverige. Vi behöver komma igång med detta nu.

Herr talman! Som kristdemokrat är jag glad att vi är överens om att snarast vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndprocesserna, som vi har pratat om i dag, för just gruv- och mineralnäringen. Regeringen vidtar absolut nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta dem.

Redan under förra regeringen beslutades att tillsätta en utredning som skulle se över det nuvarande systemet för miljöprovning och lämna förslag

Prot. 2022/23:83
29 mars

Mineralpolitik

på de ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprovning. Den utredningen väntar vi med spänning på.

Jag ser fram emot ett gott samarbete med övriga partier som precis som vi i regeringsunderlaget älskar gruvor. Under denna mandatperiod ska vi flytta fram Sveriges position och bli en ledande nation på Fraser Institutes ranking. Målet bör vara topp tre före 2026.

Herr talman! Jag yrkar återigen bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

§ 25 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 28 mars

2022/23:291 Musikaliska kvarterets framtid

av *Amanda Lind* (MP)

till kulturminister *Parisa Liljestränd* (M)

2022/23:292 Folkhögskolan som en andra chans

av *Niklas Sigvardsson* (S)

till utbildningsminister *Mats Persson* (L)

2022/23:293 Effekter av minskat bistånd till Guatemala

av *Mathias Tegnér* (S)

till statsrådet *Johan Forssell* (M)

§ 26 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 28 mars

2022/23:492 Fortsatta leveranser från järnvägens elnät

av *Anna-Belle Strömberg* (S)

till energi- och näringsminister *Ebba Busch* (KD)

2022/23:493 Återställande av lokala vägar som påverkas av ombyggnation

av *Martina Johansson* (C)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2022/23:494 Statsbidrag till trossamfund som inte lever upp till samhällets demokratiska värderingar

av *Lawen Redar* (S)

till socialminister *Jakob Forssmed* (KD)

2022/23:495 Gigeekonomin

av *Jamal El-Haj* (S)

till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2022/23:496 Nyproduktion av bostäder med rimliga hyror

av *Ingela Nylund Watz* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2022/23:497 Höjda elnätsavgifter för småskalig elproduktion

av *Monica Haider* (S)

till energi- och näringsminister *Ebba Busch* (KD)

Prot. 2022/23:83

29 mars

§ 27 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 28 mars

2022/23:478 Västlänkens ökade kostnader och förseningar

av *Mattias Jonsson* (S)

till finansminister *Elisabeth Svantesson* (M)

§ 28 Kammaren åtskildes kl. 17.32.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 12 anf. 28 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 16 anf. 50 (delvis)

av tredje vice talmannen därefter till och med § 20 anf. 90 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 24 anf. 120 (delvis) och

av talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANN LARSSON

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om kompletteringsval	1
§ 3 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 4 Anmälan om granskningsrapport	2
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 6 Ärenden för bordläggning	2
§ 7 Möjligheten till tidsbegränsade bygglov för bostäder förlängs	3
Civilutskottets betänkande 2022/23:CU16.....	3
Anf. 1 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V)	3
Anf. 2 MARKUS KALLIFATIDES (S)	4
Anf. 3 LARRY SÖDER (KD).....	4
Anf. 4 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	5
Anf. 5 LARRY SÖDER (KD) replik	6
Anf. 6 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	6
Anf. 7 LARRY SÖDER (KD) replik	7
Anf. 8 KATARINA LUHR (MP).....	7
(Beslut fattades under § 23.)	8
§ 8 Senarelagd anslutning till nationell läkemedelslista	8
Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU27	8
(Beslut fattades under § 23.)	8
§ 9 Mottagningsanordningar i hamn för avfall från fartyg	9
Trafikutskottets betänkande 2022/23:TU8	9
(Beslut fattades under § 23.)	9
§ 10 Bättre möjligheter för Skatteverket att göra dataanalyser och urval i folkbokföringsverksamheten	9
Skatteutskottets betänkande 2022/23:SkU8	9
Anf. 9 BORIANA ÅBERG (M).....	9
Anf. 10 HELENA VILHELMSSON (C) replik	10
Anf. 11 BORIANA ÅBERG (M) replik	11
Anf. 12 HELENA VILHELMSSON (C) replik	11
Anf. 13 BORIANA ÅBERG (M) replik	12
Anf. 14 SOFIE ERIKSSON (S) replik	12
Anf. 15 BORIANA ÅBERG (M) replik	12
Anf. 16 SOFIE ERIKSSON (S) replik	13
Anf. 17 BORIANA ÅBERG (M) replik	13
Anf. 18 SOFIE ERIKSSON (S)	14
Anf. 19 DAVID LÅNG (SD).....	15
Anf. 20 JESSICA WETTERLING (V)	17
Anf. 21 HELENA VILHELMSSON (C)	19
(Beslut fattades under § 23.)	21
§ 11 Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning	21
Skatteutskottets utlåtande 2022/23:SkU23.....	21
Anf. 22 MATHIAS TEGNÉR (S).....	21
Anf. 23 ERIC WESTROTH (SD).....	23

(Beslut fattades under § 23.).....	24
§ 12 2022 års rapport om rättsstatsprincipen	24
Konstitutionsutskottets utlåtande 2022/23:KU31	24
Anf. 24 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	24
Anf. 25 ULRIK NILSSON (M).....	26
Anf. 26 JESSICA WETTERLING (V)	28
Anf. 27 MALIN BJÖRK (C).....	29
Anf. 28 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	30
Anf. 29 JAN RIISE (MP)	32
Anf. 30 MALIN DANIELSSON (L).....	33
(Beslut fattades under § 23.).....	33
§ 13 Riksdagens arbetsformer m.m.....	34
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU18	34
Anf. 31 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	34
Anf. 32 JESSICA WETTERLING (V)	36
Anf. 33 ERIK OTTOSON (M).....	37
Anf. 34 MALIN BJÖRK (C).....	38
Anf. 35 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	39
(Beslut fattades under § 23.).....	40
§ 14 Allmänna helgdagar m.m.....	40
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU19	40
Anf. 36 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	40
Anf. 37 LARS ANDERSSON (SD)	42
Anf. 38 SUSANNE NORDSTRÖM (M)	43
(Beslut fattades under § 23.).....	44
§ 15 Offentlighet, sekretess och integritet.....	44
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU25	44
Anf. 39 SUSANNE NORDSTRÖM (M)	44
Anf. 40 PETER HEDBERG (S).....	45
Anf. 41 JESSICA WETTERLING (V)	46
Anf. 42 MALIN BJÖRK (C).....	48
Anf. 43 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	50
Anf. 44 JAN RIISE (MP)	51
Anf. 45 MALIN DANIELSSON (L).....	53
(Beslut fattades under § 23.).....	54
§ 16 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor	54
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU27	54
Anf. 46 SUSANNE NORDSTRÖM (M)	54
Anf. 47 PETER HEDBERG (S).....	56
Anf. 48 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	57
Anf. 49 MALIN DANIELSSON (L).....	58
Anf. 50 MALIN BJÖRK (C).....	59
Anf. 51 JAN RIISE (MP)	61
(Beslut fattades under § 23.).....	62
§ 17 Kommunala och regionala frågor	62
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU29	62
Anf. 52 PETER HEDBERG (S).....	62
Anf. 53 FREDRIK LINDAHL (SD)	64
Anf. 54 LARS JOHNSON (M)	65
(Beslut fattades under § 23.).....	66

§ 18 Statlig förvaltning och statistikfrågor.....	66
Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU25	66
Anf. 55 ADAM REUTERSKIÖLD (M)	66
Anf. 56 ADNAN DIBRANI (S).....	67
Anf. 57 ALI ESBATI (V)	68
(Beslut fattades under § 23.)	69
§ 19 Offentlig upphandling	70
Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU34	70
Anf. 58 ADAM REUTERSKIÖLD (M)	70
Anf. 59 DAVID PEREZ (SD).....	70
Anf. 60 CICZIE WEIDBY (V)	72
Anf. 61 JANINE ALM ERICSON (MP)	73
Anf. 62 GUNILLA CARLSSON (S)	74
(Beslut fattades under § 23.)	75
§ 20 Handelspolitik	75
Näringsutskottets betänkande 2022/23:NU12	75
Anf. 63 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M)	75
Anf. 64 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	78
Anf. 65 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M) replik.....	78
Anf. 66 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	78
Anf. 67 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M) replik.....	79
Anf. 68 AIDA BIRINXHIKU (S)	79
Anf. 69 LILI ANDRÉ (KD).....	81
Anf. 70 ELIN SÖDERBERG (MP) replik	83
Anf. 71 LILI ANDRÉ (KD) replik.....	83
Anf. 72 ELIN SÖDERBERG (MP) replik	83
Anf. 73 LILI ANDRÉ (KD) replik.....	83
Anf. 74 TREDJE VICE TALMANNEN.....	84
Anf. 75 DANIEL LÖNN (SD).....	84
Anf. 76 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	86
Anf. 77 DANIEL LÖNN (SD) replik.....	87
Anf. 78 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	87
Anf. 79 DANIEL LÖNN (SD) replik.....	88
Anf. 80 ELIN SÖDERBERG (MP) replik	88
Anf. 81 DANIEL LÖNN (SD) replik.....	88
Anf. 82 ELIN SÖDERBERG (MP) replik	89
Anf. 83 DANIEL LÖNN (SD) replik.....	89
Anf. 84 TREDJE VICE TALMANNEN.....	89
Anf. 85 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	89
Anf. 86 DANIEL LÖNN (SD) replik.....	90
Anf. 87 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	90
Anf. 88 DANIEL LÖNN (SD) replik.....	90
Anf. 89 LOUISE EKLUND (L).....	90
Anf. 90 LORENA DELGADO VARAS (V)	92
Anf. 91 ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	94
Anf. 92 ELIN SÖDERBERG (MP)	95
(Beslut fattades under § 23.)	96

§ 21 Mineralpolitik	96	Prot. 2022/23:83
Näringsutskottets betänkande 2022/23:NU13	96	29 mars
Anf. 93 ISAK FROM (S)	96	-----
Anf. 94 LOUISE EKLUND (L) replik	97	
Anf. 95 ISAK FROM (S) replik	98	
Anf. 96 LOUISE EKLUND (L) replik	98	
Anf. 97 ISAK FROM (S) replik	98	
Anf. 98 ERIC PALMQVIST (SD)	99	
Anf. 99 ISAK FROM (S) replik	101	
Anf. 100 ERIC PALMQVIST (SD) replik	101	
Anf. 101 ISAK FROM (S) replik	102	
Anf. 102 ERIC PALMQVIST (SD) replik	102	
Anf. 103 ELIN SÖDERBERG (MP) replik	103	
Anf. 104 ERIC PALMQVIST (SD) replik	103	
Anf. 105 ELIN SÖDERBERG (MP) replik	103	
Anf. 106 ERIC PALMQVIST (SD) replik	104	
(forts. § 24)	104	
Ajournering	104	
Återupptaget sammanträde	104	
§ 22 Beslut om ärende som slutdebatterats den 23 mars	104	
SoU19 Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel	104	
§ 23 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens		
sammanträde	106	
CU16 Möjligheten till tidsbegränsade bygglov för bostäder förlängs.....	106	
SoU27 Senarelagd anslutning till nationell läkemedelslista	106	
TU8 Mottagningsanordningar i hamn för avfall från fartyg	106	
SkU8 Bättre möjligheter för Skatteverket att göra dataanalyser och urval i folkbokföringsverksamheten	106	
SkU23 Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning.....	107	
KU31 2022 års rapport om rättsstatsprincipen	108	
KU18 Riksdagens arbetsformer m.m.	108	
KU19 Allmänna helgdagar m.m.	109	
KU25 Offentlighet, sekretess och integritet	109	
KU27 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor.....	110	
KU29 Kommunala och regionala frågor	110	
FiU25 Statlig förvaltning och statistikfrågor	111	
FiU34 Offentlig upphandling	111	
NU12 Handelspolitik.....	113	
§ 24 (forts. från § 21) Mineralpolitik (forts. NU13)	114	
Anf. 107 ANNA AF SILLÉN (M)	114	
Anf. 108 ISAK FROM (S) replik	116	
Anf. 109 ANNA AF SILLÉN (M) replik	116	
Anf. 110 ISAK FROM (S) replik	116	
Anf. 111 ANNA AF SILLÉN (M) replik	116	
Anf. 112 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	117	
Anf. 113 ANNA AF SILLÉN (M) replik	117	
Anf. 114 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	117	

Anf. 115 ANNA AF SILLÉN (M) replik.....	117
Anf. 116 ELIN SÖDERBERG (MP) replik	118
Anf. 117 ANNA AF SILLÉN (M) replik.....	118
Anf. 118 ELIN SÖDERBERG (MP) replik	119
Anf. 119 ANNA AF SILLÉN (M) replik.....	119
Anf. 120 LORENA DELGADO VARAS (V)	119
Anf. 121 ERIC PALMQVIST (SD) replik.....	121
Anf. 122 LORENA DELGADO VARAS (V) replik.....	121
Anf. 123 ERIC PALMQVIST (SD) replik.....	122
Anf. 124 LORENA DELGADO VARAS (V) replik.....	122
Anf. 125 ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	122
Anf. 126 ELIN SÖDERBERG (MP)	124
Anf. 127 LOUISE EKLUND (L).....	125
Anf. 128 ISAK FROM (S) replik.....	126
Anf. 129 LOUISE EKLUND (L) replik.....	126
Anf. 130 ISAK FROM (S) replik.....	126
Anf. 131 LOUISE EKLUND (L) replik.....	126
Anf. 132 LILI ANDRÉ (KD).....	127
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)	128
§ 25 Anmälan om interpellationer	128
§ 26 Anmälan om frågor för skriftliga svar	128
§ 27 Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	129
§ 28 Kammaren åtskildes kl. 17.32.	129